TUBERCULOSIS

FREEMAN HALL, M.D.

Class RC 317
Book .H26
Copyright No.

COPYRIGHT DEPOSIT.

TUBERCULOSIS

Och dess Samband med Andra Sjukdomar.

En beskrifning om deras ursprung
och behandling från forna tider
till nuvarande tid.

AF

FREEMAN HALL, M. D.

Medlem af International Tuberculosis Congress
The National Association för utforskning
och förekommande af Tuberculosis
f. d. Acting Assitsant
Surgeon U. S. A.

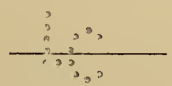

THE YONKERMAN COMPANY,
Kalamazoo, Michigan,
U. S. A.
1912.

RC312
.H26

©Cl. A303836

FREEMAN HALL

FÖRLÄGGARENS ANMÄRKNING

Denna bok, författarens upplaga, hvilken kommer att fritt utdelas, är afsedd liksom vore den ett meddelande från läkaren till sin patient och hoppas att den betraktas och värderas såsom sådan.

Oaktadt fri till alla i behof af hjälp, är den ej afsedd för allmänheten, men sändes gärna på begäran gratis till enhvar, hvilken, enligt läsarens åsikt, bokens läsning kunde gagna.

Copyright, 1912
THE YONKERMAN COMPANY
KALAMAZOO, MICHIGAN
U. S. A.

DEDICERAD

Till minne af Prof. Robert Koch, hvilken genom Tubercle Bacillens upptäckt möjliggjorde utrönandet af orsaken till Tuberculosis tillika med denna sjukdoms egentliga natur, är denna bok med all vördnad och aktning dedicerad.

FÖRORD

Anticiperande möjlig kritik angående min hållning i detta arbete om Kännetecken och Behandling för Tuberculosis, på grund af att öppet och rättframt förklara för enhvar som läser det, vare sig lekmän eller läkare, sanningen rörande brist på absolut visshet i diagnosen af Tuberculosis i sjukdomens början, med undantag då Tubercle Bacilli verkligen funnos i det undersökta slemmet eller afsöndringen, anser jag det bäst att bekantgöra orsaken till mitt afvikande från det vanliga förfaringssättet att diskutera symptomernas värde i ett verk af detta slag, emedan boken är ämnad för både läkaren och patienten.

Under min långa praktik, och i synnerhet under de senaste tio år som jag uteslutande beflitat mig med att studera Tuberculosis, har jag varit i tillfälle att observera den verkan det haft att rättframt och fullständigt dryfta symptomerna med patienterna; vare sig symptomerna voro af mindre betydelse i bestämmandet af sjukdomens natur eller af stort värde.

Min erfarenhet har bevisat att dylika rättframma meningsutbyten leder till en mera fullkomlig förståelse mellan patient och läkare, och i dylika fall är läkaren alltid förvissad om patientens samverkan i minsta detaljer, hvilket ofta är allt som behöfves för en vändning till det bättre.

FÖRSTA DELEN

Historisk Beskrifning om Tuberculosis
Skall den Lungsiktiges frihet i viss mån inskränkas
genom Lag? Katarr, Bronchitis, Influenza,
och sambandet mellan dem och Lungsot.

TUBERCULOSIS

Att någon lungsjukdom såsom Lungsot eller Tuberculosis fanns till i fordna tider, då mänskorna lefde i vildt tillstånd i länder med fördelaktigaste klimat hvilka först beboddes, är otroligt. Sjukdomen, i all sannolikhet, gjorde sig ej förmärkbar förrän man började att bo tätare i samhällen.

Vetenskapsmän öfverensstämma uti, då Democritus, hvilkens namn nu nästan tillhör legendens område, diskuterade Lungsot eller Tuberculosis i sin afhandling, "Om dem som Angripes af Hosta efter Sjukdom," att denna bok, af hvilken endast titeln är kvar, var den första, som man har kännedom om, rörande denna sjukdom.

Det är att beklaga, att detta den gamle Grekiske läkarens arbete förlorats, emedan det skulle vara synnerligen intressant att jämföra hans åsikt om sjukdomen med det bästa till datum på detta område och som omtalas i denna bok.

Emellertid är det mycket sannolikt, att hans åsikter angående denna sjukdoms behandling voro riktiga, ty att döma från hvad vi veta om honom, var han i besittning af skarp iakttagelseförmåga och godt förstånd. I Hippocrates skrifter, hvilka utkommo några hundra år senare, finna vi anvisning om huru en med denna sjukdom angripen skall behandlas, och som egendomligt nog tyckes vara i enlighet med nyare tillvägagångssätt att behandla denna sjukdom. Denne store Grekiske man, som tycktes fatta läkarvetenskapens grundprinciper långt före sin tid, var troligen en Democriti aflägsen lärjunge och han beskref Tuberculosis riktigt nog såsom varande en febersjukdom och ordinerade —ej bön och sång, som förut varit vanligt bland prästerna och folket—utan frisk luft, klimatombyte och att lefva och bo på ett hygieniskt sätt.

Galen heter den nästkommande store läkare efter Hippocrates och han instämde med den senare. Kännedom om sjukdomen vid den tiden (A. D. 131-200) var så långt framskriden att han ansåg den för smittsam och betraktade det farligt för friska personer att komma i nära beröring med en lungsiktig. Vi veta nu, med vissa förbehåll, att hans

åsikt var rätt. Detta är verkligen af stort intresse, ty under senare århundraden förlorades kunskapen om att sjukdomen var smittosam. Läkarne af alla nationer ansåg den tills nyligen såsom en ärftlig åkomma.

Från Aretæus, Celsus and Frascatorious tid till Avicennas, hvilken lefde A. D. 980-1037, eller omring den tid då William eröfraren intog England, hade något nytt angående sjukdomen ej upptäckts. Dessa män ordinerade omkring samma behandling som Hippocrates. Med all sannolikhet följde de endast den store hädangågne läkarens råd.

I hela världen tycktes det ej finnas en enda person upp till det 17de århundradet som trodde att sjukdomen kunde botas, men under det seklet uppträdde en man vid namn Richard Morton, och detta namn kommer förutan tvifvel att blifva odödligt inom läkarevetenskapens område, emedan han år 1689 förklarade, att sjukdomen kunde botas. Hans skrifter gifva oss en sällsam idé om vissa förhållanden under hans tid, och det är med tacksamhet vi iakttaga oss lefva under mera gynnsamma förhållanden.

På den tiden måste lungsot—då lika förstörande

som nu—varit ett riktigt gissel, ty han tyckes förundra sig öfver att någon kunde undvika falla offer för den. Tillfälligtvis prisar han dem, som hade nog motståndskraft till att motstå sjukdomen och tog detta till text för en enkel afhandling rörande värdet af ett nyktert och hofsamt lefnadssätt.

Därefter finna vi ej något rörande sjukdomen till det 18de seklet, då Dr. Sydenham, en annan mycket framstående läkare och måhända den lärdaste sedan Celsus, skref en längre afhandling om dess behandling i hvilken han på det kraftigaste förordrar värdet af frisk luft. Under loppet af det 18de århundradet uppfann Auenbrugger sättet att genom knackning undersöka den angripne och detta var af synnerligt stort värde. Detta sätt för undersökning kallas percussion.

Det var dock ej förrän 1819, då Laennec utgaf sitt odödliga arbete, "De l'Auscultation Medicale," som läkarne började att få sjukdomens natur riktigt klar för sig. Laennec studerade anatomi och fysiologi rörande lungsot, och uppsatte vissa regler att tillämpas vid undersökningen hvilka till datum hafva ej förbättrats. Enhvar angripen af denna sjukdom står i viss mån i tacksamhetsskuld till

denne store man, hvilken ägnade flera år och hela sin stora kunskapsförmåga i och för att uttänka sätt och medel för deras hjälp.

Boyle heter ännu en som borde ihågkommas med välvilja, emedan det var han, som omkring samma tid grundade den modärna patalogin om tuberculosis. Han påstod, att inflammation förorsakar aldrig lungsot samt också att hemorrhages voro biomständigheter i förening med sjukdomen. Det var endast med största svårighet som han tvingade vetenskapen på den tiden att antaga sina åsikter. Är det ej märkvärdigt att alla, de mäst framstående läkare inberäknade, trodde för ej fullt ett hundra år sedan, att hemorrhages voro orsaken till lungsot? Detta misstag är förlåtligt emedan vi veta, att ett stort antal lungsiktiga personers tillstånd börja först oroa dem då en lungblödning inträffar.

Från Boyles tid började man att mera verksamt studera sjukdomen i de minsta detaljer, men det var ej till 1868 som läkarevetenskapen tvingades till att förändra sin åsikt angående sjukdomens ärftlighet. Detta år bevisade en Fransk Armé läkare på ett så öfverbevisande sätt att lungsot är smittosam att han kunde ej motsägas, samt vidare att den

är en mycket långsam kronisk feber, och skulle behandlas i öfverensstämmelse därmed. Han förfäktade också, att sjukdomen kunde fortplanta sig själf. Men detta var ej bevisadt förrän den tyske Vetenskapsmannen, Cohnheim, år 1877 gjorde det. Ni förstår naturligtvis, att dessförinnan utkämpades en strid emellan dem som fortfarande trodde att sjukdomen var ärftlig och dem som förklarade den smittosam.

Före denna tid, år 1840, bekantgjorde Dr. G. Bodington, Warwickshire, England, sin åsikt om lämplig behandling för lungsot, hvilken följes af många äfven nu. Han ordinerade vistelse i frisk luft, tillräckligt med lämplig föda samt att undvika allt som kunde oroa patienten.

Nio år innan innehållet af Villemins skrifter bekantgjordes för Franska Akadémien hade Brehmer redan byggt ett sanatorium i en af de friskaste trakter i Tyskland, och försökte att genom uppnådda resultat bevisa, att sjukdomen kunde botas med frisk luft. Ända till hans tid, och sedan Morton förfäktade samma teori, tycktes ingen instämma med dem i deras åsikter, åtminstone hade ej någon haft mod till att försvara dem emot det spe som

denna deras åsikt allmänt rönte från läkarne.

Det är på grund af dessa mäns orubbliga mod, stora viljekraft och förtänksamhet som de för närvarande angripna af lungsot hafva utsikt till att blifva återställda. Gentemot alla slags besvärligheter och det grymmaste motstånd, stodo de alena för den rätta teorien, att behandla sjukdomen på hygienisk metod—hvilket senare bevisats, både i teori och praktik, som den rätta med dess framgång i alla världsdelar. Förkämparne för teorien att sjukdomen var smittsam hade hittils arbetat under mycket svåra omständigheter på grund af deras oförmåga i att kunna bevisa egentliga orsaken till sjukdomen. Deras motståndare begärde att de skulle bevisa hvad som spred sjukdomen—bacillen som förorsakade den. Detta voro de för en lång tid ej i stånd att göra. Man visste att tuberkulos började med att små hvitaktiga knölar växte på lungornas cellväfnad, men orsaken till dessa klumpar var så oförklarlig att många forskare gåfvo upp hopp om att lösa det gåtlika. Måhända hundratals undersökte den upphostade afsöndringen från angripna patienter och försökte att finna egentliga orsaken till sjukdomen, men blefvo alltjämt gäckade.

Alla misslyckades till Klebs 1877 odlade, så att säga, sjukdomens gift i ägghvita. Där, framför sina egna ögon, kunde han se i sin glastub, huru ett märkvärdigt svampaktigt ämne utbildades, hvilket snabbt spred sig i ägghvitan samt äfven reste sig öfver den senare upp mot glasets sidor. Han var den förste i världen att skåda den gåtlika orsaken till lungsot, och det var med en bråkdel som han gick miste om att bevisa, att denna massa, som växte i glastuben bestod af milliontals baciller.

Dessa baciller kunna ej skådas i naturligt tillstånd, äfven med tillhjälp af det starkaste mikroskop, utan måste först färgas röda. Vi taga för gifvet att ni förstår, att hittills hade ingen med visshet kännedom om att det fanns någon Tubercle Bacillus. Man endast antog att så var fallet. Huru den kunde göras synlig var nu problemet som konfronterade vetenskapsmännen.

Sedan Klebs hade visat vägen kunde flera andra plantera och odla hela kolonier af Tubercle Bacilli i ägghvita, och alla bemödade sig om att upptäcka hvad denna svampaktiga massa bestod af. Men ej förr än 1882 gjordes upptäckten att urskilja bacillen från det öfriga så att den kunde blifva sedd genom

ett mikroskop. Dr. Robert Koch ägnade bästa tiden af sitt lif till att utforska huru Tubercle Bacillen kunde enskildt färgas. I naturligt tillstånd är bacillen, som förut nämndt, alldeles genomskinlig och således oförmärkbar om ej preparerad för undersökning genom en viss färgningsprocess. Genom denna färgningsprocess blir Tubercle Bacillerna röda till färgen under det allt annat omkring dem antager en blå kulör.

Det var förunnadt Dr. Koch att upptäcka sättet hvilket möjliggjorde färgningen af bacillen så att den blef synlig, och detta ensamt hade varit nog till göra hans namn odödligt! Ingen lekman kan göra sig föreställd om arbetet förenadt med att bestämma precis rätta tillvägagångssättet, nödigt till att bringa dessa så ofantligt små tingster i dagen så att de kunna bli sedda genom ett mikroskop. Men nu, sedan Dr. Koch banat vägen, kan hvilken vällärd medicine studerande some hälst göra det; men innan Dr. Koch bekantgjorde sin upptäckt, och förklarade förfaringssättet i minsta detaljer, var denna uppgift för stor för vetenskapen i hela världen.

De som förfäktade att sjukdomen var smittsam kunde nu bevisa att de voro rätt, emedan nu, då det

begärdes af dem, kunde de utpeka orsaken, hvilken sedd genom ett mikroskop likna små röda länkar. Dr. Koch bevisade dem vara egentliga fröet till lungsot; ty förutan detta frö eller bacill kunde ej någon angripas af sjukdomen. Dock gifves det tillfällen då bacillen kan ej blifva funnen, ty ibland då slemmet från en erkänd lungsiktig undersökes händer det att det ej innehåller några baciller; men ej på grund af att dessa baciller ej finnes i lungorna, utan helt enkelt därför att de för en eller annan orsak ej utdrifves tillsammans med det upphostade slemmet.

Motståndarna till teorien, att sjukdomen var smittsam, jagades dock ej helt och hållet på flykten genom denna Dr. Kochs upptäckt. De tvingades emellertid till att erkänna, att lungsot, eller tuberculosis, var en bacilli sjukdom, men de fasthöllo likväl vid, och med god grund därför, att bacillens upptäckt bevisade ej att den gjorde sitt tillträde i kroppen från utsides. De påstod, att genom ärftliga anlag kunde kroppen möjligen, förutan påverkan utifrån, framalstra dessa baciller, i andra ord, förmå frambringa dem, hvilka, på tal härom, tillhör ej djursläktet utan växtriket, och att denna förmåga

ärfdes från fader till son. Det blef sedan Cornets uppgift att slutligen tvinga dessa konservativa motståndare till att draga sig tillbaka. Han tillkännagaf sin mening om att bacillen kunde frambringas i damm och orenlighet, och genom en mängd experiment verkligen bevisade, att smittan kunde öfverföras på så sätt som han förmodade.

Ett af dessa experiment bestod uti att han placerade 48 friska marsvin i ett rum på olika höjd från golfvet. Därefter beströdde han golfvet med det slem som en lungsiktig upphostade och i torrt tillstånd. Rummet sopades därefter och hela moln af damm spred sig till hvartenda hörn. Efter en tid undersöktes hvarje marsvin och i alla med undantag i ett tillfälle, befunnos de vara angripna af Tuberculosis. På grund af detta och andra liknande experiment började man öfver hela världen att motarbeta spottandet på gator, golf eller annorstädes, ty spotten torkar och blandas med luften som inandas och på så sätt finner bacillen inträde till lungorna i en fullkomligt frisk person, hvilken smittas på samma sätt som marsvinen i Cornets rum där experimentet utfördes.

I dylika tillfällen kommer sättet, hvilket är bekant

till läkarne som ägghvitsprofvet, att blifva af stor betydelse i bestämmandet af sjukdomens verkliga natur.

På samma gång som Cornet experimentade därmed, sökte en annan Tysk vetenskapsman vid namn Flugge bevisa, att sjukdomens spridning berodde på att tuberkulösa personer hostade och nyste ut baciller och att den på så sätt öfverfördes från den angripne till den friske. Genom en följd experiment, hvilka i noggrannhet och svårighet ej öfverträffats, bevisade han slutligen, att då en lungsiktig person ohejdadt hostar utslungas liksom små droppar i luften hvilka medföra baciller, som kunna kvarstanna i luften i ett dragfritt rum ända till tio timmars tid och sprida sig i en omkrest på femton till ett hundra fot från utgångspunkten. Det är på grund af dessa Flugges experiment som lungsiktiga personer nu underrättas om att hålla en näsduk eller åtminstone handen för munnen när de hosta eller nysa.

Ungefär samtidigt med Dr. Kochs upptäckt af Tubercle Bacilli, arbetade Behring såväl som flera andra vetenskapsmän på att utforska, huru sjukdomar förorsakade genom baciller kunde behandlas

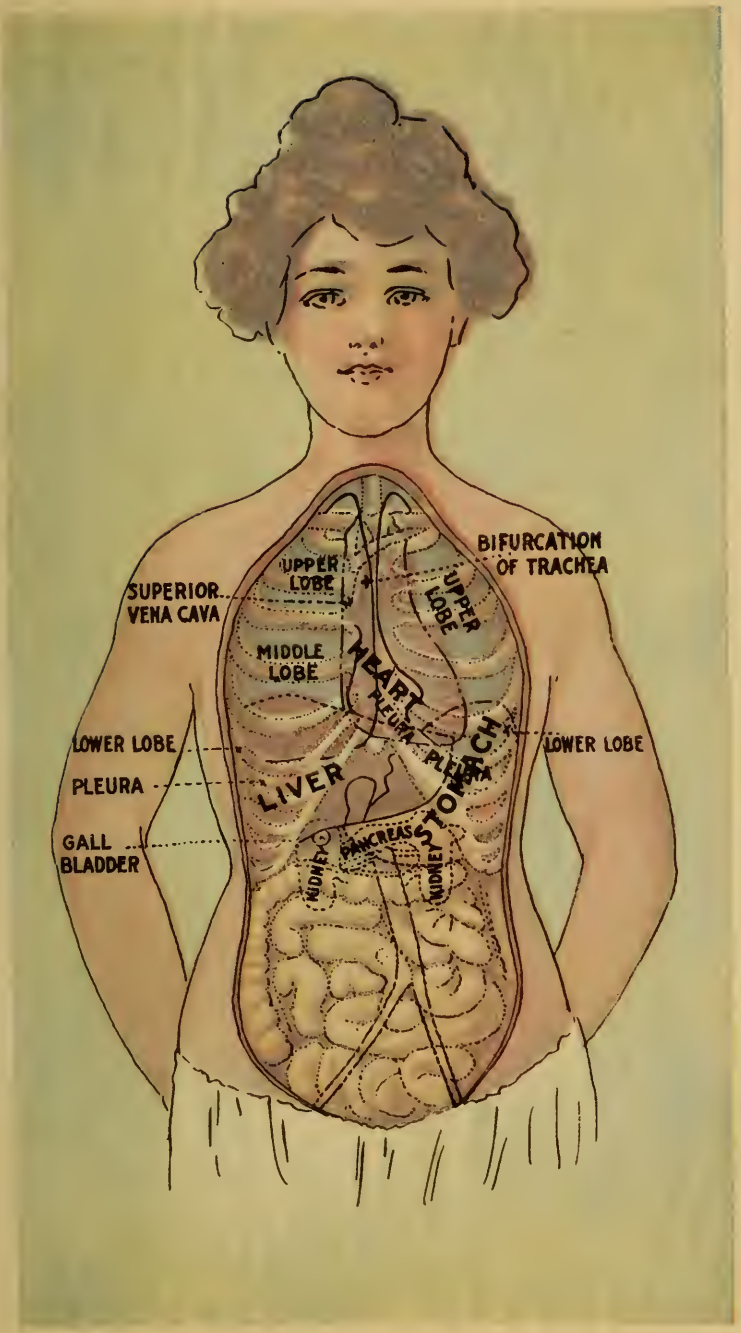

PLANSCH I

Illustration utvisande inälfvornas läge i normalt tillstånd.

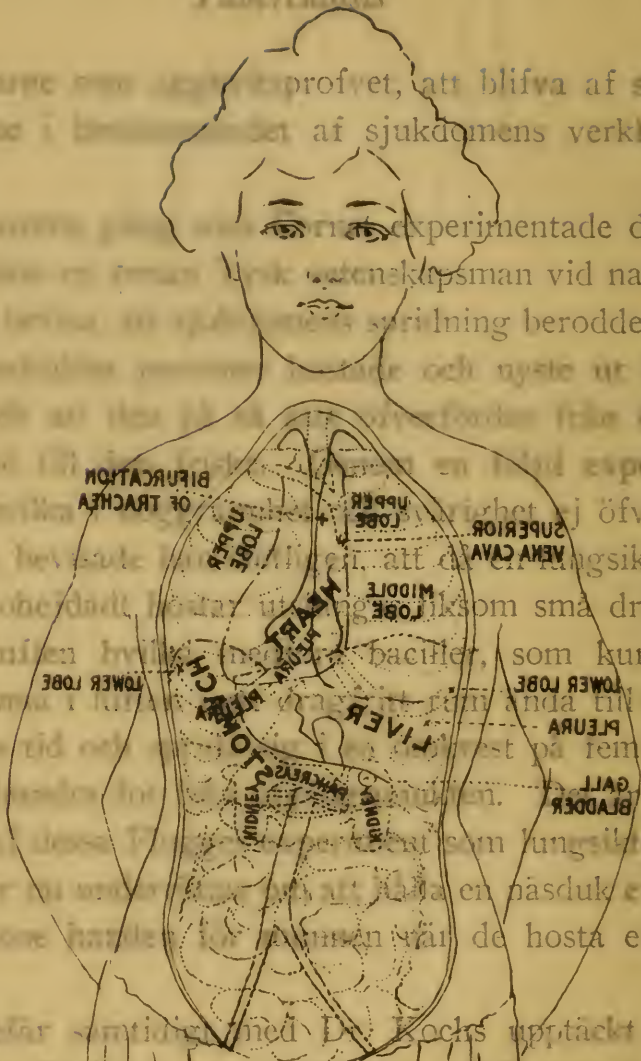

PLANSCH I

Illustration utvisande inälfvornas läge i normalt tillstånd.

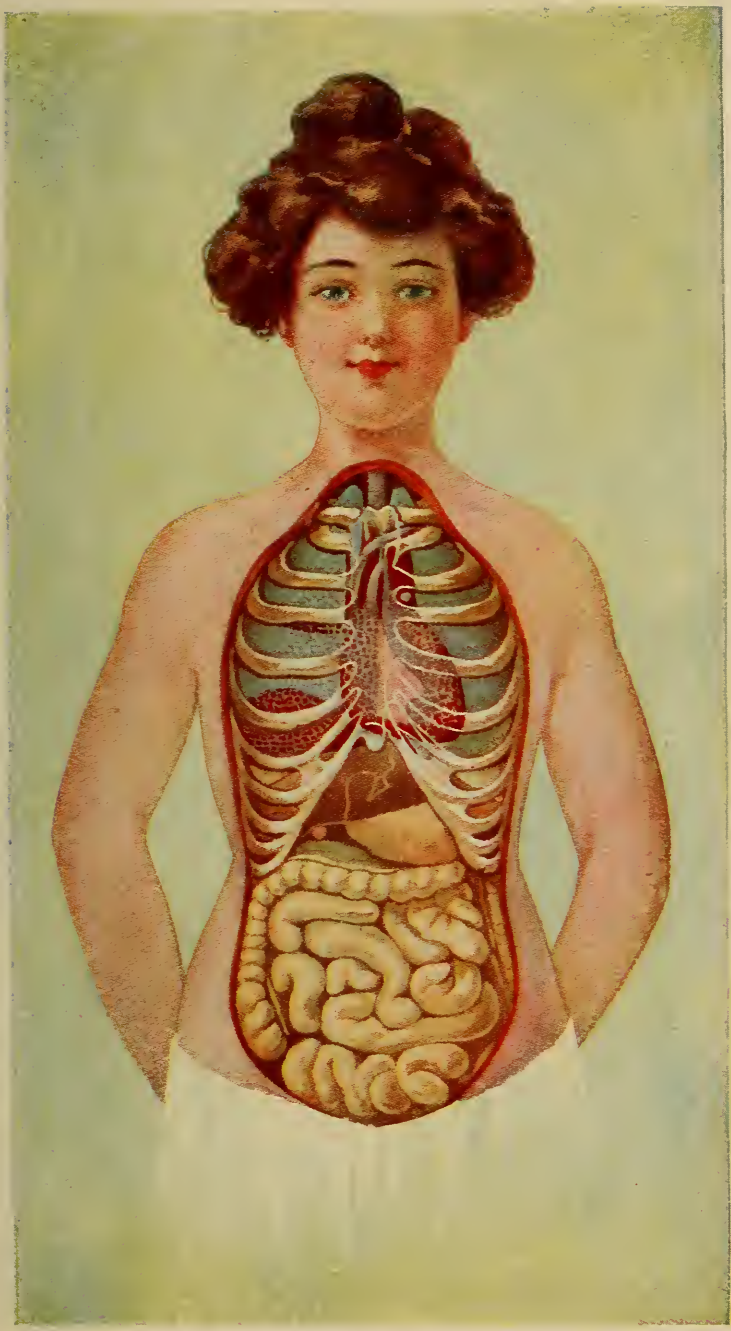

med serum, eller blodvatten, som togs från djur, i hvilka baciller af den sjukdom för hvilken behandling var afsedd, hade med afsikt förut blifvit inympade. Dessa serum verkade som motgift på de giftämmen som sjukdomens baciller framalstrade i den angripnes kropp. Ett af dessa serums, anti-toxin för difteri, bevisades vara så förvånande verksamt att det vann allmänt erkännande af läkarne, hvilka voro förvissade om, att sättet för att bota alla smittsamma sjukdomar slutligen uppdagats. Ett liknande ämne, eller anti-toxin, för tuberculosis sökte man därför ifrigt framalstra, och några år senare utkom Dr. Kochs Tuberculin, och, med denne store vetenskapsmans namn som försvarare, utbjöds det till hela världen såsom ett botemedel för tuberculosis.

Grunden till att Tuberculin ej motsvarade förväntningen kommer å annat ställe att förklaras. Detta nämnes endast såsom den sista händelse rörande tuberculosis hvilket historien om denna sjukdom meddelar oss om.

På grund af att Tuberculin delvis misslyckades försattes behandlingen af tuberculosis på nästan samma ståndpunkt som på Hippocrates tid. Af hvilken

betydelse måste ej kännedom om detta vara till dem som bemöda sig om att göra sitt bästa men misslyckas. Efter tusentals års forskning samt oberäkneligt arbete, oaktadt man hade kommit så långt att man hadde god kännedom om sjukdomen i minsta detalj, stod likväl den viktigaste frågan, huru den kunde botas, obesvarad.

Man fortsatte likväl med otröttlig ifver att finna svaret. Det gick knappast en enda dag till ända förutan att någon viss läkare föreslog ett eller annat medel till att bota sjukdomen. År 1886 påstod Cavagnis sig hafva rönt stor framgång med en blandning af den upphostade afsöndringen och fenol. År 1897 ordinerade Lemery och Schroeder kokade och pulviserade räflungor. Jaegar och Burnett gåfvo pulviserade mänskolungor och år 1893 rekommenderade Rodet tuberkulösa körtlar som ett verksamt medel. Richet och Varicourt använde muskel plasma, och bland annat som rekommenderades var olika slags materia från särskilda djur och isynnerhet hund och getblod. Så nyligt som 1906 ordinerade Peter Patterson de förstörda delar af angripna lungor, och samma år gaf Krause sina patienter insprutningar bestående af den steriliserade

materia som upphostadts af en lungsiktig person. Intet af dessa s. k. botemedel vann allmänt erkännande bland läkarne och blefvo så småningom glömda.

Under de olika försök gjorda, för att upptäcka bot för tuberculosis, har bacillen själf blifvit utsatt för oräkneliga analyser. Den har sönderdelats tusentals gånger i hopp om att man i dess kemiska beståndsdelar skulle upptäcka ett verksamt medel, hvilket i konsentreradt skick kunde användas till att bekämpa sjukdomen.

Det var också på denna senare tid, och medan det världsvidda forskande pågick, som Dr. Yonkerman, Kalamazoo, Michigan, U. S. A., påbörjade sina experiment. Ett af dessa experiment bestod uti att han tog en del nötboskap, som State Live Stock Sanitary Commission förut förklarat vara tuberkelbehäftad, under behandling för flera veckors tid och därpå, då de till utseende voro botade, slaktades de för att undersökas. Kirurgerna, som verkställde undersökningen, voro mycket öfverraskade att finna de delar som antogs vara angripna af tuberculosis fullkomligt läkta och till utseende friska och brukbara.

Därpå experimentade han på sig själf till at bevisa att medicinen hade ej någon skadlig verkan på det mänskliga systemet. Genom sistnämnda experiment uppdagade han därimot dess mycket välgörande verkan.

På grund af sin framgång i dessa experiment med sin nya behandling, öfvertalades Dr. Yonkerman att tillåta sin medicin användas af flera lunglidande personer, och med påföljd att dess helande verkan återigen förutan tvifvel ådagalades. Därpå uppmanades Dr. Yonkerman att vidtaga nödiga mått och steg så allmänheten kunde komma i besittning af denna behandlingsmetod, hvilken är nu bekant öfver hela världen som "The Tuberculozyne System of Treatment."

Sedan dess, på grund af sitt låga pris och vidtspridda kännedom, hafva hundratals personer i olika samhällsställningar och i nästan alla länder i hela världen erfarit dess välgörande verkan, hvilket bevisas med de många personliga intyg från dem, som hafva botats of olika slags lunglidanden, hvilka i flera fall, hade tuberculosis i ett långt framskridet stadium.

Ända till sjukdomens (Tuberculosis) egentliga

natur utforskades, samt Cornet och Flugge bevisade på hvad sätt den öfverfördes från en person till en annan, hade någon plan till att förekomma sjukdomens spridning hvarken rekommenderats eller ens gjordts föreställning om. Angripna personer hostade, spottade, nyste och på andra sätt spredo bacillerna förutan hinder från något håll. Men nu är det allmänt bekant, att den farligaste person i ett samhälle är den person som med uppsåt, eller på grund af okunskap, sprider sjukdomens frö och fortsätter därmed äfven sedan han vet att han gör det.

I följd af den fara som samhället i helhet förutan tvifvel utsättes för då den lungsiktige ej frågar efter hvad som blir utaf det utspottade slemmet eller afsöndringen, fann auktoriteten sig föranlåten utfärda vissa förhållnings-regler för lungsiktiga personer, och i vissa platser äro dessa regler gällande förutan förbehåll beträffande personens i fråga samhällställning.

Alla anbefalla förbud i sådana sjukdomar som kolera, smittkoppor m. m. helt enkelt för att dessa sjukdomars tid är begränsad. Under inga omständigheter är man sjuk mer än några veckor, och där-

efter frigöres patienten från de stränga, men nyttiga regler som han enligt lag måste underkasta sig; men lungsot är en kronisk sjukdom af långvarigare natur, hvilken, i de flesta fall, är mycket envis och som varar för en längre tid om den ej hejdas i sitt lopp och botas genom lämplig behandling.

Om den lungsiktige själf ej söker förebygga sjukdomens spridning, genom att förhindra de i kroppen framalstrade bacillernas spridning, kommer den nog aldrig att blifva utrotad, och därför, om vi hoppas att bekämpa den—göra den lika sällsynt som svart tyfus, hvilken härjade i både städer och på landet för några hundra år sedan—så måste de lungsiktiga i sin ordning upphöra med detta oförsiktiga spottande, och när de göra det så är hufvudsaken och, praktiskt taget, enda faran från den lungsiktige för de friska aflägsnad.

Förutan tvifvel skulle goda resultat blifva följden af stränga förfaringssätt till att kufva lungsot. Det kunde måhända till och med inom en generation eller däromkring förorsaka sjukdomens utrotande, ty det enda sätt på hvilken smittan kan spridas är att de som angripits af sjukdomen göra det, och om dessa personer ej längre funnos, komme Tuberculo-

sis att dö ut. Detta under förutsättning att Dr. Koch var rätt uti sin åsikt att tuberculosis i kreatur kunde ej öfverföras till människor.

En idealplats för sjukdomens bekämpande är hemmet, där patienten, omgifven af vänner och allt som han håller kärt, kan konsentrera hela sin energi för sjukdomens bekämpande.

För en lungsiktig, och isynnerhet i sjukdomens början, är det mycket bättre att stanna i sitt eget hem än att gå till en del sanatorium; förutsättes dock att han erhåller lämpliga råd med hänsyn till sitt dagliga lif och själf intresserar sig nog därför så att han följer erhållna instruktioner på det noggrannaste. Detta är min öfvertygelse, hvilken jag tror är äfven öfriga läkares med undantag i några enskilda fall.

Att Tuberculosis är en botlig sjukdom, då lämplig behandling tages tidigt nog hyses ej något tvifvel om. Medföljande bihang gifver upplysning om flera som framgångsrikt behandlades i hemmet, och de utgöra endast en bråkdel af öfriga på liknande sätt angripna, hvilka behandlas med Systematisk Tuberculozyne behandling i hemmet. Jag hoppas, att detta yttrande ej leder någon till den slutsatsen

att alla som äro angripna af lungsot kunna botas, ty oaktadt att hopp finnes för sjukdomens bekämpande, såväl som för patientens återställelse då behandling tages i tid, är det också lika visst, att om den uppskjutes för länge kan intet i hela världen rädda den angripne.

Statistiken utvisar att lungsot och de därmed i samband stående lungåkommor äro de mäst förekommande af alla sjukdomar. Siffror rörande dödligheten inom Preusiska Katolska Föreningar under en tid på tjugufem år, och omfattande 74,306 personer, utvisa, att två tredjedelar af medlemmarne dogo från tuberculosis. I England dö årligen omkring 60,000 och i Amerika tillskrifves 150,000 dödsfall denna sjukdom, tuberculosis.

Det är beräknadt att omkring en och en half million människor i Förenta Staterna äro angripna af sjukdomen, och om detta är rätt så bevisas det, att en person i hvarje femtiotal är så svårt angripen att sjukdomens natur med lätthet kan bestämmas och detta på grund af att Symptomerna så tydligt utvisa sjukdomens närvaro. Men detta gifver oss ej en klar föreställning om sjukdomen. Auktoritetens åsikt är, att i hvarje civiliceradt samhälle, ej

en person i femtio utan nio personer utaf tio hafva en eller annan gång under lifstiden varit smittade. Nagali antecknade och höll räkning på de olika tillfällen i hvilka han fann bevis på att personen ifråga hade haft tuberculosis i lungorna, men senare dog af någon annan sjukdom, och med det resultat att dessa forskningar utvisade att i nio personer utaf tio kunde spår af sjukdomen förmärkas.

Mången s. k. svår förkylning antages vara af tuberkulös ursprung. Men i denna tro har ej allmänheten ännu öfvertygats, till hvilken en förkylning är endast en förkylning och ingenting annat. Vår åsikt är emellertid att ett betydligt större antal än hittills antagits måste vara fallna för smittan, och vi bestyrkes i denna vår tro på grund af hvad som händer då någon annan mycket smittosam sjukdom härjar.

En af de mäst spridda åkommor af detta slag är La Grippe eller Influenza. Denna sjukdom, som vissa gånger, då vi svårast hemsöktes utaf den, hade hela den civilicerade världen i sitt våld, förfelar aldrig i att drifva upp dödligheten i Tuberculosis ganska betydligt. År 1891 började en influenza farsot i Ryssland och inom sex veckor utbröt den i

Amerika, och samma år var dödligheten i Chicago, en af de hälsosammaste städer i världen, mycket högre än den varit för åratals eller någon gång sedan dess.

Influenza förorsakar krafternas aftagande och äfven den bästa hälsa tyckes ej vara tillräckligt skydd mot dess härjningar. En del af den kraftigaste befolkningen duka lättast under för denna åkomma, och tvifvelsutan påskyndar den tusentals, endast obetydligt angripna tuberkulösa personers död. Dr. Seth Scott Bishop uttrycker sig mycket kraftigt rörande Influenza, och säger: att den borde fruktas mera än smittkopporna och koleran. "Om den ej dödar kan den vara orsaken till synens, hörselns eller förståndets förlust, eller försätta andra organer i sådant skick att dess offer därefter lättare ådrager sig andra sjukdomar."

Flera personer tro, att Influenza är en nyare sjukdom och egentliga orsaken därför måste vara att det 1890 skrefs så mycket om den i tidningarne, när den i verkligheten är lika gammal som Tuberculosis. Historien meddelar oss om, att denna mystiska näs hals och lungsjukdom utbröt inom den Athenska Arméen i Sicilien så allvarsamt att den nästan omin-

tetgjorde detta fälttågs ärorika slut. År 1510 utbröt denna farsot fruktansvärdt på de Britiska öarna, och det säges att innebyggarne dogo som flugor. Enligt anteckning har den inalles utbrutit ett tjogtal olika gånger, förutan att dess otaliga obetydligare utbrott räknas.

Oaktadt man ej ännu lyckats utforska egentliga orsaken till influenza, hafva dock sjukdomens kännetecken och verkningar så noggrant studerats, att mycket litet kvarstår att upptäckas. Vi observera att den är delvis beroende på väderleken, och att den vanligtvis utbryter under en längre tids osunda atmosfäriska förhållanden. En del påstå att den följer på vulkaniska utbrott och att sjukdomen iakttages i flera fall efter svårare utbrott af detta slag. Efter Mt. Pelees utbrott var influenza mycket mera gängse i Amerika än den hade varit för flera år. Så vidt som syftemålet med denna bok beträffar är emellertid sättet för denna sjukdoms spridning ej af praktisk betydelse utan endast af intresse. Vi önska endast påpeka, att den försätter lungorna och luftkanalerna i ett sådant tillstånd att de anses mycket passande för tuberkulös utbildning.

Influenzas baciller (ty det är allmänt antagit att

den är en bacilli sjukdom) förorsaka svällning i luftkanalerna som sträcker sig ända till de finare och aflägsnaste luftrören. Under vanliga förhållanden är den mänskliga kroppen väl skyddad mot tuberkel bacillen, men då influenza genom inflammation försvagat cellväfnadernas motståndskraft, finner tuberkel bacillen litet om något hinder alls och följaktligen gynnas i sin utbildning. Influenza offrens lifskraft är mycket under den normala, och under sådana förhållanden kan tuberculosis möjligen göra sitt inträde samt förorsaka stor skada innan den upptäckes eller det ens antogs att något dylikt var å färde.

Vid influenza kunna tvänne saker inträffa: antingen att tuberkel bacillen då vinner tillträde och uppehåller sig i kroppen; eller att de redan finnas i lungorna och luftrören och på grund af hvad som förut nämndts uppeggas till verksamhet.

I händelse, enligt hvad Nagali säger och som också flera andra tro, att nio personer utaf tio en eller annan gång haft en släng af tuberculosis, är det ej svårt att förstå, att man under ett influenza-anfall sväfvar i fara. Därför, äfven om influenza var ej en af de svåraste åkommor vi hafva, borde

den likväl ej försummas, ty man är i okunnighet om huruvida tuberculosis följer den i spåren eller ej. Skulle emellertid så vara fallet, och tuberculosis verkar vanligtvis långsamt, kan det vara möjligt, att det är ett af de ganska vanliga fall af influenza som den angripne, enligt allmänt uttryck ej kan blifva af med.

Då en person en längre tid besväras af hvad man tror är influenza, kan det vara mycket möjligt, att det ej längre är denna sjukdom utan tuberculosis. Tuberculosis i ett dylikt fall är i all sannolikhet otydlig och ej ensam. Personer som angripes på ofvan nämnda sätt beklaga sig öfver sjukdomens följder, såsom kraftnedsättning, att öronen rinna, tilltagande matthet, mild bronchitis, hufvudverk, oupphörlig trötthet, angripna leder och muskler, och isynnerhet af magåkommor. Observera att nästan alla dessa symptomer förekomma i tuberculosis. Med detta menar jag ej att alla dessa symptomer kunna iakttagas i de flesta fall af tuberculosis, men att en eller flera af dem observeras hos en lungsiktig person. Magsymptomerna i synnerhet äro af stor betydelse. Von Behring, en af de skickligaste läkarne i världen, förklarar att tuberculosis gör alltid

sitt inträde i kroppen genom magen, och det hyses intet tvifvel om, att i en hel del tillfällen gifver tuberculosis sig först tillkänna med symptomer på dålig matsmältning eller, som det också kallas, dyspepsia.

På grund af att influenza börjar med, eller utvisar symptomer hvilka, praktiskt taget, äro desamma som symptomerna i början på tuberculosis i inelfvorna, borde hvarje person, som besväras med dålig matsmältning som följd af influenza, omedelbart vidtaga nödiga mått och steg till att återställa sin hälsa genom att taga en behandlingskur afsedd till att återuppbygga lifskraften till normalt tillstånd, ty, så långt som vår kännedom utsträcker sig, veta vi ej någon person som med visshet kan säga, att sjukdomen ej härledes från tuberculosis i dess början. Må man hafva i minnet att sjukdomen kan vara tuberculosis, och till och med ganska långt framskriden, förutan att detta kan bevisas genom undersökning af den uppförda afsöndringen eller slemmet. Det oaktadt finnes intet inom vetenskapen innehållande mera sanning, så fullständigt utom motsägelse som det följande Lindsays uttryck: "Den lungsiktiges största hopp består uti sjukdomens tidiga upp-

täckt samt omedelbar och grundlig behandling."

The Tuberculozyne System of Treatment är afsedd till att uppfylla de anspråk som erfordras i sådana obestämda fall som dessa också, och äfven då en person som har tuberculosis i dess början tager behandlingen är den mycket grundlig både i praktik och teori. Den rekommenderas också till dem som hafva svaga lungor och luftrör oberoende på tuberculosis, och kan således användas af influenza patienten med full förväntan om att betydlig hjälp skall erhållas. Äfven om det skulle vara influenza och intet annat, så borde patienten vara lika angelägen om att blifva fullkomligt återställd som om han visste sin sjukdom stå i samband med tuberculosis, ty, enligt Dr. Bishops framställning därom, äfven om tuberculosis skulle ej utbilda sig, kan hälsan likväl varaktigt och nästan lika svårt skadas. Å andra sidan, oaktadt det ej kan bevisas, att influenzan är invecklad med tuberculosis som tillstötande sjukdom eller ej, har patienten tillfredsställelsen veta, att The Tuberculozyne System of Treatment omfattar både de lung och luftrörs åkommor som direkt härledes från tuberculosis och dem som ej göra det.

Hvad som häruti dryftats, angående sambandet

mellan influenza och tuberculosis, kan också nästan ordagrant tillämpas på förhållandet emellan Katarr och Tuberculosis.

I både influenza och katarr försättes magen också mer eller mindre i oordning, och i flera fall gifver tuberculosis sig först tillkänna genom symptomer på att magen är ej som den borde vara. De katarraktiga symptomerna i dessa tre åkommor äro i flera fall alldeles desamma. Således, i hvilka fall af influenza eller katarr, då magen också angripes, kan man med visshet afgöra, om det onda i verkligheten ej härledes från tuberculosis? Det är en mycket kinkig belägenhet i hvilken läkaren försättes då han skall bestämma sjukdomens natur i dylika fall. Men hvad skola vi säga då endast vanliga symptomer till katarr åtföljd med dålig mage visa sig; att det kan ej vara tuberculosis om baciller i den undersökta materian ej upptäckes? I händelse vi skulle påyrka att detta senare vore fallet, skulle vi förutan tvifvel vara rätt uti ett större antal tillfällen, men i hvilka? På hvad sätt kunde det vara möjligt att åtskilja symptomerna som härledes från någon allvarsammare orsak från dem som ej göra det?

Annu ett faktum skulle tagas i betraktande: häl-

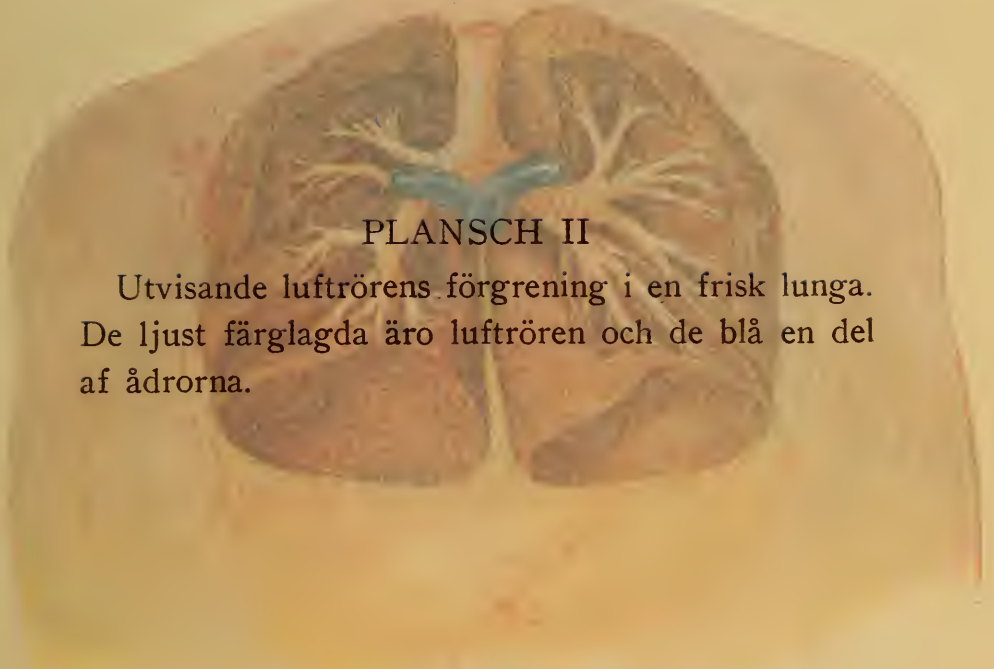

PLANSCH II

Utvisande luftrörens förgrening i en frisk lunga. De ljust färglagda äro luftrören och de blå en del af ådrorna.

PLANSCH II

Utvisande lufttrörens förgrening i en frisk lunga.
De ljust färglagda äro lufttrören och de blå en del af ådrorna.

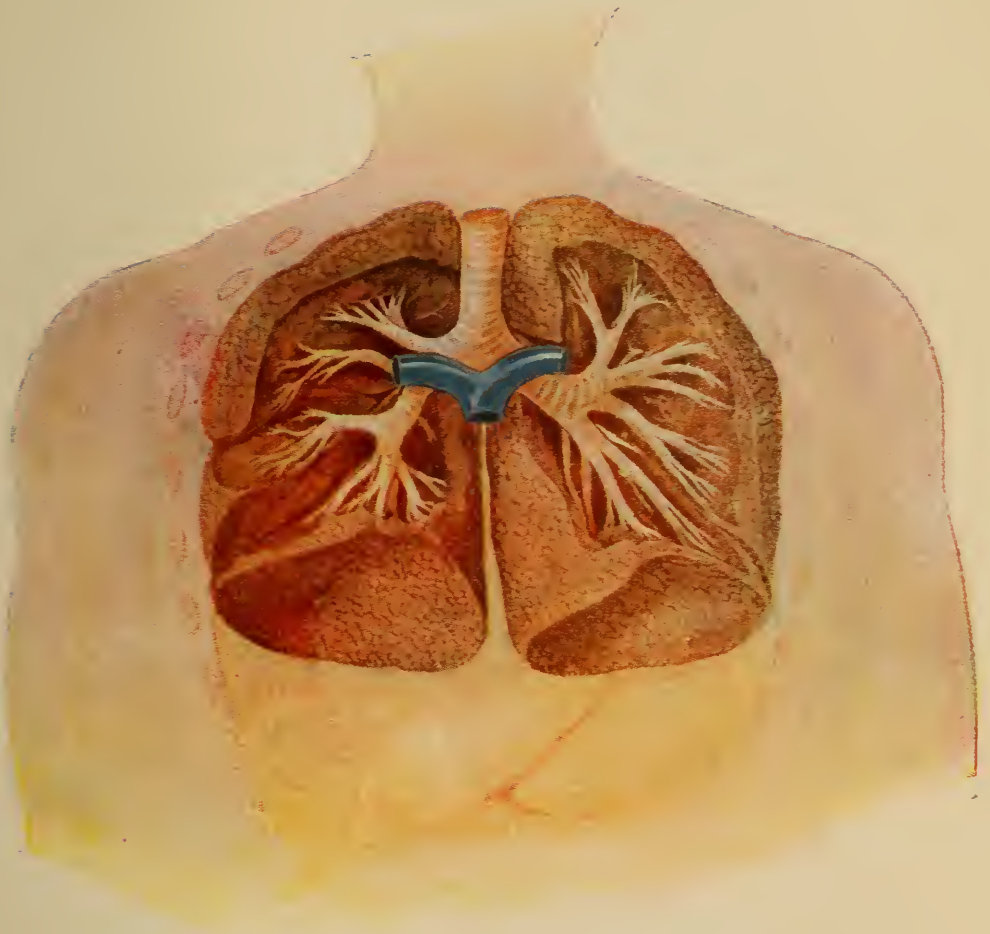

san är aldrig vid sitt bästa så länge personen ifråga har katarr, ty katarr bevisar att ens vitalitet försvagats, och precis samma grundtillstånd kunde iakttagas om harskandet, spottandet och snufvan förorsakades af tuberculosis och ej genom s. k. vanlig katarr.

Om influenza,—eller La Grippe, som den också benämnes — på grund af dess skadliga verkan på luftkanalerna, utsätter dem som äro benägna till att angripas af bröståkommor och tuberculosis särskildt för fara, är jag af den åsikt, att det vore också af stor betydelse att kännetecken till katarr ägnades den noggrannaste uppmärksamhet samt att man toge tidig behandling därför.

Dr. Camac Wilkinson redogör om detta i följande utdrag af sin bok om Tuberculosis:

"Jag har upprepade gånger funnit, då mina patienter hänvände sig till en specialist för halsåkommor vid sjukdomens början, att han förklarade den vara katarr, men EJ NÅGOT FARLIGT. De förskräckliga följderna i åtminstone ett tjogtal olika fall ibland dem som kommo till mig ETT ÅR ELLER MER DÄREFTER borde lända dessa specialister till beständig varning, hvilka på slump be-

nämna BÖRJAN TILL TUBERCULOSIS ORIKTIGT OCH KALLA DEN KATARR.

I ett betydande antal tuberculosis tillfällen i sjukdomens början, gifver den sig först tillkänna med flera på hvarann följande förkylningar i hufvudet. "Förkylning" är helt enkelt ett annat namn för katarr. Men denna slags "förkylning," denna sorts katarr, är i verklighet af allvarsam natur, oaktadt den att börja med ej betraktas som sådan. Senare, då denna näskatarr eller "förkylning i hufvudet" inträngер djupare och nedåt lungorna, samt kallas förkylning i bröstet, bevisas dess egentliga natur mera tydligt.

Det finnes ett större antal personer som vid samma tid hvarje år besväras af förkylning, hvilken med hvarje gång försvåras, tills slutligen ett år kommer då den ej lämnar med den varma årstidens ankomst, utan fortsätter måhända allt igenom de varma sommarmånaderna, hvilket förorsakar att den angripne börjar hysa farhågor angående sitt tillstånd. Rätt många kalla det "höfeber," ty kom i håg, att det finnes en vår höfeber såväl som höst höfeber. Sedan hosta och bröstsmärtor börjat inställa sig, göra vanligtvis de angripna ett besök hos Doktorn med be-

gäran om, att han botar deras bronchitis (Inflammation i luftrören). De iakttaga nu att åkomman ej längre är helt enkelt katarr och komma till den naturliga slutsatsen att den har utvecklat sig till bronchitis. Den kan mycket riktigt kallas bronchitis, ty bronchitis är ej något annat än katarr i luftrören. Men å andra sidan, enligt Dr. Wilkinsons åsikt, kan det också vara tuberculosis. I denna olyckliga ställning befinna slutligen flera personer sig, som försumma att taga lämplig behandling för dessa periodiska förkylningar i hufvudet. Hvad bör göras i dylika tillfällen? På grund af okunnighet behandla denna så kallade bronchitis med "Rock and Rye" (whisky) och något varmt klädesplagg på bröstet? Eller med detsamma söka finna en grundlig och vidtomfattande systematisk behandling? Det senare komme måhända att ej kosta mer, eller så mycket; och om fullkomlig återställelse till hälsa blir följden, gör det detsamma om sjukdomen kallades bronchitis eller något annat.

Det är med motvilja vi anteckna de olika fall af tuberculosis i dess tidigare stadium då sjukdomen gifvits något annat namn, men som vi äro bemyndigade därtill af de mäst framstående personer på

detta område måste vi föra protokoll däröfver.

Min afsikt är ej att med detta söka leda någon till den tron, att hvarje liten förkylning härledes från tuberculosis, utan hvad jag särskildt önskar lägga vikt på är, att börja behandlingen, så oresonligt det än kan tyckas, innan man med säkerhet vet om det är tuberculosis eller ej.

Allt som behöfves sägas därom är: Om början till tuberculosis verkligen är förhanden, men i så mild form att man ej äfven med de bästa och tillförlitligaste metoder kan upptäcka den, eller om dess symptomer äro till utseende så obetydliga att man ej ens föreställt sig att det är tuberculosis, kan likväl sjukdomen dag efter dag eller månad efter månad så småningom förvärras, förutan att den dock blir så betydligt värre att den förorsakar någon oro, tills man helt plötsligt konfronteras med lungblödning, då sjukdomens offer gripes af en förfärlig ängslan. Hvad skulle de ej då vilja gifva för den tid som gått förlorad när den fruktade besökaren kunde hejdats i sitt verk eller helt och hållet öfvervunnits, och det måhända jämförelsevis lätt!

Det utvisar att en svår katarr såväl som bronchitis och influenza skulle ägnas den noggrannaste

uppmärksamhet samt den bästa behanding möjligt i hvarje fall.

Den inflammering som förorsakas af katarr kan måhända tränga sig upp i de små tuber som leda från halsen till öronen. Dessa små rör äro endast omkring ett gröfre hårs tjocklek i diameter, och det fordras därför endast en mycket lindrig katarraktig inflammation till att fullständigt igensluta dem. Och, när detta är gjordt, hvad hafva vi då? Buller i öronen, ljud liknande klockringning eller hamrandet på ett smidesstäd och den pinsamma känslan som om vatten oaflåtligt dryper i hufvudet. Eller måhända angriper katarren de små ben, som kan kännas med lillfingret, hvilka i så fall bortruttna. Eller kanske angriper den stämbandet, hvilket onda ofta kallas "ondt i halsen," och som är af en mycket allvarsam natur till personer som förtjäna sitt uppehälle med sin röst.

Antingen dessa allvarsamma följder slutligen förekomma eller ej, är katarr likväl alltjämt en åkomma, som förorsakar förlägenhet och ofta förenas med illaluktande ande.

I händelse det katarraktiga slemmet ej aflägsnas ur munnen dryper det ned i svaljet med den påföljd

att det vanligtvis sväljes, hvilket i synnerhet inträffar under sömnen. Då det därpå kommer ner i magen blir, på grund af dess vidriga beskaffenhet, störd matsmältning följden, hvilket naturligtvis ej kan fullkomligt afhjälpas förrän egentliga orsaken därtill aflägsnats. Lindrig att börja med, är dock detta onda i magen benäget till att förvärras och slutligen blifva af mera kronisk natur, samt kan visa sig efterhängsen äfven sedan katarrens symptomer försvunnit.

Då inflammeringen, som förorsakas genom katarr nedtränger uti de större luftkanalerna, och isynnerhet i luftrören i lungorna, benämnes det bronchitis. Enligt Lindsay äro symptomerna till bronchitis af mindre betydelse, men å andra sidan säger han också, att om de skulle blifva svårare rikta de ej endast mot lungsot utan till en mycket omfattande tuberkelisering i lungorna. I dylika tillfällen "äro en del af de vanliga symptomer till bronchitis gängse såsom hosta, upphostning, försvårad andhämtning och smärtor i bröstet, men några fysiska kännetecken finnas ej." I andra ord, verklig tuberculosis efterhärmar alla de ordinära symptomerna på bronchitis, hvilken ej härledes från tuberculosis.

Det är ofta mycket svårt att åtskilja dem. De ledande olikheterna äro: med bronchitis afrundas ofta bröstkorgen under det den därimot blifver flat och intryckt genom tuberculosis; bronchitis förorsakar vanligtvis smärtor i lungorna och i båda sidorna, hvarimot tuberculosis, om någon smärta alls, i de flesta fall i endast ena sidan, och förmärkes antingen strax under nyckelbenet, under skuldrorna, eller rundt lifvet från skuldrorna och under armhålen samt något öfver midjan.

Uppå allmän besiktning i ett lindrigare fall af bronchitis tyckes ej någon förändring försiggått. Men efterhand, som sjukdomen förvärras, börjar ansiktet att svälla upp och kinderna, läpparne, öronen och fingerspetsarna antaga en lätt blåaktig anstrykning, hvilken mörknar vid minsta ansträngning. Patienten gör ofta uppehåll i sitt tal för att hämta andan och talar på ett osammanhängande sätt. Oaktadt en person som har tuberkulos i ett framskridet stadium sällan besväras på ofvan nämnda sätt, kan dock både andning och tal vara besvärlig i sjukdomens början, samt på ett liknande sätt till det nyss beskrifna kännetecknande bronchitis.

En mycket skicklig läkare på detta område kan möjligen urskilja bronchitishosta från den slags hosta som har sitt ursprung från tuberculosis, men det fordras ett godt öra, och närhelst man försöker bestämma sjukdomens egentliga natur på detta sätt kan man senare dyrt få betala därför, ty lungsotshostan liknar den hosta som ej härledes från tuberculosis så mycket, att äfven den skickligaste specialist ej kan förlita sig på ljudet, hastigheten eller hostans häftighet i och för sjukdomens bestämmande.

Olyckligt nog är den upphostade afsöndringen lika vilseledande som hostan. Vi medgifva att slemmet som uppföres i bronchitis kan vara segt, ringa och klibbigt, under det att upphostningen i tuberculosis vanligtvis mera ymnig samt tyckes komma upp med mindre hinder; men så kan också det som upphostas af en person med bronchitis till utseende vara nästan lika med det en lungsiktig uppför—och det äfven till det vanaste öga—löst och ymnigt samt hafva en anstrykning af rödt, grönt eller gult.

Det senare är vanligtvis fallet då sjukdomen försummades till inflammeringen genomträngde de

finare luftkanalerna, och man kan göra sig en föreställning om huru fina dessa rör äro därigenom att de röda "blood corpuscles" tvingas till att i följd gå igenom närliggande ådror. I andra ord: de äro ofantligt mycket finare än ett hår, men det oaktadt är deras verksamhet så fullkomlig att, då man är vid fullkomlig hälsa, de oafbrutet uppfylla sina åliggganden i att biträda till att förse blodet med luft.

Så snart som katarren inträngер i dessa små hårfina rör försättes allt i oreda. Rören förlora sin fasthet och buktas ut, och där detta händer bildas oafbrutit genom den inflammerade cellväfnaden en materia som slutligen fylla öppningarne. På grund af denna samling irriteras nerverna däromkring, och patienten erhåller tillfällig lindring genom ett hårdt hostanfall. I vissa fall kan detta fortfara en längre tid, under det att en del illaluktande, ful, grönaktig, eller gulaktig afsöndring antingen uppföres och spottas ut, hvilket är riktigt, eller som förut nämnes, sväljes med olycklig påföljd.

I händelse denna åkomma är långt framskriden, insjunker måhända bröstet omkring lägre delen af bröstbenet, samt refbenens mellanrum kunna också tydligare synas emedan de utskjutas. Detta gifver

oss också en betecknande föreställning om bröstkorgens utseende i tuberculosis; dock förorsakar vanligtvis den senare sjukdomen bröstets insjunkande strax nedom nyckelbenet eller å ena sidan endast, men ej lägre förrän sjukdomen är långt framskriden.

Behandlingen för kronisk bronchitis är nästan densamma som för tuberculosis i framskridet stadium. Patienten beordras till att vara varmt klädd, undvika opassande och omildt klimat och, samtidigt, att han måste hålla sig ute i friska luften så mycket som möjligt samt att alltid inanda frisk luft i djupa drag. Dieten för en person med bronchitis är afsedd för samma ändamål som för den som har tuberculosis. Båda dessa slags inflammation i lungorna utöfva en mycket kraftnedsättande verkan, och patientens krafter måste under alla omständigheter bibehållas. Diétens näringbeståndsdelar måste vara sådana, att de omedelbart bistå till att uppbygga hela kroppsystemet. De måste också vara af sådan beskaffenhet, att de äro passande för magen och fri från gasbildande ämnen, och helt enkelt därför att i bronchitis, såväl som tuberculosis, förekommer det ofta att magen är i oordning, hvilket ensamt kan betydelsefullt förhindra patientens återställande till hälsa.

Den medicinska behandling som brukas för dessa två slags inflammation i lungorna är i det hela taget mycket lika, och dess egentliga uppgift är att föröka kroppskrafterna och läka de inflammerade cellväfnaderna.

Följaktligen kan en person som har bronchitis, förutan någon tillstötande sjukdom i förbindelse därmed, taga "The Tuberculozyne System of Treatment" och med skäl förvänta, att dess verkan skall bevisa sig synnerligen tillfredsställande.

The Tuberculozyne System består ej af en enda medicin, som tages i teskedsatser tre gånger om dagen efter måltiderna, hvilket vanligtvis är fallet, utan utgöres af Tuberculozyne, hvilken intager främsta rummet, men också af fullständig ledning rörande patientens tillvägagångssätt i mångt och mycket samt upplysning om diét, lefnadssätt, sömn, badning, m. m.

I korthet: intet som kan göras till patientens välfärd utelämnas, och då patienten påbörjar denna behandlingskur kan han vara förvissad om, att han kommer erhålla all den hjälp som de tjänstgörande Doktorerna på grund af långvarig praktik och erfarenhet kunna gifva och allt som de anse vara för patientens bästa.

Det finnes också sådant som falsk tuberculosis och falsk bronchitis. Dylika efterhärmande symptomer äro af hysterisk natur och förekomma i förbindelse med andra symtomer, såsom yrsel, inbillad smärta och excentriska idéer samt inträffar tämligen ofta, men vanligtvis hos mycket nervösa personer. Ehuru vissa symptomer både på tuberculosis och katarr förekomma i sådana tillfällen, såsom upphostning, spottande, hosta och att hela kroppsystemet är i ett försvagadt tillstånd. Patienten kan äfven oupphörligt afmagra, hvilket är en symptom som under omständigheterna med säkerhet tillägges tuberculosis. Om patienten underkastas en mycket noggrann undersökning så finner man att temperaturen varierar ej, hvarken går upp på aftonen eller ned på morgonen, hvilket vore fallet om det vore tuberculosis. Dylika tillfällen äro dock ganska sällsynta.

Den största olikheten på en verklig lungsiktig och en som inbillar sig hafva denna sjukdom är, att den sistnämnde grubblar öfver sitt tillstånd, nästan gränsande till förtviflan, tänker därpå både dag och natt, inbillar sig de grufligaste saker samt förväntar ej annat än att döden skall blifva följden. Den

verklige lungsiktige återvinner därimot efter några veckors förlopp humöret och är därefter förhoppningsfull. Förutan tvifvel kan ni påminna eder om personer, hvilka dogo af denna sjukdom och som ända till det sista tycktes tro att de slutligen skulle fullkomligt återvinna hälsan.

Jag nämner denna egendomliga nervösa varietet af pseudo-tuberculosis, emedan den ofta misstages för verklig tuberculosis. De äro magra, hostande och klagande invalider och lida på grund af detta nervösa tillstånd lika mycket som om de verkligen voro angripna, ja en del tyckes till och med verkligen lida ännu mer. Dessa personer kunna aldrig blifva friska om orsaken till deras tillstånd ej klargöres för dem, så att de kunna inse nödvändigheten af att taga en kraftuppbyggande behandling för deras nervositet. Sedan deras nerver återvunnit sin fasthet och patienten sin själsstyrka försvinna naturligtvis symptomerna på lungåkomman.

De kunna taga hostmedicin i mängd, hvilket de också göra, förutan att ringaste hjälp erhålles och, på grund af detta uttryck, kan det måhända anses litet eget att jag skulle rekommendera "The Tuberculozyne System of Treatment" för detta slags pa-

tienter, men jag gör det emedan denna behandlingmetods grundvilkor består uti att styrka och uppbygga systemet. Tuberculosis bekämpas med förökad näring såväl som genom förstöring och bortförandet af tuberkel-bacillerna. Patienten måste födas och stålsättas. Lifskrafterna måste förökas. Detta sker på så sätt att sådana medel användas som äro afsedda till att försätta matsmältningsorganerna i så skick att de till fullo göra sina åligganden. Då matsmältningen blir normal och fullkomlig öfvergår födan till ett mycket kraftigt lifsgifvande ämne. Den del af kroppen som förnimmer hjälpen mäst och först af alla kroppsdelar är nervsystemet. De nervsvagas nerver äro ostadiga, opålitliga eller förorsaka smärtor på grund af bristande näring och, på tal härom, kvinnor utgöra flertalet af detta slags patienter.

Rätta sättet att behandla neuralgia t. ex. är att förbättra patientens matsmältning. I nervösa fall förekommer ofta en katarrartad inflammation i näsan, och i dylika fall är Tuberculozyne-behandlingens verkan på luftkanalerna sådan, att den borde gifva lindring för de obehagligheter som dessa symptomer förorsaka, samt skyndsammare än någon

annan mindre passande eller omfattande behandlingsmetod.

I en del dylika fall blir slutligen andtäppa eller astma följden. Astma anses numera i allmänhet vara en nervåkomma. Nerverna irriteras, och då deras motståndskraft öfverskrides kan det inträffa att de helt plötsligt tillsluta luftkanalerna samt med den påföljd att patienten får ett kväfningsanfall. För någon obekant orsak inträffa Astma anfallen vanligtvis tidigt på morgonen. De börja med en känsla af trånghet i bröstet, kort torr hosta, hvinande ljud under andningen höres, kan vara af mycket kort varaktighet men också ganska långa, och den angripne kippar och flämtar efter andan på ett ömkligt sätt. Ansiktet sväller upp och blir purpurfärgadt, tårarne rinna från ögonen och kroppen badar i svett. Patienten sitter måhända på en stol och håller sig fast med båda händer till ryggstödet. Denna ställning anses behjälplig till att försätta alla andningsmusklerna i verksamhet. Anfallen variera vanligtvis i längd från en till sex timmars tid efter hvilket symptomerna så småningom försvinna, hostan börjar å nyo och upphostningen blir mera ymnig. Patienten upphostar små, egendomliga kulor af en

gråaktig materia, hvilka på grund af sin rundhet, fasthet och genomskinlighet gifvets det populära namnet "Asthma pärlor."

"The Tuberculozyne System of Treatment" har användts med framgång för Astma emedan det är en vetenskaplig behandling, ämnadt att lindra det upprörda nervösa tillstånd som är orsaken till åkomman. Astma är en sjukdom på hvilken kvacksalvrarna florera, emedan det är med lätthet de upprörda nerverna stillas med tillhjälp af rogifvande medel, såsom morfin, opium och kloral. Ett stort antal personer som lida af Astma loforda dessa medel efter att hafva användt dem en vecka eller däromkring, ty det ser verkligen ut som om åkomman fullkomligt öfvervunnits, och därtill på ett så lätt och behagligt sätt. Under de första två eller tre veckorna, som dessa medel användas, utöfva de en särdeles angenäm verkan på nervsystemet, ovanligt rogifvande och lugnande. Men vi veta, att detta är ett bedrägligt tillstånd, ty snart börja dessa medel, hvilka i god tro tagits att försätta den lidande under sitt skadliga inflytande.

En vana kan blifva följden af deras bruk, som i sig själf är betydligt värre än den egentliga sjuk-

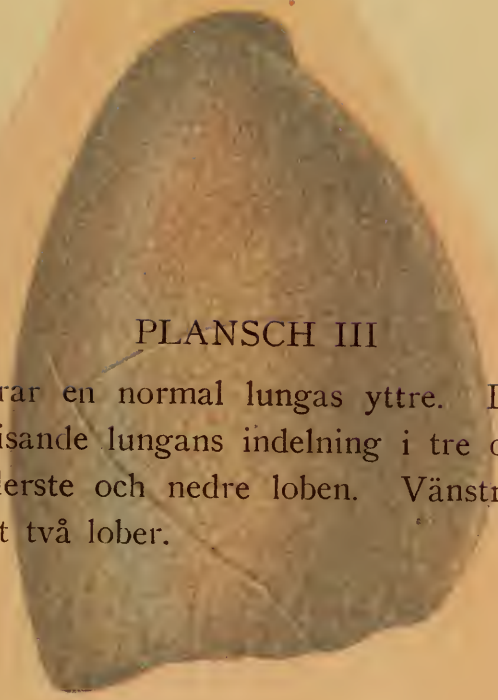

PLANSCH III

Illustrerar en normal lungas yttre. De mörka linier utvisande lungans indelning i tre delar, den öfre, mellerste och nedre loben. Vänstra lungan har endast två lober.

gråaktig materia, hvilka på grund af sin rundhet, fasthet och genomskinlighet gifvets det populära namnet "Asthma parlor."

"The Tuberculosyne System of Treatment" har användts med framgång för Astma emedan det är en vetenskaplig behandling, ämnadt att lindra det upprörda nervöse tillstånd som är orsaken till åkommen. Astma är en sjukdom på hvilken kvacksalvarna floresta, emedan det är med lätthet de upprörda nerverna stilla med tillhjälp af rogifvande medel. Som [illegible] kloral. Ett stort antal personer som lidt af Astma lofordt dessa medel efter att hafva användt dem en vecka eller däromkring, ty det ser verkligen ut som om åkommen fullkomligt öfvervunnits, och därtill på ett så lätt och behagligt sätt. Under de första två eller tre veckorna, som dessa medel användas, utöfva de en särdeles angenäm verkan på nervsystemet, ovanligt rogifvande och tagnande. Men vi veta, att detta är ett bedrägligt tillstånd, ty snart börja dessa medel, hvilka i god tro tagits att försätta den lidande under sitt skadliga inflytande.

En vana kan blifva följden af deras bruk, som i sig själf är betydligt värre än den egentliga sjuk-

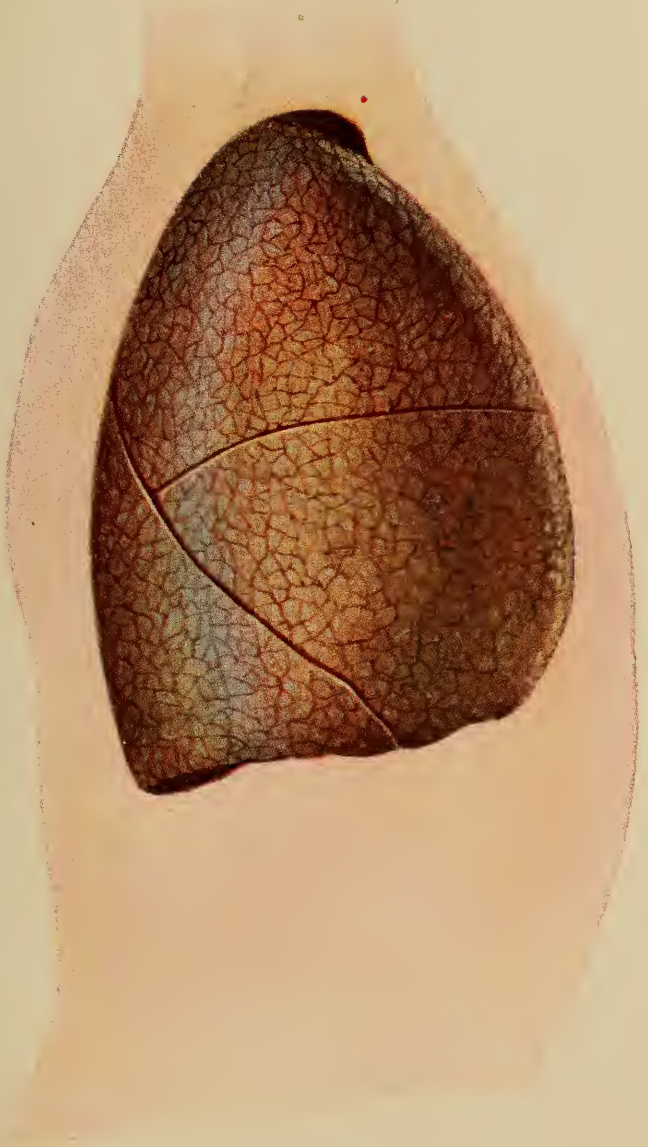

domen, och nu befinner patienten sig i en fruktansvärd belägenhet. Om, sedan han inser att följden från medlets bruk är värre än sjukdomen, han försöker afsluta dess användning, finner han sig antingen ej i stånd därtill eller, om han verkligen kan göra det, hotas med Astmans återkomst i ännu svårare gestalt än förut.

Därför bör den Astma lidande undvika "dope" i flaskor af nämnda slag med största försiktighet, ty i flesta fall innehåller det droger mycket fördärfliga för hälsan.

Man skulle endast hänvända sig till kompetenta läkare, och företrädelsevis till sådana som äro specialister på detta område. "Tuberculozyne Treatment" innehåller hvarken opium, kloral, morfin eller något liknande bedöfningsmedel. Under inga förhållanden möjligt kan det förorsaka en vana!

Det är en sund och nyttig systematisk behandling, innefattande de bästa hygieniska förfaringssätt kända och dess mediciner äro ej afsedda till att öfverskyla symptomerna genom nervernas bedöfvande, utan till att gå till roten af sjukdomen.

Ännu en annan vanlig lungåkomma, som på grund af sitt samband med tuberculosis, bör nämnas

i förbindelse med detta. Denna sjukdom kallas Pleurisy.

Denna sjukdoms tydligaste symptomer bestå af skarpa, genomgående smärtor i bröstet, vanligtvis strax nedom bröstet och antingen i ena eller båda sidorna, närhälst patienten försöker draga andan djupare än vanligt. Till följd däraf andas en person som lider af pleurisy i så korta drag som möjligt, och inandning såväl utandning försiggår på så sätt, att det ser ut som om han inte andades alls. Han skjuter också upp skuldrorna och drager in bröstet med afsikt att förminska plågorna så mycket som möjligt.

Pleurisy kommer från att lungsäcken, som omgifver lungorna, såväl som cellväfnaden i bröstet blir inflammerad. I friskt tillstånd afsöndrar denna hinna en tunn vätska, hvilket möjliggör lungornas glidning emot närliggande delar lätt då de röra sig upp och ned. Pleurisy inverker hindrande i detta i det hinnan blir mycket ömtålig.

Sambandet emellan Pleurisy och Tuberculosis är en fråga som mycket diskuteras, och vi återgifva härmed Lindsays åsikt, hvilken är af synnerlig stor betydelse, han säger: Sambandet mellan denna sjuk-

dom och lungsot är "en af de viktigaste obesvarade frågor inom läkarevetenskapen." Det har ej ännu afgjordts huruvida pleurisy förorsakas genom lungsotsbacillen eller ej. Detta är frågan hvilken läkarevetenskapen så gärna önskar skulle kunna bestämmas, ty ett större antal plågas af denna sjukdom vid hvarje årstid, och om det vore möjligt att med bestämdhet afgöra, att tuberculosis var orsaken därtill kunde behandling för sistämnda sjukdom omedelbart påbörjas, förutan att vänta för symptomernas vidare utveckling. I andra ord, pleurisy komme att utgöra ett af de tidigaste, om i verkligheten ej det allra första kännetecken på tuberculosis, samt genom tidig varning möjliggöra mångas räddning hvilka nu försumma sitt tillstånd tills de blifva obotliga. Med undantag i tillfällen då patienten varit utsatt för någon olyckshändelse eller på annat sätt skadadt bröstet, eller endast tillfälligtvis angripes, kan pleurisy vanligtvis tillskrifvas något fel i lungorna.

Olika mening råder rörande procentantalet i pleurisy som slutligen utvecklas till tuberculosis. De mera konservativa forskarna säga en tredjedel; andra påstå denna del ej stor nog utan i proportion det går upp till en halfdel. Den store Landouzy påstår,

att i pleurisy ej endast 98 procent utbildas till tuberculosis utan i verkligheten har sin upprinnelse från tuberculosis. Om hans påståenden äro tillförlitliga, och denne man gaf dylika fall speciell uppmärksamhet, då bör ej pleurisy försummas eller endast gifvas utvärtes behandling där smärtan kännes, utan borde man strax tillgripa en behandlingsmetod af sådan beskaffenhet som är afsedd till att motverka tuberculosis, ty forskning på detta område har bevisat, att då en person med pleurisy fullkomligt botas förminskas faran att senare angripas af tuberculosis betydligt, under det att i motsatt fall, då pleurisy försummas och endast delvis botas, förökes faran från tuberculosis.

Pleurisy förekommer ofta så lindrigt att den förorsakar endast obetydlig opasslighet, men skäl finnes för tron, att åkommans häftighet eller mildhet är af mindre betydelse beträffande möjlig utveckling till tuberculosis längre fram. Fullkomlig bot af häftig pleurisy kan till slut utfalla mycket lyckligare än då den endast mildt angriper en person och på grund däraf behandlas likgiltigt samt därigenom tillåtes urarta sig till den blir af kronisk natur. I båda fallen kan den stå i samband med tuberculosis

men på grund af genomgående och grundlig behandling i de fall där den utbryter med häftighet förökas lifskrafterna till den grad att ej pleurisy alena botas utan lungsotsbacillerna tillintetgöres äfven. Å andra sidan kan mild pleurisy till följd af likgiltighet i dess behandling utveckla sig till ett svårare lungsotsanfall, och helt enkelt därför att intet är gjordt till att hindra ett mindre antal af sistnämnda sjukdoms bacillers utveckling eller till att tillintetgöra dem.

Det här nämnda bör ej endast tillämpas å personer som för tillfället hafva pleurisy, utan äfven på dem som tillförne angripits däraf. Om en af sistnämnda personers hälsa börjar blifva vacklande, tillföljd af maglidande måhända, krafternas aftagande, oförmåga att göra något ansträngande och i allmänhet besväras af trötthet, vore det klokast att genast ägna sitt tillstånd den noggrannaste uppmärksamhet samt bästa behandling. Jag anser det såsom min plikt att utpeka, att detta oförklarliga hälsans aftagande, denna obegripliga matthet, denna ständigt nedgående lifskraft och förlust i allt af intresse kan måhända finna sitt ursprung i det långt sedan glömda pleurisyanfallet. Jag vill ej att någon

skall blifva uppskrämd från hvad jag säger, ty om illamåendet förorsakas genom naturliga orsaker skulle ingen blifva upprörd därigenom, emedan något dylikt kan vanligtvis med lätthet afhjälpas, och det skulle hjälpas; men om sådana enkla medel som litet försiktigare lefnadssätt, litet mera sömn, litet mera kraftig föda eller liknande medel ej återställer hälsan till dess förra skick, så bör en behandlingskur så genomgående grundlig, så styrkande och kraftgifvande som "The Tuberculozyne System of Treatment" genast påbörjas, ty vid detta skede, om symptomerna härledes från tuberculosis, om denna sjukdom smyger sig på den sjuke, är skadan ringa, och patientens utsikt att återställas är då tiodubbel i jämförelse med hvad den blir längre fram, om sjukdomen tillåtes slå säkrare rötter.

Hufvudsakliga skilnaden emellan riktig tuberkulös lungåkomma och den som förorsakas af katarr eller bronchitis är tuberkelbacillens närvaro i den förra. Med detta menas dock ej att det kan alltid bevisas vara fallet, utan att tuberkelbacillerna måste finnas i lungorna antingen det är möjligt att bevisa det eller ej. Tuberkelbacillen är en mycket liten tingest, af hvilken det säges att femtio tusen

kunde placeras sida vid sida på en yta af ett tums längd. Den tillhör växtriket och i verklighet liknar ett slags svampaktigt mögel som samlas på fuktiga ställen. Så vidt vi veta, frodas bacillerna förnämligast i människans kropp, och om det vore möjligt att förstöra den af tuberkulösa personer uppförda afsöndringen eller slemmet tills de antingen återställes eller doge, så borde det göra slut på tuberculosis. Från detta att döma tyckes hufvudsakliga faran bestå i umgänget med personer angripna af denna sjukdom, och, som en författare uttrycker sig, det mäst opassande sällskap för en lungsiktig är en person som har tuberculosis.

Det beräknas att en lungsiktig person utspottar från en och en half till fyra och en half billioner baciller dagligen, och dessa baciller, som vi nu hafva kännedom om, kunna med lätthet göra inträde i kroppen af en frisk person genom dammfyld luft som inandas i lungorna.

Den s. k. "The Royal Commission on Tuberculosis," hvilken för åratal sökt utforska, huruvida sjukdomen i tuberkulös boskap kunde besmitta människor, tyckes slutligen hafva bevisat att det är möjligt. Vissa regler på grund däraf hafva redan

rekommenderats, men som jag inskränker mig hufvudsakligen till att skrifva om tuberculosis i människor, nämner jag endast detta som varning för alla och enhvar till att ej använda mjölken från kor som hafva tuberculosis.

ANMÄRKNING

Den bilaga som nämnes i denna bok bör förvaras för framtida användning.

Om förlagd eller förlorad, skrif efter ännu ett exemplar, som gratis sändes eder.

THE YONKERMAN COMPANY,
Kalamazoo, Michigan, U. S. A.

ANDRA DELEN

Smittans Spridning
Gängse Metoder För Diagnosering
Betydelsefullaste Symptomer på Tuberculosis
Framgångsrik Behandling För
Hälsans Aterställande

Då tuberkelbacillen utspottas i varma och mörka platser såsom hörnen, där oförsiktigt folk vanligtvis spotta, är den mycket seglifvad. Det har bevisats genom experimenter att bacillerna på sådana ställen voro vid lif ett halft och ända till ett helt år därefter. De flästa slags baciller kunna lätt förstöras, men lungsotsbacillen hör ej till det slaget. De stå emot flera af våra kraftigare disinfektionsmedel, och äfven upp till hundragradig hetta gör ej någon verkan på dem. Vid 15 grader under nollpunkten är den lika kraftig som vid hvilken temperatur som hälst upp till 180 graders värme (Fahrenheit). Frisk luft tillintetgör den på en till fem dagar, och starkt solljus på några timmars tid. Lyckligtvis om ej för denna omständighet kunde människosläktet för länge sedan dukat under för sjukdomen. Det är på grund af ofvan nämnda som de lungsiktiga beordras till att andas djupt och regelbundet och att vistas i solskenet så mycket som möjligt. Tuberkelbacillerna finnes allt öfver. De kunna vara på kläderna, skinnet, i håret och i näsborrarne på fullkomligt friska personer då dessa varit tillsammans med personer som hafva tuberculosis.

Tuberculosis, eller lungsot som det också kallas,

blir ej alltid följden af bacillernas inträde i kroppen. Bacillerna äro dock nu i en mörk, fuktig plats med fullständigt passande temperatur, 98 grader. Men människans kropp står ingalunda hjälplös mot bacillernas angrepp. Cellväfnaden beskyddas medelst oräkneliga fina hår hvilkas ändamål består uti att fånga alla inkräktare samt hålla dem oskadliga tills vätskan från slemhinnorna kan vaska bort dem. Äfven om bacillerna lyckas inränga i lungorna är kampen ej öfverstånden, emedan de där måste undvika mycket kraftigt antiseptiska vätskor, eller om de slutligen komma till den tunna hinna som betäcker luftkanalerna, hinna de knappast få fotfäste förrän kroppsystemets hela motståndsförmåga sätter sig emot dem.

Vi komma nu till ett delvist otydligt faktum: att hufvudsakliga faran består ej uti tuberkelbacillens inträde i lungorna, utan i kroppens kraftlöshet att tillintetgöra bacillen. Det är den gäktande men inkompetenta sträfvan af kroppen själf som förorsakar lungcellväfnadernas förstöring. Låt oss antaga att en tuberkelbacill lyckats finna en hviloplats på slemhinnan i en af de finare luftrören. Hvad händer? Jo, omedelbart bildas en liten hvitaktig

knöl, bekant under namnet miliary tubercle. Bacillen är tillfångatagen i denna lilla knöl eller klump och, om allt går väl, om lifskraften är fullt vuxen dess uppgift, hårdnar så småningom denna knöl tills den blir af en fibrös eller muskelartad beskaffenhet.

Inom denna lilla klump försiggår en fruktansvärd kamp emellan en s. k. jätte-cell och bacillen. I händelse tuberculosis skulle ej utbilda sig i detta fall, så beror det helt enkelt på att jättecellen förtärde sin fånge, och därmed gjorde slut på bacillen. Dess fibrösa fängelse upplöses därefter och småningom upptages i blodet lämnande endast ett litet oskadligt ärr efter sig.

Men om baciller inkomma i en klen och försvagad kropp, t. ex. i en sådan där försummad Katarr har gjort fältet klart, eller äfven mässling eller tyfus feber, utkämpas likväl samma kamp, men med helt olika resultat.

Det är nu den lifsräddande jätte-cellen som här lider nederlag och nedbrytes, bildande i stället för ett friskt ärr, en svampliknande massa kallad "Caseous Matter." De segrande bacillerna tilltaga i mängd. Rundt omkring den ursprungliga bacillen bildas andra knölar af samma slag, hvilka slutligen

uppnå samma gestalt som de först nämnda, och flyta tillsamman på samma sätt som små vattendroppar och kunna uppnå en storlek af en liten kula samt äfven af en apelsin.

Låt oss antaga att patienten nu börjar blifva orolig och påbörjar en genomgående behandlingskur. Låt oss också antaga att denna behandling omedelbart utöfvar god verkan på krafterna och systemet i helhet. Matsmältningen förbättras så att kroppens näring på det hela taget ökas. Blodet renas, nerverna lugnas och styrkas. Under sådana gynnsamma förhållanden kan vändning till det bättre snart äga rum. Förut nämnda fiberbildning kan ånyo börja och således innesluta inom en seg vägg milliontals baciller, koncentrerade i nämnda stora tuberkelknöl. Om vi nu kunna försätta blodet i ett ännu mera antiseptiskt skick än förut, så att det kan återigen upptaga kampen, kunna vi måhända lyckas uti att tillintetgöra bacillen inom nämnda stora tuberkelknöl.

I dylikt fall, som det nu beskrifna, förekommer naturligtvis ingen upphostning, emedan afsöndringen komme att kvarhållas i sitt fängelse, men mycket troligt en hård, torr hackhosta, förorsakad

genom denna hårda knöl som irriterar de ömtåliga luftkanalerna, samt äfven mer eller mindre kraftförlust; men symptomerna i det hela taget vore af mindre pålitlig natur, svårt för en erfaren läkare att bestämma och ännu mera så för en med mindre erfarenhet.

Då ingen upphostning förekommer kan ej heller någon undersökning af afsöndringen företagas, och om nattsvettning, feber eller den säregna känslan, som om bröstet vore uppstoppadt, hvilket lungsiktiga så ofta klaga öfver, ej satte patienten på vakt, är det mycket möjligt att sjukdomen finge ostörd utveckla sig tills dess tredje stadium uppnåddes. Då detta sker utsläppes den materia som tuberkelknölen innehåller i luftkanalerna, med påföljd att mer eller mindre häftig upphostning förekommer. Till att börja med är det uppförda slemmet hvitaktigt, segt och klibbigt, något liknande kokt stärkelse. Efterhand, som sjukdomen framskrider, kan litet blod förmärkas i slemmet. Slutligen antager det en vidrig grön och gulaktig färg. Uppå noggrann undersökning finner man nu att en urhålning bildats i bröstet på det ställe som tuberkelknölen var innan den gick isönder. Vi hafva nu en

mycket svårartad öppen böld, hvilken långsamt eller snabbt, beroende på omständigheter i olika fall, utbreder sig. I somliga fall kunna naturligtvis också flera tuberkler finnas å olika ställen i lungorna, som framdeles gå i sönder, antingen i följd eller samtidigt. Dessa blifva därpå rötsår, hvilka så småningom närma sig hvarandra tills de med tiden kunna gå tillsammans och bilda urhålningar som kunna uppnå en storlek lika med en eller flera lober af lungan. Patienten är nu i det skede om hvilket personer ofta säga, att han har "endast en lunga kvar." I ett dylikt fall har den angripna lungan så att säga upplösts och utkastats med upphostningen. Äfven då sjukdomen är i ett så långt framskridet stadium är ej allt förloradt, ty vi veta nu att under det rötsåret sprider sig, anstränger systemet sig att läka såret, och lyckas ofta uti att ersätta de angripna slemhinnorna med en fibrös växtbildning.

Olyckligtvis nog har naturen ensam sällan framgång i att stanna frätsårets spridning och resultatet blir att lungan hårdnar. I en del af lungan är urhålningar, i en annan del det tuberkulösa rötsåret, en del friska cellväfnader de öfriga hårda, fibrösa växtbildningar, delvis ogenomträngliga för luft.

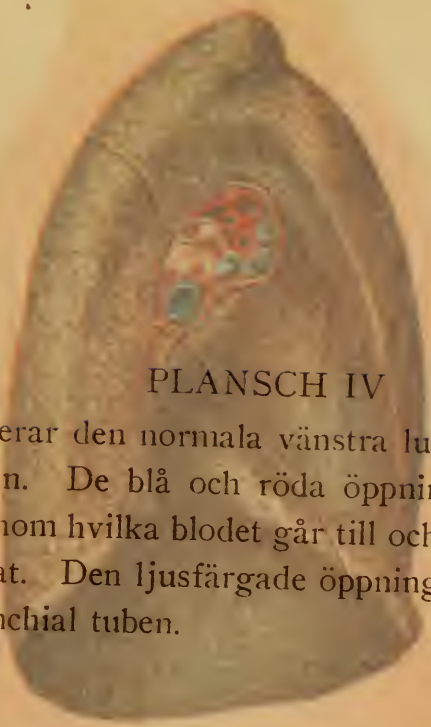

PLANSCH IV

Illustrerar den normala vänstra lungan sedd från inre sidan. De blå och röda öppningarne äro ådrorna genom hvilka blodet går till och från lungorna till hjärtat. Den ljusfärgade öppningen är luftröret eller bronchial tuben.

mycket svårartad öppen böld, hvilken långsamt eller snabbt, beroende på omständigheter i olika fall, utbreder sig. I somliga fall kunna naturligtvis också flera tuberkler finnas å olika ställen i lungorna, som framdeles gå i sönder, antingen i följd eller samtidigt. Dessa blifva därpå rötsår, hvilka så småningom närma sig hvarandra tills de med tiden kunna gå tillsammans och bilda urhålningar som kunna uppnå en storlek lika med en eller flera lober af lungan. Patienten är till i det skede om hvilket [illegible] lunga [illegible] att [illegible] appliceras och [illegible] Äfven då symptomen [illegible] stadium är ej allt förloradt, [illegible] det rötsåret sprider sig, [illegible] sig att läka såret, och lyckas ofta uti att ersätta de angripna slemhinnorna med en fibrös växtbildning.

Olyckligtvis nog har naturen ensam sällan framgång i att stanna frätsårets spridning och resultatet blir att lungan hårdnar. I en del af lungan är urhålningar, i en annan del det tuberkulösa rötsåret, en del friska cellväfnader de öfriga hårda, fibrösa växtbildningar, delvis ogenomträngliga för luft.

Följaktligen fastnar kolstöf och dylikt där samt ofta då det därpå upphostas liknar det ett svart sotigt slem.

Under det att denna rötsårsbildning pågår bortfrätes cellväfnaden om de talrika blodkärlen, lämnande ådror och pulsådrorna förutan skydd—dessa ådror krossa på olika håll urhålningen på samma sätt som ångrören i ett ångpannerum—och emedan blodkärlen kunna motstå frätningen mera, än det öfriga af lungorna, undfly de flästa skada. Om ej för detta faktum vore det troligt att i hvarje fall af framskriden tuberculosis komme den angripne duka under för en okuflig förblödning. Ådrorna äro dock ej fullständigt oangripliga, utan allt som oftast händer det att ett hål frätes i dem och med den påföljd att blod sprutar ut samt flyter in i urhålningarna däromkring.

Vanligtvis följer den första blödningen på en eller annan ansträngning såsom plötslig stupning, lyftning eller trappuppstigning. Ansträngelsen höjer blodtrycket på så sätt att blodet flyter genom ådrorna med större hastighet. Den plötsliga spänningen kommer också till den del som försvagats genom tuberkulös frätning och blod spruter ut. I

allmänhet tillslutes öppningen af sig själf genom koagulering, i andra ord blodet lefrar sig i öppningen och stannar blodflödet. Men om en af de större ådrorna angripes, eller om en stor del af en åder blifvit förstörd, kan öppningen vara för stor för att af sig själf tillslutas och följden blir vanligtvis omedelbar förblödning. Lyckligtvis inträffar detta sällan. Blodflödet är vanligtvis ringa, sällan öfverstigande en eller två ounces.

Tusentals tuberkulösa personer vilja ej medgifva att de hafva lungsot, och många hafva ej ens aning därom förrän den första lungblödningen inträffar.

Då de hafva haft den så äro de angelägna nog om att underkasta sig behandling, men, som alla nu veta mycket väl, är sjukdomen då ej längre i sin början, utan ganska långt framskriden, och oberäknelig värdefull tid, veckor eller måhända månader, har gått förlorad.

Det oaktadt finnes hopp, äfven sedan en hemorrhage inträffat, ty om endast kroppens näring kan ökas, om vi kunna förse patienten med god aptit, god och uppfriskande sömn, förekomma ängslan, fylla hans lungor dag och natt med frisk luft, och att han uppehåller sig på soliga platser, samt stål-

sätta blodet mot sjukdomens giftämne med de bäst ansedda medel tillbuds, så kunna vi ännu hoppas för återställelse äfven i detta sjukdomens framskridna skede.

Flera af de i åtföljande bihang nämnda personer voro framgångsrikt behandlade sedan de hade haft en lungblödning.

På grund af att lifskrafterna måtte kunna uppdrifvas som ofvan beskrifves är det af väsentlig betydelse i framgångsrik behandling att de skola kunna öfvervinna giftet i blodet som förorsakas af bacillerna.

Besynnerligt nog är ej såret i lungan utan det gift som bacillerna sprider egentliga orsaken till mattheten eller hälsans aftagande. Dessa giftämnen stör matsmältningen samt dessutom, om ej motverkade och tillintetgjorda, undan för undan bortröfva lifskrafterna, och när det har skett får frätsåret i lungan så att säga fria händer i sitt förstörelseverk.

Dr. Brown säger, att om vi försätter kroppen i ett sådant skick att den blir oemottaglig för dessa gift, eller om vi gifva ett motgift, kunna vi i flera fall och måhända i alla, öfvervinna tuberculosis med

lika litet besvär som nu sker i mindre svåra åkommor.

Detta kan måhända tillämpas som förklaring för de många underbara återställelser med "Tuberculozyne-Behandlingen."

Det är högst beklagligt att många som hafva tuberculosis och befinna sig i mer eller mindre svårartadt tillstånd fortfara att vara likgiltiga därom.

Förutan tvifvel tro en del af dem att det är ej tuberculosis, och helt enkelt på grund däraf att de låtit undersöka den uppförda afsöndringen eller slemmet förutan att några baciller voro funna. Flera personer hafva härigenom blifvit ledda till att tro, hvad som måste anses vara ett stort felsteg, och tagit för gifvet, att om slemmets undersökning ej ådagalade att det innehöll baciller så kunna de ej heller hafva lungsot eller tuberculosis, men härutinnan är deras åsikt långt från den rätta. Ehuru upphostningen från flertalet tuberkulösa personer innehåller baciller, inträffar det likväl ofta att baciller ej kunna upptäckas i slemmet från en person i hvilken till och med sjukdomen är långt framskriden. Med bacillens upptäckt i det undersökta göres endast genast slut på allt tvifvel rörande be-

stämmandet af sjukdomens verkliga natur eller namn.

Vi hafva helt nyligen förklarat orsaken till att bacillerna kunde vara borta i det undersökta slemmet från en person i hvilken tuberklerna undergick en fibrös förändring. Ibland händer det också att de ej finns i det undersökta från en person med miliary tuberculosis, eller galopperande lungsot, hvilken, som är allmänt bekant, nästan alltid blir med dödlig utgång. Det är också mycket möjligt att de äro frånvarande i upphostningen i mildare fall vid sjukdomens början, hvilka af alla fall af tuberculosis, skulle särskildt ägnas omedelbar behandling, emedan i dylika fall, hvilket allmänt erkännes, äro utsikterna för att blifva återställd utmärkta.

Man gör klokt uti att mycket noga undersöka den uppförda afsöndringen i ett hvart fall där man misstänker att det kan vara tuberculosis, ty om vi finna att den innehåller baciller, äro alla tvifvel om, med hänsyn till sjukdomens natur, undanröjda. Det är tuberculosis eller som det också kallas, lungsot!

Men oaktadt vi hafva allt i vetenskaplig väg till vårt förfogande för bestämmandet af upphostningens verkliga natur, måste det likväl läggas på min-

net, att det är alls inte säkert att baciller kunna upptäckas i den lungsiktiges upphostning. Jag har redan förklarat orsaken till att bacillerna ej upptäckes.

Nyligare forskningar hafva emellertid ådagalagt att ägghvitsämne nästan ofelbart förekommer i det slem som innehåller baciller, och på grund däraf samt att det mycket sällan, om någonsin, upptäckes i upphostningen i mindre allvarsam lungsjukdom eller bronchitis, kan man betrakta bacillernas frånvaro samt då ej heller ägghvita upptäckes i slemmet som ett tämligen säkert bevis på att åkomman ej härledes från tuberculosis; men oaktadt en mikroskopisk undersökning ej upptäcker baciller i slemmet och därpå en kemisk undersökning bevisar att det innehåller ägghvita, samt måhända äfven andra symptomer, kan man ej med säkerhet säga att sjukdomen ej är tuberculosis. I alla dyklika fall är en genomgående behandlingskur det enda pålitliga.

Det finns också en annan åskådning beträffande det upphostade slemmets undersökning, hvilket borde tagas i betraktande: I händelse baciller skulle upptäckas är underrättelsen därom benägen till att hafva en mycket nedslående verkan på patientens

sinnelag. Faktum är dock, att äfven om inga upptäcktbara baciller förekomma i slemmet kunna de likväl vara ganska talrika—men allt hopp är ej ute helt enkelt emedan slemmet befanns innehålla baciller.

Bacillernas mängd antages delvis bero på sjukdomens aktivitet, men man bör ingalunda anse patientens tillstånd ogynnsamt emedan baciller förekomma i mängd i slemmet så länge som kroppskonstitutionen är i godt skick. I motsatt fall kan det endast vara några eller också inga baciller i slemmet från en patient hvilkens kroppskonstitution är oroväckande.

Dr. Minor säger: Absolut visshet kan endast erhållas genom bacillens upptäckt i den undersökta upphostningen. Därför borde ingen beröfva sin patient förmånen som gifves med tidig behandling emedan han kan ej upptäcka bacillerna.

Om inga baciller finnes i upphostningen, huru kunna vi då bestämma om det är tuberkulos eller ej? Det finns flera olika tillvägagångssätt för att kunna göra sitt beslut, nämligen: genom att höra patientens egen familjehistoria och taga hans utseende såväl som andra symptomer i betraktande.

Genom kännedom om patientens lefnad erhålles värdefull upplysning hvilket, tillsammans med för tillfället befintliga symptomer, borde i stark sannolikhet gifva antydan om det är tuberculosis eller ej. Förstå dock, att följande upplysningar bör ej tillämpas på enskilda fall utan på det stora hela. Det skulle ej tolkas orätt, eller obetänksamt tillskrifvas något enskildt fall om ej öfvervägande bevis därför finnes. Vi varna läsaren på förhand till att förekomma en hvar missuppfattning som hälst rörande sitt tillstånd. Det är af största betydelse att en person som har tuberculosis skulle underrättas därom, på det att han måtte föranledas till att genast påbörja behandling, men det är också af stor betydelse till dem som inte hafva lungsot, att de ej inbilla sig hafva angripits däraf och därigenom försättes i det delvis hysteriska tillstånd benämndt phthisiophobia (öfverdrifven rädsla). Med detta på minnet låt oss nu iakttaga af hvad betydenhet förmodad tuberculosis verkligen kan vara.

Man bör strax göra sig underrättad om patientens sysselsättning. Om arbete uträttas i damm, hetta, fukt eller i en tvungen ställning? Om luften där man är sysselsatt kan möjligen vara oren och oför-

nyad för längre tid? Om arbetet förrättas med öfre delen af kroppen tryckt eller sammandragen, som, för jämförelse, är fallet med bokförare, dem som sköta symaskiner m. fl?

Därpå bör familjehistorien relateras. Har någon i familjen, eller någon nära släkting, haft lungsot? Om så, hvem, hur länge sedan, och särskildt hvar? Afsikten med sista frågan är, att om en lungsiktig bodde i samma hus, eller var ofta tillsammans med patienten, vore det af betydelse att veta det, ty som ni vet vore det under dylika förhållanden jämförelsevis lätt för bacillen att passera från en person till en annan. En frisk person som aldrig blifvit blottställd för bacillerna kan inte ådraga sig tuberculosis, men i motsatt fall ju oftare man kommer i beröring med sjukdomen desto större är faran för smitta. Emedan teorien angående sjukdomens ärftlighet på det hela taget öfvergifvets, kan det möjligen anses besynnerligt att något afseende fästes vid familjehistorien. Men oaktadt att direkt öfverförande af bacillerna anses numera omöjligt, är allmänna tron likväl att en benägenhet för sjukdomen kan öfverföras från tuberkulösa föräldrar till barnen.

Om patienten härstammar från eller är släkting till tuberkulösa människor, bodt och varit i umgänge med dem, samt har en instängd och ohälsosam sysselsättning, är det ju självklart att dylika omständigheter är af vikt vid bestämmandet om lungåkomman är af tuberkulös natur eller ej.

Noggrann kännedom om föregående sjukdom, om någon hafts innan nuvarande lunglidande kändes, borde inhämtas. De åkommor som oftast följas i spåren af tuberkulos är pleurisy, (håll) mässling, influenza, kikhosta, tyfus, syfilis och dålig matsmältning. Vi hafva redan beskrifvit huru pleurisy, influenza, bronchitis, och katarr kunna vara, ej som förmodades, utan en mild början till lungsoten själf. Denna omständighet alena gifver särskild betydelse till dessa föregående åkommor. På samma sätt kan sockersjuka, dålig matsmältning och blodfattighet antingen vara föregående anlag för eller tidiga tecken på tuberculosis. Man bör ej heller utelämna att göra sig underrättad om patienten har haft inflammation i mandlarna eller någon annan halsåkomma. Vi skulle också veta om patienten har eller har haft reumatisk värk samt nervsvaghet. Orsaken därför är, att tuberculosis är en imiterande sjukdom

och dess verkan kan mäst visa sig i lederna, nerverna och blodet, och ej i lungorna eller luftkanalerna där symptomerna kunna vara obetydliga.

Wilkinson säger: "Vi erfara ofta nog att hals symptomer, blodoordning, matsmältningsåkommor, äggstocksåkomma och symptomer på nervositet förutan några lungsymptomer alls, kunna först gifva ledning till att pulmonary (lung) sjukdom är förhanden."

Dylika maskerade sjukdomens angrepp äro visst inte ovanliga. Vi hafva alla sett exempel därpå och huru unga personer, isynnerhet flickor som växa, försättas i s. k. aftynande tillstånd. Ett sådant tillstånd kan blifva resultatet af sjukdomens verkan på blodet. Flickor på så sätt angripna tröttna lätt, blifva lätt upprörda, småningom afmagra, hafva dålig aptit, svagt hjärta, hastig puls, häftigt lynne, rodna lätt, isynnerhet efter måltiderna, och betydligt besväras med svettning. Men lungsymptomerna äro ofta så milda att de ej förmärkas.

Det säges då sjukdomen gestalter sig som reumatism, att orsaken därtill lär vara det giftämne som bacillerna framalstra och som sprider sig i kroppen. Detta giftämne, vid sidan af att det föror-

sakar en mer eller mindre märkbar känsla på dålig hälsa, verkar på samma sätt som något annat reumatiskt gift. Det förorsakar värk i lederna, isynnerhet i knä och höft, kramp i musklerna, isynnerhet i vaden, smärta i tummen, lillfingret och hälen samt möjligen dessutom en påhängande, besvärlig, genomträngande ryggvärk.

I nervös typ på tuberculosis måste vi iakttaga den största varsamhet och ej gifva de nervösa symptomerna ett uns mer vikt än de äro berättigade till. Lindsay säger, "att matthet, kraftförlust m. m." fordrar största varsamhet i dess tolkning, och "i frånvaro af hosta, aftäring, temperatur förändring, hastig puls eller lungblödning ej starka grunder gifves för misstankar." Hvad är då orsaken till det nervösa tillståndet? Finnes till utseende ingen orsak därför? Blifver en tillförne stark och kraftig person mer och mer nervös och lättretlig? Om så, kunna vi tillskrifva det till bekymmer, öfveransträngning, ängslan, omåttligt ätande eller felslagna förhoppningar? I dylika fall, och då andra symptomer ej tyda på lungsot, kunna vi näppeligen fästa något afseende vid dessa symptomer på nervositet. Men om symptomerna på nervsvagheten äro mys-

teriska och oförklarliga; om det tyckes ej finnas något riktigt skäl för dem, börja de då blifva af större betydelse, ty besynnerligt nog tyckes de nervösa symptomerna på tuberculosis vara utan orsak, under det att det vanligtvis finnes tillräckligt med skäl för nervositet vid hälsans aftagande i allmänhet.

Patientens tankeförmåga i nervös tuberculosis är kvick och de som angripits på detta sätt äro mycket beredvilliga till att handla efter ögonblickets ingifvelse. Den tuberkulöse musikanten, författaren och fackmannen tillhöra denna klass. Sjukdomen stämplar vanligtvis sitt märke på sina offer, och det kan tydligare förmärkas på denna klass af dugande personer än på någon annan typ. Ögat på en sådan patient är vanligtvis klart och lifligt, i verklighet för klart, hudfärgen är hög, för lifslefvande till utseendet, rörelserna äro snabba, hållningen pigg och påpasslig, men genom en eller annan orsak kommer man till den slutsatsen att uthålligheten är af kort varaktighet, hvilket också är fallet. Sådana personer utvisa sig besitta förvånadsvärd energi och skarp iaktaggelseförmåga, men de tröttna fort och repa sig ej så snabbt som en frisk person i liknande förhållanden.

Patientens utseende gifver ofta starkt vittnesbörd om hvad slags lungsjukdom han lider af. Bröstets utseende borde noga tagas i betraktande. Är bröstbenet å ena eller båda sidorna normalt? Tyckes det luta nedåt? Är ena axeln lägre än den andra? Enhvar insjunkning förorsakad af tuberculosis förekommer vanligtvis omkring halsen. Om en fördjupning däromkring tyckes blifva allt djupare så borde äfven detta faktum tagas i betraktande, ty det kan betyda mera än endast förlust i hull. Det kan vara resultatet af den tuberkelbehäftade lungans krympning. Patienten skulle beordras att taga djupa andedrag till att utvisa om bröstets höjning och sänkning är naturlig eller ej. Med bronchitis, som förut blifvet nämndt, förblir bröstets utvidgning vanligen oförändrad, under det att tuberculosis ofta märkbart besvärar bröstets höjning. Ryggen på en person med tuberculosis är kännetecknande. Skuldran på den angripna sidan kan vara lägre än den andra. Båda skuldrorna kunna vara utskjutna, påminnande om en vinge. I svårare fall kan ryggraden vara krokig, med inbuktning åt sidan med den angripna lungan.

I mycket svåra fall kan en insjunkning i närheten

af magen förmärkas och en djup insjunkning strax nedom bröstbenet, förorsakande en dyster anblick, möter ögat.

Vi skulle därefter rikta uppmärksamheten på ögonen, håret, fingerspetsarna, naglarna, tänderna och gommen. Om lifskrafterna äro i aftgande ser måhända håret onaturligt ut. Fingerspetsarna blifva blodlösa eller purpurfärgade, naglarne hårda, tänderna ömma och sköra och tandköttet blekt till färgen. Om matsmältningen är i oordning inverkar det dessutom på tungan, hvilken antager ett rått utseende, lämnande märken af tänderna och blir mycket pösig.

Det måste ej förglömmas att bröstets utseende kan också förändras genom bronkitis. Bronkitis i framskriden gestalt är en kraftnedsättande sjukdom, och kan så allvarsamt inverka på hälsan i helhet att den angripne aftager i vikt med den påföljd att fördjupningar af misstänkt utseende kunna bilda sig emellan refbenen samt på andra ställen på bröstet och ryggen. Det bör också läggas på minnet att bronkitis kan förorsaka blödningar, nattsvettning och en hög temperatur i nervösa personer hvilkas krafter äro i aftagande, så att äfven med så kraftigt

karakteriserande kännetecken på tuberculosis, som det nämnda tyckes vara, är det likväl möjligt, att den senare sjukdomen ej är förhanden. Äfven i så fall skulle personen i fråga ej anse sig berättigad till att uraktlåta behandling emedan, gör detsamma om sjukdomen är bronchitis eller tuberculosis, hjälp kan endast erhållas från lämplig behandling, under det att uraktlåtenhet och dröjsmål kan hafva allvarsamma följder.

I förbindelse med ofvannämnda allmänna granskningsmetod af patientens fysikaliska kännemärken, skulle läkaren, som gör undersökningen, medelst knackning och lyssning ytterligare kunna upptäcka symptomer af betydelse i bestämmandet af sjukdomen. Ett väl öfvadt öra kan iakttaga vissa ljud säregna till ett angripet bröst. Det är dessa som läkaren lyssnar för genom sitt instrument då han varligt knackar med fingrarna på bröstet. I vätskebildande lungor, där böldlika urhålningar etc. finnas, förändras ljudet vid djupa andedrag. Detta sätt att genom lyssning finna de af sjukdomen angripna ställen kallas auscultation.

Om det är möjligt att göra en direkt muntlig undersökning af detta slag, godt och väl. Det kan

PLANSCH V

Högra lungans utseende i miliary tuberculosis utvisande inflammering på lungan samt lungans förstorning i helhet med linierna utvisande de utplånade loberna.

karakteriserande kännetecken på tuberculosis, som det nämnda tyckes vara, är det likväl möjligt, att den senare sjukdomen ej är förhanden. Äfven i så fall skulle personen i fråga ej anse sig berättigad till att uraktlåta behandling emedan, gör detsamma om sjukdomen är bronchitis eller tuberculosis, hjälp kan endast erhållas från lämplig behandling, under det att uraktlåtenhet och dröjsmål kan hafva allvarsamma följder.

I förbindelse med ofvannämnda allmänna gransk-ningsmetod af patientens fysikaliska kännemärken, skulle [illegible] vi gör undersökningen, medelst knackning och lyssning ytterligare kunna upptäcka sympt[illegible] af betydelse i bestämmandet af sjukdomen. Ett väl öfvadt öra kan iakttaga vissa ljud säregna till ett angripet bröst. Det är dessa som läkaren lyssnar för genom sitt instrument då han vanligt knackar med fingrarna på bröstet. I vätskebildande lungor, där böldlika urhålningar etc. finnas, förändras ljudet vid djupa andedrag. Detta sätt att genom lyssning finna de af sjukdomen angripna ställen kallas auscultation.

Om det är möjligt att göra en direkt muntlig undersökning af detta slag, godt och väl. Det kan

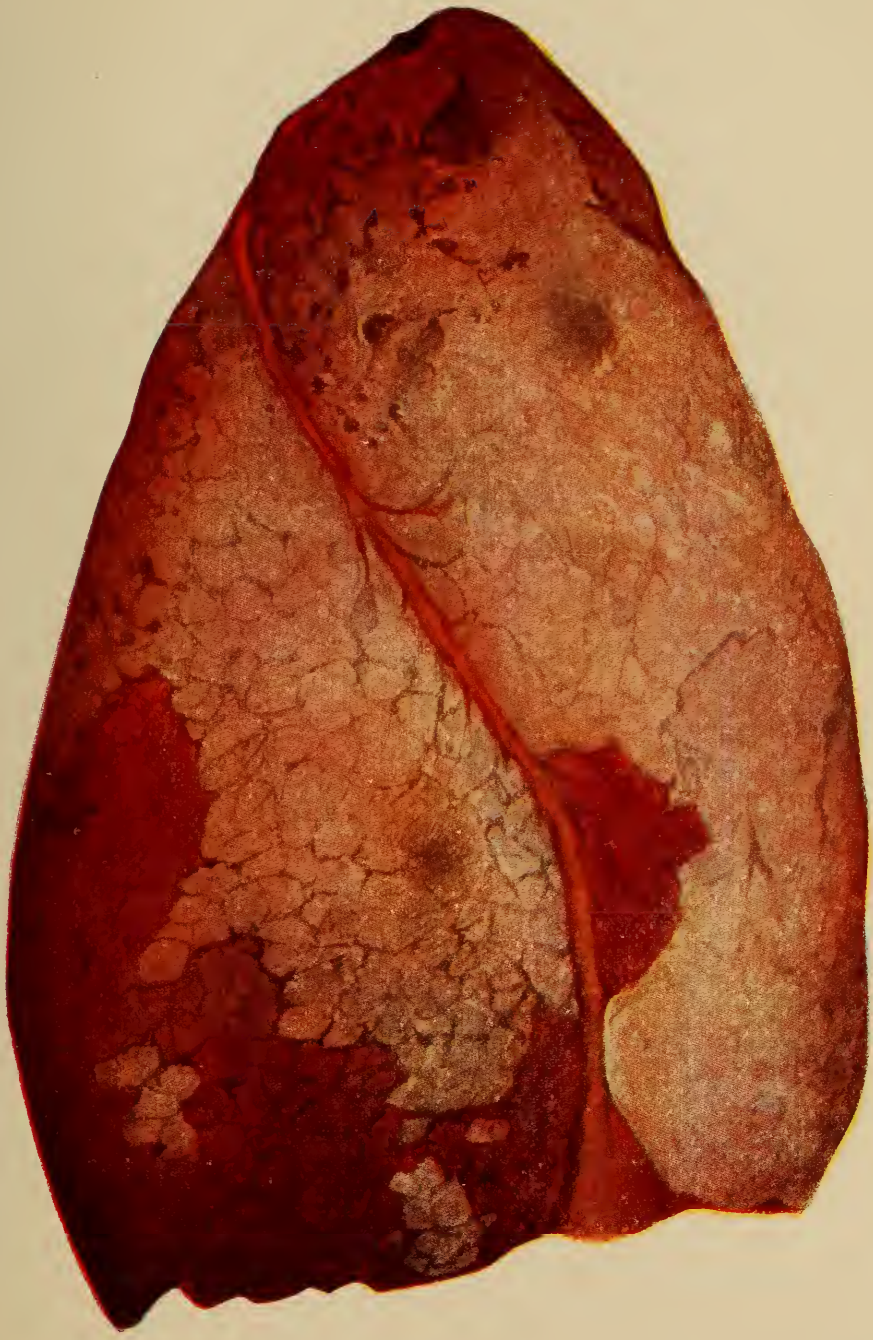

leda till stark misstanke på att tuberculosis är tillstäde, men gifver ej alltid säkra bevis därpå. För en eller annan orsak är medeltalet personer af den åsikt, om en läkare slår några lätta slag å olika ställen på bröstet samt lyssnar genom sitt instrument, och därpå förvissar patienten om att han antingen är tuberkelbehäftad eller ej, hvilket det nu må vara, är det därmed punkt. Den store Strumpell säger: "Den som lägger alltför stor vikt på de ovissa resultat från percussion kommer ofta att begå misstag i bestämmandet af sjukdomens natur."— Med percussion menas att medelst knackning å de angripna ställen söka utröna sjukdomens natur.— Fowler och Goodlee skrifva i sina verk om tuberculosis: "Man måste akta sig för att förlita sig på Auscultation med dess många vilseledande symptomer. I händelse tvifvel beträffande sjukdomens natur råder, borde man sällan uttala en bestämd åsikt därom förrän patientens temperatur tagits både morgon och afton för allra minst en veckas tid. Följaktligen afhålla vi oss från oinskränkt diagnostik emedan det är ytterst vanskligt."

Orsaken till de professionella ledarnes hållning beträffande auscultation och percussion är, att det

händer mycket ofta att tydliga symptomer på sjukdomen och sådana kännetecken som framträda vid auscultation och percussion stå i strid med hvarandra. I andra ord, hälften vittnar för och andra hälften mot att sjukdomen diagnoseras som tuberculosis. Denna omständighet hade förutan tvifvel sitt inflytande på Lindsay då han nedskref följande regel till ledning:

"Hvarest fysiska tecken och symptomerna stå i strid . . . Är Det Säkrast Att Förlita Sig På Symptomerna."

Endast en kompetent medicine studerande kan verkställa percussion och auscultation, men hvilken person som helst med ordinär intelligens kan uppskatta betydelsen eller obetydligheten af sina symptomer.

I flera fall af tuberkulös utveckling är dålig matsmältning en af de första symptomerna. Det finnes intet i förening med dessa symptomer till att utskilja dem från vanliga kännetecken på dålig mage; följaktligen, om ej i samband med andra kännetecken på lungåkomma, isynnerhet hosta, feber, upphostning m. fl. äro de af ringa diagnostisk värde. Man känner sig obehaglig efter måltiderna; en

känsla af fullhet samt liksom en tyngd i magen förnimmes; rapning, sur mage, ömhet i maggropen, halsbränna och aptitens förlust äro vidare förekommande obehagligheter. Von Behring säger, att denna aptitens förlust är en tendens till föregående tecken på tuberculosis. I vissa fall förloras aptiten ej helt och hållet, utan den blir ostadig. Ibland kan patienten ej äta något alls och därpå vid andra tillfällen har han en väldig aptit. Han är benägen till att hysa sin egen tanke om läckerheter, eller någon särskild slags mat, hvilket kan illustreras med den unga flicka hvilkens krafter äro i aftagande och som af allt i matväg föredrager pickels. En ännu mera betydelsefull symptom än någon af de föregående är kräkning, och isynnerhet då det sker efter måltiderna. Om dessa kräkningsanfall följa på föregående hosta så blifva de af ännu större betydelse, emedan det är verkligen den ledande symptomen på lungsot i dess första stadium. Diarrhé, af hvilket det finns två slag i tuberculosis, kan också tilläggas till ofvannämnda magsymptomer, görande den senare sjukdomen af ännu mera betänklig beskaffenhet. Ena slaget är ostadig, mjuk, våldsam rörelse, och i hvilket fall tungan är luden, anden

illaluktande och en ständig oro i maggropen förnimmes. Denna komplikation kan också gifva sig tillkänna genom en smärtsam, blodig afföring åtföljd med häftiga smärtor vid tryckning på magen.

Ännu en varietét af samma slags diarrhé, föroraakad genom inälfvornas förstöring, förhåller sig som ett ständigt, drypande, smärtfritt vattnigt fluss. I alla dessa fall blir tungan onaturlig; antingen hudlös till utseende, onaturligt ren, röd eller stor och pösig, och visa märken af tänderna. Tungan är af sistnämnda utseende då tarmarne bulna eller angripets af rötsår.

Det är af största betydelse att få klart för sig om dålig matsmältning, hvilken man är i ovisshet om, är af tuberkulös natur eller ej. Lindsay säger: "I en ej ringa del af dylika fall utvecklas tuberculosis." Om man misstänker tuberculosis såsom varande orsaken till att matsmältningen är i olag, borde därför en noggrann granskning företagas med afsikt att förvissa sig om, huruvida andra symptomer på tuberculosis äro förhanden eller ej; t. ex. hosta, feber, aftynande, nattsvett eller lungblödningar.

Då tuberculosis har uppnått ett mera framskridet tillstånd blifva symptomerna på dålig matsmältning

ännu svårare. Aptiten kan helt och hållet förloras, smärtorna i magen kunna vara ständiga samt en afsky för äfven den läckraste mat kan inställa sig. En tilltagande oförmåga att äta fet föda kan utvecklas. Detta är en mycket ogynnsam symptom, emedan den kompetente läkaren till en stor del förlitar sig på att med oljor och fetämnen kunna föröka patientens energi och krafter.

Förutan tvifvel bör en del af äran för de utmärkta resultat som uppnås med "The Tuberculozyne System of Treatment" gifvas denna behandlings välgörande verkan på matsmältningsorganerna. Instruktion rörande diét och styrkande behandling för dessa organer utgör en betydande del af denna behandling. Om därför en person med dålig matsmältning, men ej på grund af tuberculosis, utan endast misstänker att så är fallet, beslutar sig för att taga en kurs med The Tuberculozyne Treatment, borde under alla omständigheter resultatet försvara hans beslut.

De på nervositet utvisande symptomer som förekomma i tuberculosis härledes ofta uteslutande från störd matsmältning förorsakad af sjukdomen. De kunna förekomma i ganska stort antal, men äro ej,

såsom förut förklarats, säregna. Ett af det allmännaste, som en lungsiktig, eller i andra ord en person som har tuberculosis, besväras af, är hufvudvärk. Det är samma dåsiga verk i tinningarne, pannan eller hjässan, som är välbekant till personer med dålig matsmältning. Men naturligtvis sedan bacillerna utspridet sitt gift allt igenom hela kroppsystemet, hvilket förekommer i svårare fall af tuberculosis, äro symptomerna på nervositet motsvarande svåra. Rysningar kunna förekomma tillika med en obändig, oroande sömnlöshet; en okontrollbar rastlöshet, hvilken tyckes ej tillåta patienten hvila i någon ställning; häftiga frosskakningar kunna inträffa; minnets förlust; en envis och utmattande hicka, och photophobia, hvilket är en häftig smärta i ögat och som förorsakas genom ljusets inverkan på ögats inre.

Sjukdomens inverkan på huden är obestämd och obetydlig som kännetecken på tuberculosis. På grund af krafternas nedsättande genom tuberculosis förekommer det i vissa tillfällen att den angripne får någon svår hudsjukdom. "Lupus Vulgaris" är en svårartad hudsjukdom af tuberkulös art, och säges vara förorsakad af tuberkel bacillerna.

En tunn, genomskinlig hy är säreget ibland sangviniska lungsiktiga. En del tro att ljuslagda, eller personer med rödt hår, hafva större benägenhet för att ådraga sig tuberculosis än de mörkhårade och grofhyade. Det är dock omöjligt att finna någon statistisk uppgift därom, och är detta endast hämtadt från iakttagelser uppå ett begränsadt antal personer. Hyns utseende är också ganska säregen i en del tuberkulösa personer. Nässpetsen kan vara hvit och vaxfärgad, hudfärgen hög och isynnerhet så på samma sida som den angripna lungan ligger. Dessa personers utseende är slående, emedan denna högfärgade fläck kan vara, hvilket också ofta är fallet, omgifven af dödlig blekhet. Ofvan nämnda tecken äro af betydelse nog att observeras. och det händer att lungan kan då vara ansenligt skadad.

Sjukdomens angrepp äro vanligtvis smygande. En kraftförlust småningom yppar sig. Kroppen förlorar näring. Ingen särskild åkomma uppmärksammas, men en obeskriflig känsla på trötthet, matthet och dålig hälsa inställer sig. Förr eller senare utvecklas en onaturlig benägenhet för hosta samt en obetydlig men också onaturlig benägenhet till att hosta upp något—synbarligen slem—hvilket fastnat

i halsens nedre del och till ringa del besvärar rösten så att halsen måste harskas ren innan man talar. Patienten fäster nästan alltid ej något afseende vid dessa små symptomer, och sedan den första blödningen i hast drifvit honom till en doktor, besvarar han ofta den senares förfrågan beträffande hosta och upphostning med ett nekande svar.

Olyckligtvis är sjukdomen i ett dylikt fall ej i dess tidigaste stadium, hvilket lungblödningen bevisar. I andra ord, utsikten för hälsans återställande har förminskats genom sjukdomens under förflutna några veckors eller månaders försummande. Detta är en sak af så stor betydelse till tuberkelbehäftade personer att det föranledde Dr. Minor till att skrifva följande utdrag: "Det kan ej för kraftigt betonas, att hvarje patient klagande öfver förlust i lifskraft, näring, hudfärg etc., för hvilket tydlig och tillfredsställande förklaring ej kan gifvas, SKULLE BETRAKTAS SÅSOM MÖJLIGEN VARA TUBERKELBEHÄFTAD, och skulle noggrann undersökning för tecken på denna sjukdom företagas."

Ofta äro förekommande smärtor symptomer på tuberculosis, men af ringa värde i diagnosen.

Egendomligt nog kunna smärtor i lungorna, äfven om obetydliga, förorsaka mera ängslan än andra mycket mera allvarsamma sjukdomens symptomer. En person kan plötsligt märka en matt smärta i bröstets öfre del, och strax anser han sig vara angripen af lungsjukdom. Denna förmodan förstärkes om man känner sig tungbröstad och tillstoppad, hvilket ofta inträffar. Men smärta af detta slag kan också förorsakas af rheumatism, neuralgia eller dålig matsmältning, så smärtor i bröstet bör ej betraktas såsom säkert bevis på lungsjukdom om ej andra betydelsefulla symptomer iakttagas. Då smärtan kommer från lungan käns det vanligtvis i den angripna lungans sida. Detta förefaller måhända medeltatet personer så självklart att det kan anses öfverflödigt att nämna, men ej alltid är det sidan som värkar, utan det händer verkligen också, genom irritation af det sympatiska nervsystemet, att smärtorna förmärkas i nackens lägre del, eller också omkring käkbenet. En matt, tung smärta i lungorna kan komma från ett trångt tillstånd, men en skarp smärta gifver antydan om pleuratisk irritation.

I regeln fäster läkaren, som företager undersök-

ningen, sig ringa vid smärtorna, endast observerande dem, men i frånvaro af andra symptomer af större vikt, förekommande i en person som småningom förlora krafter och energi, antaga de viss betydelse. I vissa fall utgjorde de likväl det enda af vikt som kännetecken på sjukdomen. Wilkinson säger: "Det gifves tillfällen där inga symptomer på lungsjukdom visa sig äfven i det jämförelsevis sjukdomens senare stadium. I ett fall förekom en vidtomfattande täthet i den högra lungan, isynnerhet af hela öfre loben, förutan någon hosta eller upphostning."

Låt oss antaga att ofvannämnda varning ägnats uppmärksamhet. Patienten infinner sig på doktorns kontor för undersökning. Högst sannolikt iakttaga vi nu ett typiskt fall af det slag om hvilket Lindsay skrifver:

Patienten är en yngling. Säger sig vara frisk. Att börja med förnekar han alla symptomerna men slutligen tillstår sig hafva en liten hosta tidigt på morgonen, spottar och harskar litet under det han kläder sig till frukost, är ej riktigt säker på att han alltid besvärats däraf, emedan han har ej gifvit det särskild uppmärksamhet, men tyckes tro att det ej

pågått länge. Ja, han har spårat litet blod, men trodde alltjämt att tändernas borstning var orsaken därtill. Han har nedgått litet i vikt på senare tid, men ej nämnvärdt, samt är förvissad om, att öfveransträngning eller något annat är orsaken därtill. Omkring klockan tolf på natten känner han sig emellanåt helt plötsligt upphettad, och mindst vid två eller tre tillfällen iakttagit nacken och öfre kroppsdelen fuktig med svett. Vid kropplig granskning befinnes bröstet vara tämligen platt med dålig utvidgningsförmåga, patientens kropp endast medelmåttigt utbildad, händerna varma och fuktiga och han är begåfvad med god fattningsförmåga, men kropplig styrka och uthållighet under medelmåttan för en yngling vid hans ålder och kroppsbyggnad.

Ofvanstående skildring föreställer en person som vi alla känna igen. Säg honom att han har lungsot och han komme att skratta eder i ansiktet. Men det oaktadt är han riktigt nog den person som är i behof af behandling.

Den beständigaste af alla symptomer på lungsot är hostan. Den första hostan som patienten lägger märke till beskrifver han oriktigt i det han benämner den maghosta. Han påstår, att den antingen

är det eller att den förorsakas af nervositet. Det är med stor svårighet han kan förmås afvika från denna sin åsikt, och detta är, lindrigast sagdt, beklagansvärdt. Det finns naturligtvis ingen maghosta, men benämnes ofta så på grund af att en irriterad mage tyckes föranleda den.

Det bör ej heller förglömmas att morgon hosta är vanlig i bronkitis. En mer eller mindre svårartad hosta kan förorsakas genom rökning. Då en hosta antages möjligen kunna vara ett kännetecken på tuberculosis skulle andra betecknande symptomer också söka upptäckas, ty i annat fall kan ett misstag lätt begås. Om hostan börjer omedelbart efter måltiderna, är den måhända, och mycket troligt så, af tuberkulös natur, ty sådan hosta är "karaktäriserande på tuberculosis i lungorna."

Om en kittlande känsla i halsen förorsakar hostan, bemödande sig särskildt till att aflägsna något tillsynelåtande hinder är det med all sannolikhet kännetecken på svaghet i struphufvudet. Chiari säger: "Alla tuberkulösa personers hy är dunkel, och öfre andningsorganernas, isynnerhet strupens motståndskraft dålig. På grund däraf göres deras tillstånd lämpligt för såväl kronisk som akut periodisk katarr."

Dylika personer anse sig hafva katarr, men det bör observeras att han säger: "Tuberkulösa personer" hafva sådan katarr. Därför äro måhända nyss beskrifna symptomer på katarr eller hostan ej egentliga orsaken, utan härledes det direkt från möjligen den omisstänkta tuberkulösa lungan nedom. En person i dylikt tillstånd harskar ofta innan han talar och ibland händer det att rösten sviker honom eller henne under talet. Lindsay anser det klokt att i dylika fall starkt misstänka tuberculosis, men ej alltid äfven om sådan hosta hafts en betydlig tid.

Auktoriteter öfverensstämma uti att skäl för skyndsam behandling finnes då halsen utvisa tecken på svaghet, ty enligt statistiken utvecklas tuberculosis i strupen i en tredjedel af alla tuberkulösa fall samt angriper stämbandet. De försvagade slemhinnorna i halsen smittas naturligtvis genom de oräkneliga baciller som patienten uppför från den angripna lungan. I vissa fall kan en svårartad halsåkomma förväntas. Man kan observera att rösten blifver hesare, isynnerhet vid dålig väderlek. Under dylika förhållanden, om man har minsta aning om att det är tuberculosis, skulle behandling genast påbörjas, ty halstuberkulos är en mycket allvarsam åkom-

ma. Det kan botas då tidig hjälp erhålles samt rätt ofta i framskridet tillstånd, men i svårare fall, då behandling gör ingen verkan på det onda, är det en af de förfärligaste sjukdomar som vi äro utsatta för. Det förorsakar oupphörlig pina, omöjliggör hvila, förstör aptiten och gör et snabbt slut på lifskrafterna.

De ljud som förorsakas genom tuberkulös hosta variera så betydligt att de äro af mindre eller af inte någon betydelse alls i sjukdomens diagnosering. Ibland är ljudet skarpt och fast, därpå klingande och vibrerande. I vissa fall påminner det oss om ett skall, men det kan också vara dämpadt, mildt och lågt. Med en ihålig låtande hosta menas vanligtvis att urhålningar i lungorna finnas, och ett häftigt påkommande hostanfall att tuberklerna afsöndra en seg, klibbig materia, hvilken andningsorganerna finna förenadt med besvär att aflägsna från luftkanalerna.

I regeln är tuberkulös hosta svårare på morgonen och aftonen än under dagen. Till en början besvärar den ej patienten sedan han gått till sängs, men längre fram kan det inträffa att han måste sitta upp och harska för att rensa halsen ett par gånger.

I sjukdomens tidigare stadium förekommer ej mycken hosta, men efterhand, som sjukdomen framskrider, börjar denna symptom allt mera visa sig om dagen och isynnerhet efter måltiderna samt om patienten blir upprörd öfver något. Temperaturförändring och kalla drag kunna också förorsaka häftiga hostanfall. Det är i dylika tillfällen som Tuberculozyne-Behandlingen kan sägas vara en välgörande gåfva, ty genom att läsa denna boks bihang erhålles kännedom om, att ett stort antal personer i framskriden ålder hafva användt denna behandling med utmärkt resultat.

Lungsotshosta i sjukdomens början, såväl som bronkitishosta, försvinner ofta helt och hållet med varmt väder. Detta ingifver patienten ofta en falsk känsla på säkerhet, hvilket, om man därigenom känner sig hågad att sluta upp med all slags behandling, bör vara på sin vakt mot. När sjukdomen emellertid en gång slagit säkrare rot, och hostan börjat med allvar, utöfvar det varma vädret mindre verkan på den och hostan vanligtvis fortsätter.

Det tyckes nu vara mycket lämpligt att göra vissa iakttagelser rörande hosta, och återkomma vi till detta ämne i kapitlet om behandling, men är det af så stor betydenhet att det tillåtes repeteras.

En tuberkulös persons hosta kan vara af så allvarsam beskaffenhet, att den till stor del utöfvar en skadlig verkan på patientens tillstånd på det hela taget. En sådan hosta borde stillas, hvilket är till stor del möjligt genom patientens egen viljekraft. Hosta kan blifva en vana hos tuberkulösa personer, och på så sätt kunna de hosta åtta gånger i tio onödigtvis. Detta helt enkelt irriterar halsen, nedsätter motståndskraften, gör halsen mera mottaglig för att blifva angripen och försätter nerverna i så skick att hostan börjar vid minsta anledning. Å andra sidan, gör det samma hur ofta han hostar, om den är lätt och gagnelig (uppför materia) borde den ej upphöra.

En utförlig systematisk behandling i hemmet innefattar råd rörande hostan, hvilket är af stort värde till hvarje person som lider af lungsjukdom och, såsom bevisas genom bokens bihang, utöfver Tuberculozyne-Behandlingen en mycket välgörande verkan mot denna plågsamma symptom, och gör det ej med tillhjälp af något slags gift eller annat från hvilket en svår vana kunde uppkomma, ty något sådant användes aldrig. Hostans skyndsamma förbättring, som patienterna nämna om, uteslutande tillskrifves behandlingens helande verkan.

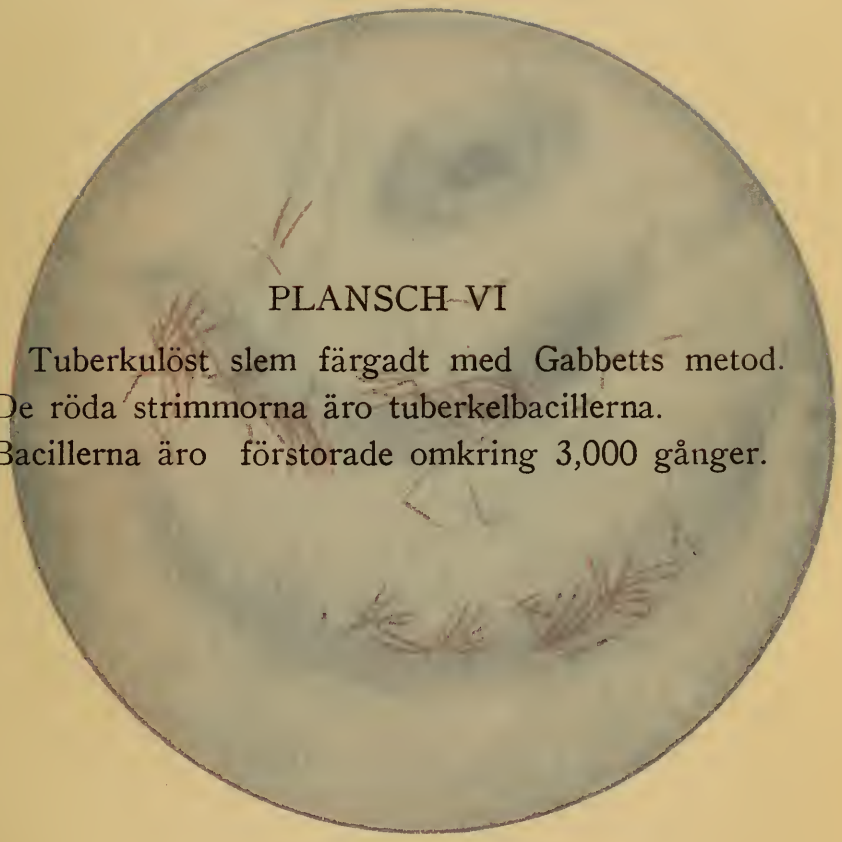

PLANSCH VI

Tuberkulöst slem färgadt med Gabbetts metod.
De röda strimmorna äro tuberkelbacillerna.
Bacillerna äro förstorade omkring 3,000 gånger.

En tuberkulös persons hosta kan vara af så allvarsam beskaffenhet, att den till stor del utöfvar en skadlig verkan på patientens tillstånd på det hela taget. En sådan hosta borde stillas, hvilket är till stor del möjligt genom patientens egen viljekraft. Hosta kan blifva en vana hos tuberkulösa personer, och på så sätt kunna de hosta åtta gånger i tio onödigtvis. Detta helt enkelt irriterar halsen, nedsätter motståndskraften, gör halsen mera mottaglig för att blifva angripen och förtätter nerverna i så skick att hostan börjar vid minsta anledning. Å andra sidan, gör det samma hur ofta han hostar, om den är lätt och gagneng (uppför materia) borde den ej upphöra.

En utförlig systematisk behandling i hemmet innefattar råd rörande hostan, hvilket är af stort värde till hvarje person som fider af lungsjukdom och, såsom bevisas genom bokens bihang, utöfver Tuberculosyne-Behandlingen en mycket välgörande verkan mot denna plågsamma symptom, och gör det ej med tillhjälp af något slags gift eller annat från hvilket en svår vana kunde uppkomma, ty något sådant användes aldrig. Hostans skyndsamma förbättring, som patienterna nämna om, uteslutande tillskrifves behandlingens helande verkan.

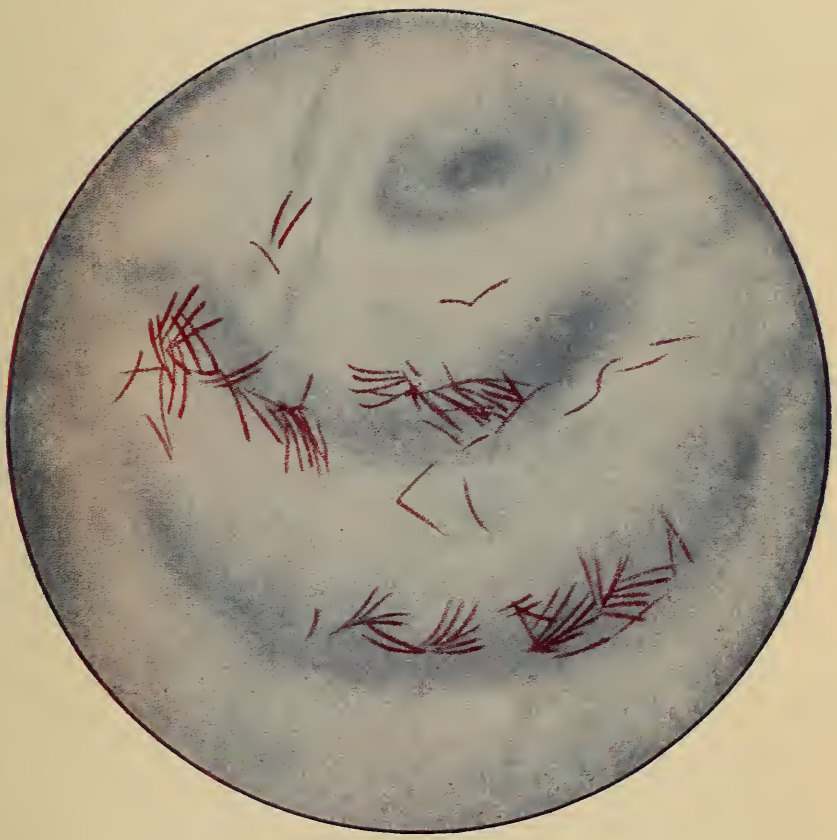

Ofvanstående anmärkning borde ägnas särskild uppmärksamhet, isynnerhet af läsaren som genom felaktig underrättning har bildat den föreställning, att hosta förorsakar lungsot. Denna idé har blifvit fostrad och omhuldad af en del personer som sälja host syrups (cough medicine), men om ni har läst dessa sidor med endast medelmåttig noggranhet, så vet ni nu att man kan omöjligen hafva någon hosta om ej inflammation eller någon annan åkomma angripet andningsorganerna.

Dessutom skulle patienten ej klänga sig vid idéen, att emedan hostan stannade hans lungåkomma nödvändigtvis måste förbättrats. Att i vissa fall stoppa hostan, isynnerhet upphostningen, är mycket skadligt, emedan hostan är naturens medel till att aflägsna den giftiga afsöndringen som har bildats i luftkanalerna. Då lungsot botas sker det därigenom att de angripna delar helas, och ej genom att kvarhålla afsöndringen i kroppen, hvilket kan ej medföra annat än skadlig verkan. Att stoppa hostan med hostmediciner ingifver ofta patienten en oriktig föreställning om sitt tillstånd, hvilket isynnerhet kan vara fallet då ej andra tydliga symtomer på lungsot förmärkas, och under den tiden, samt

då ej en styrkande behandling tages, kan sjukdomen göra sådana framsteg att utsikt för hälsans återställande allvarsamt sättes på spel.

Afsöndringen, eller som den också benämnes, slemmet, som en person med lungsjukdom upphostar är af stor betydelse i bestämmandet om sjukdomen är lungsot eller ej. Ibland inträffar det att någon upphostning ej förekommer i sjukdomens början, men dock högst sällan. Åttiotre procent af alla lungsiktiga i sjukdomens början upphosta mer eller mindre slem. I vissa fall är upphostningen dock mycket ringa, bestående af endast litet hvitaktigt, glänsande slem, men dess egentliga mängd kan också förringas genom att patienten har för vana att svälja en del däraf. Detta kan särskildt tillämpas på kvinnor och på grund af att de mycket ogärna spotta. Denna vana är mycket farlig, och patientens utsikter förbättras förutan tvifvel så snart han upphör därmed.

Tuberculosis är en själf-okulerande sjukdom, i andra ord, en tuberkelbehäftad person kan besmitta andra delar af kroppen med baciller från sina lungor. Följaktligen genom att svälja slemmet, hvilket kan innehålla baciller i stort antal, löper man stor risk eftersom tuberculosis på så sätt kan öfverföras till

matsmältningsorganerna. Det är på grund af detta som magåkommor förekomma i samband med tuberkulos i lungorna i flera fall. Egentliga orsaken till diarrhé kan ofta läggas sväljandet af bacillerna till last hvilket i flera fall betydligt nedsätter kroppskrafterna och förminskar patientens utsikter till att blifva återställd.

Blodomloppet kan också upptaga bacillerna i inälfvorna och på så sätt komma de slutligen till hjärnan, förorsakande meningitis (hjärninflammation), hvilken sjukdom qvickt medför döden.

Att börja med kan det uppförda slemmet vara en klibbig, glänsande, fibrös massa, som kan innehålla vissa mörka fläckar. Inandad rök eller kolstöf kan förorsaka denna färg, men kan också förorsakas genom att blandas med fördärfvade delar af lungornas cellväfnader.

I sjukdomens början kan också slemmet innehålla små runda pärlor, liknande kokta sagogryn, men efter som den framskrider blifver slemmet tjockare, gulare och, oaktadt det måhända flyter i vatten, delvis sjunker en del däraf under ytan. Senare, då upphostningen blifvit mera ymnig och af en anstötlig grön-gul färg, sjunker det i vatten

och går till botten i det använda kärlet samt bildar där en mycket vämjelig, illaluktande samling. Vid noggrann granskning kunna runda kroppar observeras i denna bottensats, hvilket i sig själf, förutan att afseende fästes vid alla andra symptomer på Tuberculosis, tydligt utvisar, att lungan har blifvit svårt angripen. Dessa i form myntliknande kroppar anses kraftigt vittna om urhålning i lungan.

Upphostningen vid begynnelsen är luktfri, men med sjukdomens framskridande utvecklas småningom en sjuklig lukt, hvilken längre fram kan blifva stinkande. Som förut blifvit nämndt, är upphostningen vid sjukdomens början ringa, men den småningom tilltager emellertid med sjukdomens framskridande, och i somliga fall, då sjukdomen är långt framskriden, förekommer det att upphostningen belöper sig ända till ett pint (omkring en half liter) eller ännu mer under tjugofyra timmars tid.

Personer i allmänhet antaga, att upphostningens mängd och tilltagande anstötlighet måste nödvändigtvis betyda ogynnsamma omständigheter beträffande patientens tillstånd, och, liksom i hosta, på grund däraf tro många lidande, att de skulle förbättras om den variga upphostningen kunde stoppas

medelst medicin. Förhållandet är emellertid ej, emedan upphostningen är ymnig och måhända tilltagande i mängd, att patientens tillstånd är mindre gynnsamt. I flera fall var upphostningen betydlig nästan ända tills bot uppnåddes, och å andra sidan kan dålig framgång iakttagas i sådana fall där endast ringa upphostning förekommer, beroende på en oafhjälpt stockning i den af lungans angripna del.

I vissa fall af tuberculosis är, praktiskt taget, ymnig upphostning den enda symptom märkbar. Lindsay säger: "Tuberkelbaciller voro funna i talrika fall under min praktik, oaktadt intet bevisande tecken kunde upptäckas, och symptomerna voro endast af misstänkt natur."

En person i denna ställning vill, som både naturligt och klokt är, hafva sitt slem undersökt, men, som jag redan förklarat, upptäckes ej alltid bacillerna vid undersökningen.

Såsom jag förut också nämnde, skulle läkaren alltid vara villig till att undersöka slemmet samt alltid afgifva fullständig upplysning i noga öfverensstämmelse med resultatet. Men det har händt, och kommer alltid hända, att om ej ett större antal undersökningar företages af slemmet från samme person,

—d. v. s. då baciller ej upptäcktes—ett olyckligt misstag kan, om ägghvita ej iakttages, lätt begås. Under sådana förhållanden vore det klokast att taga en kort behandlingskurs. Måhända slemmet ej härledes från tuberculosis, utan tyckes inflammation i luftrören förorsaka det, eller göra möjligen efterslängarne på influenza sig märkbara. Huru än därmed förhåller sig så veta vi, att något är grundligen i olag med luftkanalerna, i annat fall ej denna oförklarliga och ovanligt ymniga upphostning. Det är både onaturligt och betänkligt, och borde genast afhjälpas.

Oaktadt upphostningens tilltagande ej nödvändigtvis bör betraktas såsom ett dåligt tecken, kan dess minskning vanligtvis betraktas såsom ett gynnsamt. Under det sjukdomen så småningom kontrolleras genom behandlingen börjar slemmet blifva mindre illaluktande och ljusare till färgen. Efterhand blir det återigen hvitaktigt och glänsande, företeende omkring samma utseende som vid begynnelsen.

Liknande skenbara omöjligheter förekomma med temperaturen. Feber är ett mycket viktigt kännetecken på tuberculosis, men patientens tillstånd kan

dock ej alltid bedömas på feberns stränghet. Somliga personer kunna hafva högre feber än andra på grund af nervsystemets olikhet. I personer med saktmodigt temperament kan febern vara mycket lindrig, eller helt och hållet borta, och detta på grund af deras kroppsbeskaffenhet. Febern i tuberculosis förorsakas, ej så mycket genom frätsåren i lungorna, utan genom bacillernas giftiga verkan på blodet. Vi kunna därför vid hög feber draga den slutsatsen, att bacillerna i lungorna, vare sig få eller talrika, förorsaka giftämnen genom hvilket hela systemet försättes i ett feberaktigt tillstånd.

Allt för mycken vikt måste emellertid ej fästas vid feberns när- eller frånvaro, ty skadan i lungan kan vara betydlig innan någon feber iakttages. Om patientens temperatur, stiger,—isynnerhet på eftermiddagen—i förening med andra sjukdomens symptomer, förlättas diagnosen i misstänkta fall därigenom, men feberns frånvaro förminsker ej i samma mån öfriga symptomers betydelse, om de senare äro af stor nog betydenhet att tagas i beräkning. "I ett misstänkt fall," säger Lindsay, "är feber på eftermiddagen af stor betydelse, men dess frånvaro betyder mindre."

Feberns frånvaro kan utvisa, att patientens lifskrafter äro så stora att de med framgång kämpa mot det i blodet befintliga gifts skadliga verkan. Därför har en patient med en kraftfull kropp stor utsikt till att blifva återställd om lämplig behandling påbörjas förutan dröjsmål.

Vanligtvis, men dock ej alltid, följer nattsvettning på feber. Dessa nattsvettningar variera i stränghet, från en liten fuktighet omkring nacken, bröstet och ryggens öfre del till en så svår svettning att sängkläderna kunna blifva genomvåta, och ej endast en gång utan flera gånger på en enda natt. I sådana fall där nattsvettning ej ännu iakttagits, kan kraftnedsättningen utvisas genom att huden tyckes vara klibbig; denna symptom kan isynnerhet iakttagas i inre handen samt fotsulorna. Skulle emellertid ej andra symptomer på tuberculosis visa sig, måste ej alltför stor vikt fästas vid svettning, ty svettning både dag och natt kan inträffa då kraftförlust förorsakas genom något annat, t. ex. fortsatt öfveransträngning, bekymmer m. m.

Då svår svettning inställer sig, är vanligtvis kraftförlusten jämförelsevis stor. Sömnen blir af ringa nytta. Patienten stiger upp på morgonen efter en orolig natt, ohvilad och mycket trött.

I ett dylikt fall afmagrar patienten i all sannolikhet, och detta senare är en af de vanligaste symptomer på tuberculosis, samt dessutom en af de pålitligaste. "Aftäring i förbindelse med feber," skrifver Lindsay, "hvilket kan ej tillskrifvas någon särskild tydlig orsak . . . gifver antydan om tuberculosis i lungorna.

"Om dessa symptomer förenas med hosta, så ser det mycket misstänkligt ut, och om aftäring, feber och hosta förenas med Lungblödning kan misstanken, praktisk taget, betraktas som en säkerhet."

Afmagring försiggår då cellväfnadernas förlust öfverstiger matsmältningsorganernas förmåga att ersätta förlusten. Denna symptom är af ännu allvarsammare beskaffenhet då lungåkomman förenas med dålig matsmältning, emedan patienten i dylika fall förtär endast litet föda, eller också gifver födan ej kroppen erforderlig näring, och lifskrafterna aftaga med hvarje dag. Detta, tillsammans med den försvagande inverkan som sjukdomen själf förorsakar, gör att patientens återställande blir betydligt mindre hoppgifvande. Att godtgöra förlusten från aftäring sker genom riklig förplägning med kraftig och passande föda. Matsmältningen måste förbätt-

ras till den grad att ej ett enda uns näringsämne i ett godt mål går förloradt. Om man lyckas återställa matsmältningen så börjar patienten att lägga på hullet och möjligen snabbt återvinner sin förlust. Det finns intet mera gynnsamt kännetecken i behandlingen af tuberculosis än denna ökning i vikt om det ej består af fetma endast utan friska muskler.

Alkoholiska drycker rekommenderas ibland till lungsiktiga för användning, men min åsikt är att sådana drycker skulle mycket måttligt användas. Litet godt, rödt vin är under vissa omständighet rådligt att ordinera, men om omåttligt användt förorsakar det skada på mer än ett sätt, och de som truga en lungsiktig till att dricka alkoholiska drycker gifva dåligt råd.

Emedan alkoholiska retningsmedel, då använda i betydenhet, äro benägna till att förorsaka en slags fetma eller ett uppsvälldt tillstånd, är det naturligtvis ej önskvärdt att den lungsiktiges vikt skulle ökas med denna slags fetma utan såsom förut blifvit nämndt, samt endast sedan hans kroppsbeskaffenhet är sådan att den lämnar ej något öfrigt att önska, ty under andra förhållanden komme ökningen i vikt endast blifva ännu en börda på de aftagande krafterna.

Oaktadt afmagringen kan oupphörligen pågå, är det likväl möjligt att det sker långsamt. Det är äfven möjligt att den angripne under dylika förhållanden försummar att taga någon slags behandling förrän viktförlusten blifver mycket märkbar. Då de utmärglade anletsdragen, eller utstickande benknoter först observeras, förorsakar det vanligtvis oro. Medeltalet af de angripna upptäcka därpå flera andra symptomer på lungsjukdom, hvilka hittills varit obemärkta—och det finns en del personer som dessutom också kunna hitta på några. Afmagring är ett af de pålitligaste kännetecken på tuberculosis, men det är naturligtvis dumt att inbilla sig att man har tuberculosis helt enkelt emedan man nedgår i vikt.

Ett betydligt nedgående i vikt gifver antydan om att något allvarsamt är å färde, och att uppskjuta behandlingen tills man blir så utmärglad att endast skinn och ben tyckes vara kvar är dåraktigt. Detta är särskildt ämnadt för dem som hela sitt lif varit dåliga ätare samt äro skrala. Dylika patienters tillstånd gör det ännu svårare för läkaren, emedan det är absolut nödvändigt att denna aptitens förlust omedelbart afhjälpes så att de få begär för mat. I

sådana tillfällen måste läkaren framför allt annat särskildt bemöda sig om att förmå patienten till att äta samt äfven tillse att födan smältes så att den blir patienten till gagn.

Om en behandling kan göra en af dessa småätare till en riktig storätare så äro denne persons utsikter till att blifva återställd betydligt större, ty förändringen själf vittnar om att lifskrafterna motsvarande tilltaga. Det är äfven möjligt sedan patienten återvunnit hälsan att han blifver starkare, friskare och har bättre aptit än han någonsin hadde innan han blef sjuk. Resultatet i ett dylikt fall vore att lungsoten var en välsignelse i förklädnad.

Det är af stor betydelse att patientens aptit skulle förbättras, gör detsamma om han nedgår i vikt eller ej, emedan en god aptit gör det lättare för honom att följa reglerna beträffande diéten. Det kan göra att han får begär för sådan slags mat som han tillförne hade en afsmak för, hvilken på grund af sin styrkande och kraftgifvande verkan borde utgöra en del af den lungsiktiges kost.

Tuberculosis har en oroande verkan på hjärtat. Detta är en tidig symptom och är därför af särdeles stor betydenhet. Somliga personer med auktoritet

anse hjärtoregelbundheter vara ett af de mäst betydande kännetecken på möjlig tuberkulös utveckling. Om det skulle inträffa hos en person hvilken dessförinnan endast haft litet eller måhända inte något hjärtfel alls, så måste det anses såsom misstänktsamt.

På samma sätt som ökning i vikt är ett godt tecken, så är hjärtverksamhetens förbättring en utmärkt antydan på den använda behandlingens välgörande verkan, och inträffar det i allmänhet att dessa två förbättringar nästan samtidigt kunna iakttagas. Med hullets påläggande, till följd af "The Tuberculozyne System of Treatments" välgörande verkan, förmärkes det vanligtvis att pulsen förbättras allt efter som hjärtverksamheten återigen blir allt normalare.

En person som mer eller mindre lider från någon åkomma i hjärtat och därpå framdeles känner sig angripen med någon envis åkomma i andningsorganerna, gjorde klokast uti att genast hänvända sig till en kompetent läkare och, om så tillrådd, omedelbart påbörja en grundlig behandlingskur, emedan statistiken utvisar att lungåkommor i allmänhet, och särskildt tuberculosis, befinnes vara mycket hård-

nackade då förekommande i sambandmed omnämnda åkomma. Messenberg upptäckte ibland Leipsigs innevånare, att i åtta fall utaf tio af dem som hade hjärtlidande hade de också tuberkulös sjukdom.

Då tuberculosis förekommer i allvarsammare gestalt kunna pulsslagen, som i en frisk person variera emellan 60 och 70 slag i minuten, gå upp till 100, och i somliga tillfällen ända upp till 120 eller 130. I regeln ökas pulsens hastighet med sjukdomens framskridande och vanligen varierar den från 70 till 100 slag i minuten.

Oaktadt möjligen liten fara för hjärtslag föreligger, kan likväl hjärtvärksamhetens oregelbundhet utöfva en oroande verkan på patienten, och, som nämnes å annat ställe i denna bok, erfordras vid framgångsrik behandling för lungsot att den lidande skall vara vid stilla och lugnt lynne och fri från rädsla och ängslan.

Patienten skulle göras bekant med att på grund af vissa omständigheter är han benägen för att få hjärtklappning vid minsta ansträngning eller efter måltiderna, samt att han skulle ej tillåta sig oroas öfver denna symptom.

Ibland kan hjärtlidande i tuberkulös sjukdom

gifva sig tillkänna genom att ögonen vattnas, en liten utpuffning, vanligtvis sedd nedan ögonen eller omkring anklarna, och hyn kan också möjligen förändras så att den antager en vaxlik blekhet eller ett blåaktigt i purpur skiftande utseende.

Dyspnea, eller andnöd, är en af de betydelsefullaste symptomer på tuberculosis i lungorna. Strängt taget är dyspnea mer än endast andnöd, oaktadt ett af de vanligast förekommande samt värsta är att man blifver andfådd. Dyspnea förorsakar också att andningen förändras, att en ändring i inandningens djuphet inträffar samt förändrar den äfven ljudet som uppstår vid både in- och utandning.

I frånvaro af andra tydliga symptomer på tuberculosis är dyspnea vilseledande, ty den förekommer också vid hjärtlidande, reumatisk värk emellan refbenen, bleksot, kräfta, fetma, dålig mage och hjärnåkomma. Såväl patienten som hans omgifning börja lägga märke till att andningen börjar blifva bullersam, under det att andningen skulle försiggå absolut ljudlöst. En person kan t. ex. snöfla då han drager in andan, i en annan kan ett pipande, suckande eller hvinande ljud höras; en tredje tyckes hafva litet besvär med att fylla lungorna med luft. Detta är den astmatiska formen af dyspnea.

Dessa besvärligheter förekomma aldrig i en fullkomligt frisk person, utan otvifvelaktig gifva de antydan om något onaturligt tillstånd i luftkanalerna, och skulle de genast ägnas all uppmärksamhet erforderlig för att utröna hvad egentliga orsaken till att dessa ljud förekomma månde vara.

Dyspnea, eller svårighet för att andas, är en mer eller mindre utmärkande symptom i alla slags lungåkommor, och lika ofta förekommande i bronchitis som i lungsot. Det är hvarken klokt eller pålitligt att försumma en lungåkomma, äfven om den skulle ej vara af tuberkulös natur, och oaktadt detta senare ej med bestämdhet kan afgöras, skulle dyspnea likväl gifvas vederbörlig uppmärksamhet. Om det blir allt svårare och svårare för hvarje dag som går för patienten att andas, om patienten iakttager att minsta ansträngning besvärar honom mer och mer, så är det skäl nog för att han genast skulle söka medicinsk behandling. Vi hafva alla kännedom om, att personer i medelåldern, isynnerhet dem som fört ett stillasittande lif, samt fetlagda personer också, kunna hafva svårighet för att andas, men ej på grund af att de hafva tuberculosis eller hjärtlidande, utan helt enkelt därför att luftkanalerna,

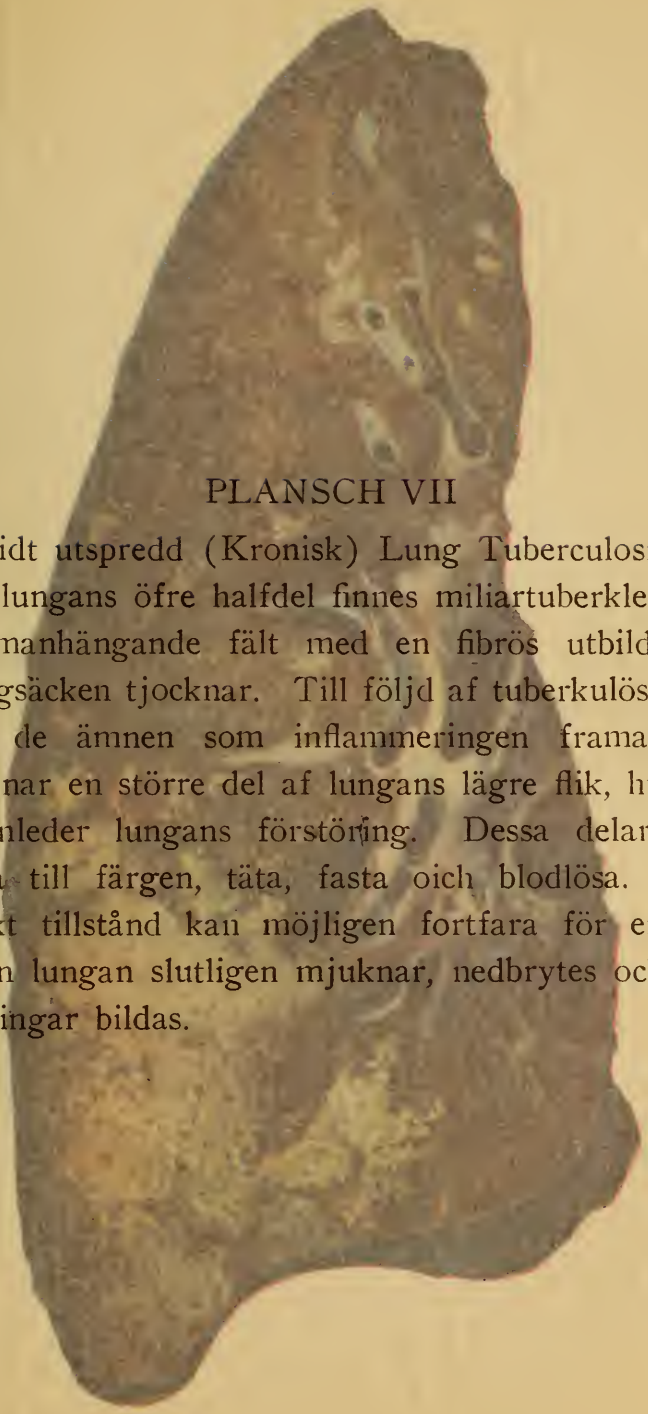

PLANSCH VII

Vidt utspredd (Kronisk) Lung Tuberculosis.

I lungans öfre halfdel finnes miliartuberkler och sammanhängande fält med en fibrös utbildning. Lungsäcken tjocknar. Till följd af tuberkulös växt och de ämnen som inflammeringen framalstrar hårdnar en större del af lungans lägre flik, hvilket föranleder lungans förstöring. Dessa delar äro ljusa till färgen, täta, fasta oich blodlösa. Ett dylikt tillstånd kan möjligen fortfara för en tid innan lungan slutligen mjuknar, nedbrytes och urhålningar bildas.

Dessa besvärligheter förekomma aldrig i en fullkomligt frisk person, utan otvifvelaktig gifva de anfyllan om något onaturligt tillstånd i luftkanalerna, och skulle de genast ägnas all uppmärksamhet erforderlig för att utröna hvad egentliga orsaken till att dessa ljud förekomma måtte vara.

Dyspnea, eller svårighet för att andas, är en mer eller mindre utmärkande symptom i alla slags lungåkommor. Det förekommande i bronchitis [illegible] kroket eller penligt [illegible] ej [illegible] och oaktadt detta senare ej [illegible] skulle dyspnea likväl gifvas [illegible] uppmärksamhet. Om det blir [illegible] gå för [illegible] ljusa, till färgen, täta, fasta och blodlösa. Ett dylikt tillstånd kan möjligen fortfara för en tid innan lungan slutligen mjuknar, nedbrytes och urhålningar bildas.

Vidt utspredd (Kronisk) Lung Tuberculosis.

I lungans öfre halfdel finnes miliartuberkler och sammanhängande fält med en fibrös utbildning. Lungsäcken tjocknar. Till följd af tuberkulös växt och de ämnen som inflammeringen framalstrar hårdnar en större del af lungans lägre flik, hvilket föranleder lungans förstöring. Dessa delar äro ljusa, till färgen, täta, fasta och blodlösa. Ett dylikt tillstånd kan möjligen fortfara för en tid innan lungan slutligen mjuknar, nedbrytes och urhålningar bildas.

Vi hafva alla kännedom om att personer i medelåldern, isynnerhet dem som fört ett stillasittande lif, samt fetlagda personer också, kunna hafva svårighet för att andas, men ej på grund af att de hafva tuberculosis eller hjärtlidande, utan helt enkelt därför att luftkanalerna,

till följd af upphörande bruk, delvist tillslutets. Ett dylikt tillstånd är ofarligt och allmänt nog, och måste ej förväxlas med den andnöd som en riktig lungåkomma förorsakar. Det erfordras emellertid endast ringa kunskap till att kunna urskilja olikheten i den besvärliga andningen af en korpulent frisk person och en tuberkulös persons pinsamma andning, eller äfven då bronchitis är orsaken därtill.

En af de säregna symptomer i lungsjukdom är näsborrarnas utvidgning med hvarje andedrag. Denna symptom skulle man söka för i förening med näsans vaxlika utseende, blekhet och purpurfärgade fingerspetsar. Om man jämte dessa symptomer på lungsjukdom tillägger andra kännetecken såsom bröstets vanskapande, hosta, afmagring, upphostning, feber o. s. v. så får man en tämligen fullständig skildring på tuberculosis. Om patienten andas med i ögonfallande svårighet, och hyns utseende är onaturligt, och näsborrarna utvidgas samt sammandragas med hvarje andhämtning, så anser Lindsay att ofvannämnda tillstånd borde tyda på tuberculosis förutan att aftärandet toges i betraktande.

En egendomlig händelse i lungsjukdom är, att patienten företrädesvis hvilar på den ej angripna lungans sida. Genom att ligga i denna ställning underlättas andningen, emedan den afsöndrade materian i de angripna luftkanalerna på grund af sin egen tyngdkraft flyter ut, hvilket gör att patienten kan andas lättare. I flera fall kunde man med trygghet bestämma hvilken af lungorna som angripets om man endast iakttoge på hvilken sida patienten föredrager att ligga emedan det underlättar andningen, och man kunde därigenom draga den slutsatsen, att det är ej lungan i den sida på hvilken han hvilar som besvärar honom, utan den andra. Om man för en eller annan orsak, och ej på grund af smärtor i sidan, föredrager att ligga på högra eller vänstra sidan, så är det naturligtvis af ingen diagnostisk betydelse alls, utan är detta af vikt endast då lindring erhålles genom att ligga på motsatta sidan till den där smärtorna kännas.

Då andhämtningen märkbart försämrats, blifvit betydligt hastigare och ej så djup som förut; och bröstets rörelser äro ej längre normala, utan dess högning och sänkning betydligt förändrats,

är patientens tillstånd af en mycket allvarsam natur, och om möjligt borde detta tillstånd omedelbart förbättras, emedan blodet blir ej vederbörligen kolsyradt. Ringa nytta härledes från att matsmältningsorganerna försättas i full verksamhet om dyspnea tillåtes omintetgöra det goda dessa organer uträtta genom att förhindra blodets renande.

Hvad som hittills skildrats utvisar hvad jag tror så småningom blifvet uppenbart, och hvilket jag vill särskildt betona: att hvad behandling för tuberculosis eller lungsot beträffar så är det ingen enkel sak. Ej endast *ett,* utan *alla* försiktighetsmått möjligt måste vidtagas innan en sådan slags behandling är värdig sitt namn, samt måste den dessutom vara både tidsenlig och af vetenskaplig beskaffenhet. Behandlingen skulle uppegga, ordna och drifva på de naturliga krafterna, så att en öfvervältigande motståndskraft bildas till att hämna sjukdomens vidare framskridande.

En dylik vidtomfattande krafternas tillsammanslutning, ämnadt till att vara naturen behjälplig, har varit syftemålet med Tuberculozyne-behandlingen under de många år som ägnats till dess fullkomnande, och på grund af att man tydligt

fattade den stora sanningen uti, att sjukdom måste gifva med sig då alla kroppskrafterna hafva blifvit uppeggade till verksamhet, d. v. s. om alltför stor skada till lifsorganerna ej redan är skedd.

I nio fall utaf tio är lungblödning ett utmärkande kännetecken på lungsot. Dr. Minor tillskrifver de flästa invärtes blödningar till tuberculosis. Strickler fann i ett större antal tyska soldater, att i åttiosex utaf ett hundra voro de besmittade med tuberculosis, dock förutan att dessa män hade den minsta aning därom förrän en blödning inträffade. Ännu en noggrann undersökning gaf tillkänna, att tvåhundraåttiotvå utaf trehundrasjuttionio af dem som hade lungblödning voro tuberkulösa personer. Detta tyckes utvisa, att i åtta fall utaf tio då lungblödningar förekomma kunde sjukdomen med riktighet diagnoseras såsom lungsot; det oaktadt kan likväl blödningen förorsakas genom något annat såsom svåra invärtes skador.

Ett mycket stort antal tuberkulösa personer komma först underfund med sitt tillstånd då en mer eller mindre ymnig lungblödning inträffar. Sådana personer hafva vanligtvis för en längre eller kortare tid varit vid dålig hälsa innan de fick lungblöd-

ningen. De sakna energi och ruter, tröttna lätt, äro nervösa och känna sig ej uthvilade efter sömn. I de flesta fall förekommer hosta och upphostning innan lungblödningen inträffar. Dessa symptomer äro ofta så obetydliga och så vanliga att man i flera fall ej fäster något afseende därvid. I flera fall kan en återkommande eller vidhängande förkylning för månader eller till och med under flera år hafva besvärat patienten innan lungblödningen inträffar. Obetydlig svettning kan måhända föregå lungblödningen med några veckor, men denna svettning ägnas sällan någon egentlig uppmärksamhet, och orsaken därtill torde vara, att patienten förvirras på grund af att han känner sig illamående, öfver hvilket han ofta beklagar sig.

Därnäst förnimmes en dag—eller måhända en natt —en varm, sjuklig känsla i bröstet och upp kommer en munfull blod. Vid noggrann undersökning uppenbaras i allmänhet direkta orsaken till lungblödningen, som till exempel kan vara att man slagit sig, blifvit mycket upprörd, ansträngt sig, haft ett häftigt hostanfall, fuktigt eller mycket varmt väder, ett hjärtligt skratt, en plötslig rörelse och, hos kvinnor, före menstruation.

Den första lungblödningens omedelbara verkan på den angripne är, att patienten i allmänhet gripes af förtviflan och att man känner sig förvissad om att allt hopp är ute, slutet är förhanden; försöka att göra något till att afhjälpa ställningen vore endast fåfängd möda. Det ofvannämnda föreställer den angripne sig. Egendomligt nog lämnar denna ångest snart den angripne för att aldrig mera återkomma, gör detsamma hur många lungblödningar han än månde hafva därefter. Patienten blir snart af den åsikten att lungblödning i sig själf är af liten betydelse beträffande sjukdomens allvarliga eller ej allvarliga natur. Betydande lungblödning kan äfven inträffa innan sjukdomen vidare spridet sig i lungorna; och, tvärtom, endast en ringa blodförlust, eller ej någon lungblödning alls, oaktadt att större delar af lungorna kunna vara förstörda.

Blodförlusten öfverstiger sällan två ounces, men på grund af öfverdrifven rädsla, eller också emedan det utspottas i ett kärl som innehåller vatten tyckes det vara mycket mera. I vissa tillfällen förekommer dock stor blodförlust. Den största blodförlust som man har kännedom om är nittiofyra ounces på tjugofyra timmar. Smernow med-

delar oss om nittiosju ounces blodförlust på tre dagar—samt att patienten dock blef återställd! Dylika tillfällen äro emellertid abnorma, men den svåra lungblödningen i allmänhet, oaktadt förskräcklig att skåda, har sällan en mycket skadlig inverkan på patientens tillstånd i det hela taget. Faktiskt taget, och det bereder mig stort nöje att bekantgöra det, datera många patienter sin början till förbättring från den dag de hade den första lungblödningen, genom hvilken stockningen i den angripna lungan afhjälptes.

Oaktadt det låter egendomligt så är det ej, som måhända antages, den magre, matte, utmärglade patienten som är mäst hemfallen för lungblödning, utan den rödkindade och välfödde, hvilken är förtjust att vara i rörelse i det fria. Detta låter egendomligt, men enkla skälet för att det så förhåller sig är, att den kraftigare patienten genom denna motion är mera benägen för att öfveransträngа blodådrorna. Våren är den gynnsammaste årstiden för denna symptom samt förekommer lungblödningen troligen mäst emellan tjugo och trettio års ålder. Dessa två omständigheter kunna förklaras—liksom lungblödningen i den kraftfulle patienten—på ett

mycket enkelt sätt: våren är en verksamhetens period, och åren emellan det tjugonde och trettionde omfatta den tidsrynd i lifvet då man är som verksammast.

Såsom ett kännetecken på lungsjukdom är lungblödning af så stor betydenhet att det är högst önskvärdt att det med visshet kan afgöras huruvida blodet kommer från lungorna eller ej. Ibland händer det också att blod kan spåras under kräkning och då det inträffar kan blodet komma från den lungsiktiges mage. Det är en stor skillnad på en lungblödning och blodkräkning. Vid det senare uppkommer blod i betydenhet, mörkt och nästan svart till färgen, i förening med magplågor samt att en del af den förtärda födan först uppkräkes. Blodkräkningen upphör nästan lika tvärt som den börjar.

Vid lungblödning uppkräkes ej blodet utan hostas upp. Det är ej svart utan luftblandadt och skummigt, så att det burblas, samt är af en klar röd färg. Blodflödet afstannar ej plötsligt, utan vanligtvis åtföljes med mer eller mindre blodspottning för flera timmar, ja äfven dagar följande på lungblödningen.

Naturen har sina egna verksamma sätt för att stoppa blödningen, och förfelar aldrig att genast tillämpa dem i mindre allvarsamma fall, om patienten endast lägger sig att hvila för några timmar samt under denna tid afhåller sig från föda.

Tuberculosis angriper människan på olikartade sätt. Vi hafva redan beskrifvet dess smygande och dess katarrartade sätt. Dessa tillsamman med den typ hvar lungblödning tidigt inträffar utgöra de tre sätt som oftast iakttagas. Det förefaller sig måhända svårt att tro, och det till följd af dess hemska utseende, att i den typ som lungblödningen förekommer äro patientens utsikter för att blifva återställd bäst. Om aptiten af en person på detta sätt angripen kan förbättras, nerverna lugnas, och kroppens bibehållande i godt stånd kan åstadkommas, förebådar det ett godt resultat. Detta under förutsättning, att patienten under hela behandlingen på det noggrannaste följer alla instruktioner och är i besittning af nog viljekraft så att han ej blir vårdslös eller likgiltig på grund af att hans förbättring går framåt med stora steg. Då patienten nästan från behandlingens början iakttager att den gör honom nytta och att han förbättras, så kan det

hafva den påföljd, att han får en alltför stor känsla på säkerhet, samt afslutar behandlingen innan den haft tid nog till att fullständigt utrota sjukdomen.

Tid såväl som att noga iakttaga och följa alla läkarens råd och instruktioner är nödvändigt i ett hvart fall, om fullkomlig återställelse till hälsa kan förväntas.

På grund af att patienten kan besmitta andra delar af sin kropp med baciller från lungorna, inträffar det allt som oftast att sjukdomen utbryter å andra ställen i hans kropp också. Då detta inträffar förvärras den angripnes tillstånd betydligt. Denna bacillernas utspridning är en olyckshändelse som kan hända hvilken lungsiktig som helst, oberoende på huru lindrig eller svår sjukdomen förhåller sig.

Så länge som en hel mängd baciller finnes i kroppen, gifves ingen säkerhet för att tuberculosis ej när och hvar som helst kan utbryta i den. Dessa baciller kunna göra sitt inträde i blodomloppet genom slemmets sväljning, genom blodkärlens genomträngande, eller upptagas i blodvattnet samt på så sätt komma till lymfkörtlarne i tarmarna och an-

norstädes. Omedelbart på deras inträde i blodomloppet angripes de af de hvita blodkropparna, och aflägsnas af dessa vaksamma små blodsoldater till ådrornas aflägsnaste grenar och till deras ändar. En gång här, och omgifna af de gynnsammaste förhållanden, börja de snabbt förökas, om ej de hvita blodkropparne lyckas tillintetgöra dem.

En favoritplats för dylika kringirrande baciller äro lederna. Tuberculosis i lederna gifver sig först tillkänna genom att mycket långsamt och nästan smärtfritt försämra de angripna ledernas rörelseförmåga. Lederna svullna och så småningom förstoras alltmer och mer tills de slutligen kunna blifva alldeles obrukbara.

I regeln går den böld, som bacillerna förorsaka, förr eller senare isönder, och den utsläppta variga materian tränger sig till ytan och bildar där ett mycket svårt rötsår. De delar som sjukdomen finner lämpligast att på så sätt angripa äro höft- och knälederna. Då sjukdomen angriper höfterna, isynnerhet då det inträffar i barndomen, benämnes den i allmänhet höftledssjukdom.

Eftersom tuberkelbacillen, då den en gång inkommit i blodomloppet, kan besmitta nästan hvilken

af kroppsorganerna som helst, såsom levern, njurarne och andra organer, inälfvorna eller hjärnan, borde en sådan olyckshändelse om möjligt förebyggas, emedan med hvarje nytt sjukdomens utbrott tilltager dess svårighet i betydande grad. Sedan bacillerna en gång kommit utsides lungan, kan kroppen ej längre tillgripa naturens hjälpmedel för deras aflägsnande, hvilket är hostan.

Kroppsorganerna stå hjälplösa och kunna ej frigöra sig från bacillerna då dessa angripa levern, njurarna eller körtlarna, utan måste behandlingen därför vara mycket grundlig och kraftigt anti-tuberkulös, om någon framgång skall kunna förväntas. Det är då af största viktighet att patienten undergår en systematisk behandlingskur, och särskildt en sådan som kan göra blodet ännu mera kraftigt till att motverka bacillernas vitalitet och förökning.

Att The Tuberculozyne System of Treatments verkan är både grundlig och vidtomfattande, utvisa de resultat som uppnåtts genom dess användning i olika fall för tuberkulosens bekämpande. Tydlig förbättring kunde iakttagas i vissa fall af tuberculosis i lederna och körtlarna efter endast några veckors behandling.

Då man kan erinra sig om, att äfven de entusiastiskaste anhängarne i tron på att tuberculosis var en botlig sjukdom allmänt hyste farhågor för att tuberculosis i lederna var obotlig så anse vi, att hvad som "The Tuberculozyne System of Treatment" har uträttat måste, minst sagdt, vara synnerligen anmärkningsvärdt.

Hänvisande till denna boks bihang tillåt mig nämna, att om vidare underrättelser angående de där nämnda personers framgångsrika behandling med The Tuberculoznye System of Treatment, hvilka hade tuberculosis i dess olika skepnader och som med framgång togo The Tuberculozyne System of Treatment skulle önskas, så kunna sådana erhållas.

Man finner ett större antal lungsiktiga ibland kvinnor än män, hvilken omständighet kan tillskrifvas att deras nervsystem är ostadigare och att de flestas lefnadssätt är osundare och det på grund af de äro mera inomhus och ej ute i det fria så mycket som männen. Kvinnornas kroppskrafter utsättes också för större fordringer, som t. ex. i allt för ofta barnfödsel, barnens diande för en längre tid m. m. hvilket det andra könet besparas. Dessa båda sistnämnda äro verksamma och förberedan-

de orsaker för tuberkulosens inställande, emedan de delvist bortröfva kroppsmotståndskraften. Som ersättning för kvinnornas större benägenhet till att angripas af lungsot, utbryter den vanligtvis lindrigare hos dem än hos män, och det är antagligen på grund af denna omständighet som dödligheten inom båda könen är ungefär densamma.

Det mäst betecknande på tuberculosis i kvinnor är att den inverker störande på menstruationen, hvilken kan uteblifva en månad innan säkra kännetecken på tuberculosis utveckla sig. Då en kvinnas menstruation uteblifver en månad och om hennes hälsa också tyckes vara i aftagande, är detta af största betydenhet i diagnosen, ty om rätt förstått kan det leda till att behandling påbörjas då sjukdomen är i sin början, och då den lättast och snabbast botas.

Det gifves tillfällen då sjukdomen slagit säkrare rot, att menstruationen upphör helt och hållet, och intet medel kan då återbringa den, hvilket, på tal härom, vore af ingen nytta förrän sjukdomen hejdats. Det kan därför betraktas som ett mycket gunstigt tecken då menstruation återinställer sig under det behandling för tuberculosis tages, eme-

dan det betyder, att kroppen så betydligt förstärkts att den kan utstå denna kraftförbrukande tillökning.

Man anser i allmänhet att menstruationens uteblifvande är ett dåligt tecken, och att kvinnans kraftaftagande (vanligtvis unga kvinnor) härledes därifrån, då i verkligheten motsatsen är fallet. Naturen inser att den har en svår fiende att bekämpa och därför automatiskt afstannar menstruationen på grund af att spara kroppskrafterna. I andra ord, den gör slut på detta krafternas förbrukande därigenom, emedan patientens styrka måste nu under alla omständigheter vidmakthållas.

Följande faktum borde hvarje kvinna lägga på minnet: menstruationen borde endast återinställa sig då blodet så till vida återvunnit sin fordna kraft att den kan försiggå förutan fara för patienten.

Lungblödning inträffar oftare under denna period än vid någon annan tid, och menstruationen inverkar också på patientens temperatur så att den blir högre. Tuberkulös feber inställer sig ofta en eller två dagar före menstruation, och varar två eller tre dagar efter dess början. Det är därför ej underligt att naturen söker befria sig från detta betungande kraftförbruk.

Oaktadt menstruationens uteblifvande är en af de hufvudsakligaste symptomer på tuberculosis i kvinnor, kan det dock ej anses såsom varande ett afgörande bevis på att denna sjukdom är tillstäde, och då ej andra misstänktsamma symptomer visa sig är det af ringa värde som hjälp vid bestämmandet af sjukdomens natur. Det finnes äfven andra orsaker för kraftförlust jämte tuberculosis, hvilket flera unga flickor lida af,såsom till exempel bleksot och blodbrist. I hvad samband dessa åkommor, om något alls, stå till tuberculosis, är emellertid en punkt som tål dryftas. Man skulle därför taga denna symptoms samband med symptomer, som äro vanliga uti och särskildt betecknande på tuberculosis i betraktande, ty det faller sig lätt att inse, att i viktighet för diagnosen tilltaga de i samma mån som andra symptomer på den tillstädevarande sjukdomen, hvilka blifva af större vikt i och för bestämmandet af sjukdomens egentliga natur.

Då lungtuberculosis behandlas på lämplig sätt och tidigt nog, kan man, om dock långsamt, förvänta stadig förbättring. Den är emellertid en mycket lömsk sjukdom, och det händer ofta att god framgång göres i svårare fall, under det patienter med till utseende goda utsikter långsamt förbättras.

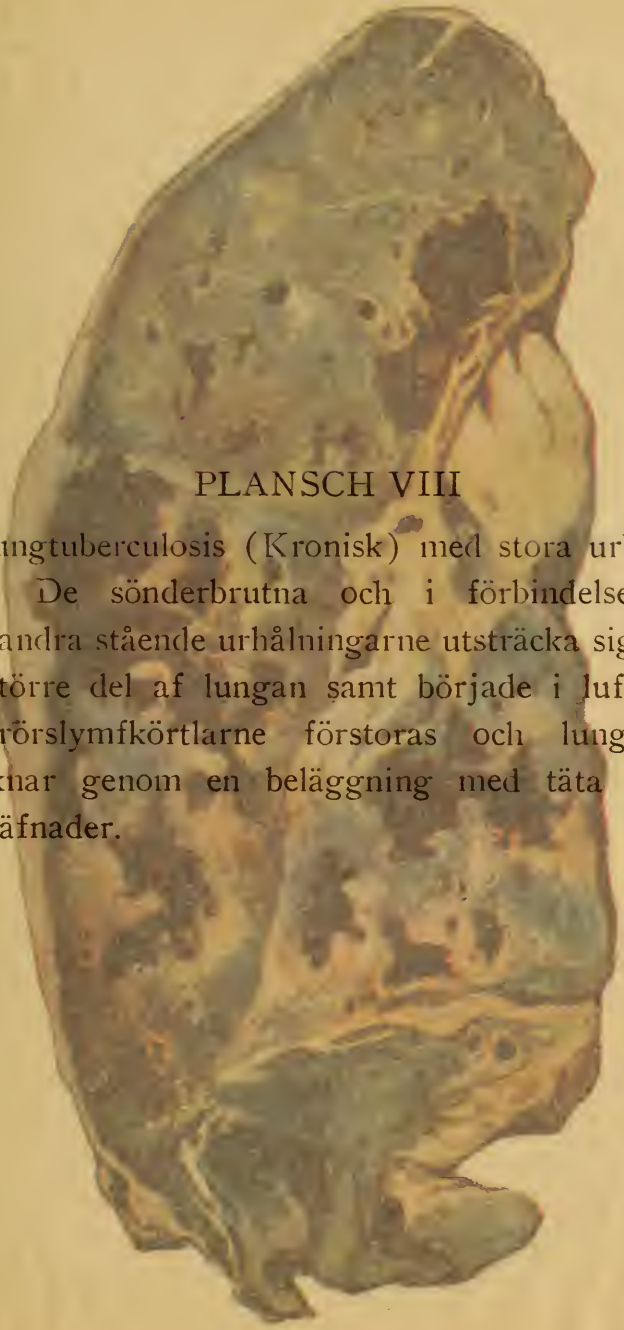

PLANSCH VIII

Lungtuberculosis (Kronisk) med stora urhålningar. De sönderbrutna och i förbindelse med hvarandra stående urhålningarne utsträcka sig öfver en större del af lungan samt började i luftrören. Luftrörslymfkörtlarne förstoras och lungsäcken tjocknar genom en beläggning med täta fibrösa cellväfnader.

Oaktadt menstruationens uteblifvande är en af de hufvudsakligaste symptomer på tuberculosis i kvinnor, kan det dock ej anses såsom varande ett afgörande bevis på att denna sjukdom är tillstäde, och då ej andra misstänktsamma symptomer visa sig är det af ringa värde som hjälp vid bestämmandet af sjukdomens natur. Det finnes äfven andra orsaker för kraftförlust jämte tuberculosis, hvilket flera unga dickor nog af såsom till exempel [illegible] åkommer, [illegible] alli, så till [illegible], är emellertid en punkt [illegible] Man skulle därför taga denna symptomsamlaga med symptomer, som [illegible] på [illegible] inse, att i viktighet för diagnosen tillta[illegible] samma män som andra symptomer på den tillstädevarande sjukdomen, hvilka blifva af större vikt i och för bestämmandet af sjukdomens egentliga natur.

Då lungtuberculosis behandlas på lämplig sätt och tidigt nog, kan man, om dock långsamt, förvänta stadig förbättring. Den är emellertid en mycket lömsk sjukdom, och det händer ofta att god framgång göres i svårare fall, under det patienter med till utseende goda utsikter långsamt förbättras.

Att dessa tillsynelåtande sjukdomens mångfaldigheter under stundom bero på med hvilken noggranhet patienten följer de gifna instruktioner råder intet tvifvel. Det finnes personer som, gör detsamma hvad de än uppoffra därför, vill göra hvad som behagar dem, och då deras läkares råd eller önskan stå i strid därmed, drager vanligtvis hans råd och föreskrifter det kortaste strået.

En enda aftons utsväfning har i månget förhoppningsfullt fall gifvit patienten en knäck som det tog veckor, ja till och med månader att reparera. Den framgång, som patienten upp till den tid haft i sjukdomens bekämpande, kan i viss mån bidraga till att han får en sådan böjelse. Han känner sig så frisk och kraftig, att han anser sig kunna tillåtas litet frihet. Därför är en behandling som verkar snabbt dubbelt önskvärd, emedan den förkortar försakelsetiden för dessa våghalsiga, som till och med sätta sitt lif på spel för att kunna tillfredsställa sin böjelse.

Sangviniska personer med entusiastiskt temperament, personer med rödt eller blondt hår och med en delikat kroppskonstitution, med högtsträngda nerver, allför känsliga, och ofta i besittning af

glänsande själsgåfvor, äro ej endast tuberkulosens allmännaste offer, utan också de sämsta patienterna, ty deras egen vilja gör sig gärna gällande samt hafva de också sina egna idéer. Dessa tanklösa eller obändiga personer sätta sig emot all slags tvång, ja, så orimligt det än låter—tvångsmål är priset för frihet. Det är af ingen nytta att tala reson med dylika personer. Bed dem helt enkelt om att göra sitt val: att de antingen för en tid—måhända ej så länge som man tror—ställa sig under litet disciplin eller riskera följderna.

Som belöning för sina uppoffringar kunna dessa nervösa, lätt upprörda personer förvänta sig en strykande aptit, sund och uppfriskande sömn, större motståndskraft och ett bättre utseende, hvilket allt kan tillskrifvas kroppsorganernas förökade verksamhet. Om detta goda, hvilket kan verkligen betraktas såsom en gudsgåfva, återvinnes och kan vidmakthållas, så är detta ensamt riklig ersättning för de obetydliga försakelser, som under behandlingen pålägges och som man ofta, på grund af ett litet afvikande från ens vanliga lefnadssätt, finner en smula oangenämt. En snabbt verkande behandling gör det också möjligt för patienter som hafva sjuk-

domen i ett framskridet stadium, att delvist kunna återgå till sitt vanliga lefnadssätt, förutan att befara en skadlig inverkan som följd däraf under fortsatt behandling.

De bästa resultat uppnås vanligtvis med de sega, under stundom magra men energiska personer. Man finner sällan dessa personers viljekraft betydelsefullt förminskad genom sjukdomen, och det är vanligtvis förknippadt med ringa möda att försätta deras aptit och matsmältning i bästa skick. De hafva sällan hjärtlidande—hvilket är ett godt tecken—och låg eller ingen feber samt lungorna gifva tidig antydan om, att början till en fibrös utveckling i dem försiggår, eller i andra ord att bacillerna inneslutas i en seg, fibrös säck.

Själsansträngning, bekymmer, ängslan och modlöshet försinka förbättringen i denna sjukdom. Vid "The International Tuberculosis Congress" nyligen hållna sammanträde i Washington, och som författaren af denna bok bevistade, gåfvo Professor Charrin och Roger en redogörelse öfver resultaten från sina forskningar på detta område. De förklarade, att längre kroppslig eller själsansträngning, i förening med sinnesoro på grund af ansvarighet,

öfverdrifvet arbete, och onödiga bekymmer vore föregående anlag af stor betydelse för tuberculosis. De äfven bevisade, att längre öfverdrifven gagnlös motion kunde också betydligt bidraga till att göra kroppen mera mottaglig för tuberculosis.

Det finnes ingen systematisk behandling som kan göra sitt bästa om patientens sinnesstämning ej också är gynnsam för en stadig förbättring. Om patienten onödigtvis hängifver sig till ängslan, som under stundom gränser till förtviflan, om han befinner sig i en sinnesstämning, som tyckes gifva antydan om, att han anser allt som göres för sjukdomens bekämpande fåfängd möda; så ej endast motverkar han behandlingen utan också förvärrar sitt tillstånd därigenom.

Det egendomliga lynnet af den för tuberculosis benägne och en tuberkulös persons har ägnats den noggrannaste undersökning, och det har iakttagits, att sjukdomen i dess tidigare stadium kan inverka på den liflige och godmodiges sinnelag, så att han blifver snarsticken, kinkig och egen. Hans sinnelag lider därigenom, och oaktadt att han måhända ej med afsikt förnärmar någon af sina anhöriga, händer det likväl att detta inträffar under hans svårmodighet.

I somliga fall kan det dock inträffa, att sjukdomen utöfvar sitt inflytande på den angripnes karaktärsfasthet så att han blifver mera efterlåten. Den tillförne verksamme och ordningssamme, som framför allt framhöll ordning och system, blifver vårdslös och slarfvig. I vissa tillfällen kan en person, hvilken förut varit mycket punktlig både i affärslifvet såväl som det sociala, plötsligt blifva likgiltig, ointresserad och äfven tadelsvärd; dock ej på grund af att han önskar undandraga sig sina skyldigheter, utan emedan hans kroppsliga tillstånd tyckes hafva försvagadt och nästan helt och hållet ramponerat hans fordna frikostighet och karaktärsfasthet.

En välgörande behandlings verkan i dylika tillfällen gör sig gällande på ett anslående sätt. Patienten får nytt hopp, fruktan för en nära stående död försvinner och lifvet ses återigen från en ljusare sida. Från den tiden och framåt börjar den angripne tro på att ett slutligt återställande till hälsa är möjligt, och under dylika förhållanden kan man vara nästan säker om, att ett gynnsamt slutresultat skall blifva följden.

En del lärda tyckes vara af den åsikten, att tuber-

culosis utsöker sina offer endast ibland de nedbrutna och vansläktade, men erfarenheten bestrider detta. Ser det ej ut som om sjukdomen föredragar den dugande, talangfulle och älskade personen för sitt offer? Ett gammalt hedniskt ordstäf säger: Dem gudarne älska taga de först till sig," och iakttagelsen tyckes utvisa att dessa, ej endast af gud älskade, utan äfven älskade af sina medmänniskor ofta, om i verklighet ej oftast duka under för denna nästan allmänna plåga än dem som kunde lättare undvaras.

Den angripnes personlighet är af stor betydenhet, emedan patientens framtida utsikter för förbättring kunna möjligen afgöras därigenom. Om patienten har friskt mod, lätt hjärta och är obekymrad öfver sin ställning, så äro hans utsikter för att blifva återställd goda. Den fasta viljan, ej endast en svag önskan, utan en fast beslutsamhet på att lefva, kan hjälpa en person öfver nästan hvilken patologisk olycka som helst. Enhvar läkare är förvissad om sanningen i detta, och då patientens välfärd ligger honom om hjärtat försöker han alltid uppväcka det gamla vikingamodet.

Nästan hvarje denna boks läsare är bekant med viljans inflytande i vissa saker, isynnerhet då dessa

rör sig om en persons hälsa Hvem har ej hört, att intet annat än okuflig viljekraft i vissa tillfällen höll patienten vid lif—hvar endast den sjukes kurage underhöll lifsgnistan tills krisen var öfverstånden—och att de utkommo segrande äfven sedan döden tycktes hafva satt sin prägel på dem.

Ej någon slags lungåkomma, gör detsamma om den anses vara af tuberkulös natur eller ej, skulle försummas, emedan det lyckligaste som kan hända en lungsiktig är, att sjukdomen upptäckes och gifves lämplig behandling i dess början.

Ofvannämnda utsagos trovärdighet bestyrkes med att det finnes i hvarje värk om tuberculosis som utgifvits under de sista tio åren. Det är också Universitets professorernas åsikt. Den af hälsovården dagligen utgifna bulletin påyrkar det äfven. En sådan bulletin, utgifven af en af ofvannämnda department, hvilken var särskildt riktad till läkarne i staden New York innehöll bland annat följande: "Utsikter för bot i tuberculosis finnes vid sjukdomens början." Då hosta varar längre än några veckor kan tuberculosis misstänkas vara orsaken till den, om den ej på ett eller annat sätt kan klargöras för. *För en Framgångsrik Behandling Erfordras*

att Sjukdomen Tidigast Möjligt Diagnoseras.

Det var med detta senare på minnet, samt äfven att allt det som komme att sägas kunde betona nödvändigheten af tidig behandling för lungåkommor, som föranledde mig till att i föregående sidor gifva en så detaljerad skildring om symptomerna.

I det vi antaga, att det hittills beskrifna i denna bok har varit af intresse till enhvar som läst den, och isynnerhet så till personer hvilkas lungor äro i sådant tillstånd, att de oroas däröfver, så är nästföljande och viktiga frågan den rörande lämplig behandling.

ANMÄRKNING.

Den bilaga som nämnes i denna bok bör förvaras för framtida användning.

Om förlagd eller förlorad, skrif efter ännu ett exemplar, som gratis sändes eder.

THE YONKERMAN COMPANY.

Kalamazoo, Michigan, U. S. A.

TREDJE DELEN

Behandlingssätt
Sanatorium Behandling
Sanatorium och Behandling i Hemmet i Jämförelse
Utförlig Beskrifning om Tidsenlig Hygienisk
Behandlingsmetod

Alla patienter som taga "The Tuberculozyne System of Treatment" i hemmet erhålla grundliga råd rörande lefnadssätt, diét, bad, hvila, uppkommande symptomers behandling och andra förhållningsregler af liknande natur. Det klargöres för dem hvilken välgörande verkan frisk luft och vistelse i det fria utöfvar på deras tillstånd, gifvas anvisning om huru de kunna lämpa hemomgifningarne i öfverensstämmelse med de tidsenligaste och bästa sanitära sådana. De äro dessutom försedda—förutan någon extra kostnad därför—med all sådan extra medicin, som de tjänstgörande Doktorerna anse dem i behof utaf till att motverka ogynnsamma symptomers utveckling, samt förses äfven med en grundlig medicinsk behandling.

Min åsikt är att de hygieniska förhållningsreglerna, hvilka gifvas anvisning om i samband med Tuberculozyne-medicinsk-behandling, äro af betydligt större nytta under Tuberculozyne-behandlingen än då denna behandling ej tages.

Att dessa hälsovårdsregler äro mycket grundliga och tidsenliga kan man göra sig en föreställning om från det följande: Patienten erhåller den bästa möjliga hjälp som genom dessa regler kan åstadkommas

för att fylla hans lungor med frisk luft och förse blodet med syre. Han underrättas om huru hans föda borde tillages, när den borde intages och hvad den skulle bestå utaf. De omfatta också alla frågor angående motion, hvila och ett sundt lefnadssätt. Denna behandling ombesörjer också matsmältningens och öppningens reglerande, badning, samt utöfvar dessutom den en välgörande verkan på sinnet och gifver anvisning om rätta sättet för kroppens tillvaratagande. Som fordringar på enhvar ställes, att de noggrant utfylla och regelmässigt återsända de dem tillsända symptomslistorna, samt äfven att de foga sig efter nyttiga gifna förhållningsregler. Dessa förhållningsregler äro dock ej tröttande emedan de kunna tillämpas i patientens eget hem.

Eftersom "Tuberculozyne System of Treatment" är en hembehandlingskur, äro vittnesbörden i åtföljande bihang om dess välgörande verkan af särskild betydelse och värde till såväl hvarje tuberkulös person som till dem, hvilkas tillstånd är sådant, att de mer än andra anses mottagliga för tuberculosis. På grund af att det på senare år skrifvets så mycket om Arizonas, Colorados, och Egyptiens klimaters välgörande verkan, samt äfven om bergsluft och

sjöresor, har den föreställningen bildats, att det är af väsentlig betydelse i sjukdomens behandling att en sjö eller bergsresa företages och, så snart som en person angripes af lungsot, tror allmänheten därför, att man omedelbart måste packa upp och begifva sig till ett aflägset sanatorium. En allmän åsikt tyckes också vara, att ju längre aflägset och ju mera otillgängligt ett sådant sanatorium ligger, desto större helbregdagörande verkan skulle vistelsen därstädes utöfva på den sjuke.

Att tillvägagångssättet för sjukdomens bekämpande vid ett sanatorium har sitt värde kan ej förnekas, men vid närmare undersökning upptäckes det, att behandlingen vid ett sanatorium hufvudsakligast består utaf hygieniska förhållningsregler angående patientens lefnadssätt, frisk luft, passande diét och hvila. I andra ord, om patienten erhåller någon hjälp alls under sin vistelse vid ett Sanatorium, så är det på grund af att han tvingas till att föra ett sundt lefnadssätt samt att han till största delen vistas i det fria.

Under sin fyra till sex månaders långa vistelse vid ett sanatorium gör patienten vanligtvis ej endast betydande framsteg beträffande sin hälsas tillstånd

utan får dessutom en klar uppfattning om ett sundt lefnadssätt och sanitära förhållningsregler; men att detta är ej allt som erfordras bevisas med det faktum, att alltför ofta är det återvunna af kort varaktighet.

I enlighet med statistiska uppgifter från den Käjserliga Tyska Hälsovården, kunde endast 21 procent af dem, som hade blifvit utskrifna såsom botade vid sanatorium, förrätta något arbete fyra år därefter; och det oaktadt att egentliga antalet botade och utskrifna utgjordes af 87 på ett hundra. Detta bevisar att frisk luft och sundt lefverne utgöra verksamma faktorer vid sjukdomens behandling, men också att något tyckes fattas för att verkställa varaktig bot. Dr. West, en af Englands störste auktoriter på detta område, säger: "Sanatorium-behandling kan ej förmå sjukdomen till att afvika från sitt naturliga lopp. Den botar ej sjukdomen, men förhjälpar patienten till att motstå den." I samband med detta återgifva vi Lindsays åsikt därom—han säger: "att oaktadt friluftsbehandling utgör en del är den ej en fullständig behandling."

Enligt hans åsikt är nyttan med klimat—sanatorium behandling—endast att den bidrager till att

förbättra aptiten och näringsprocessen samt till att befrämja patientens sinnesstämning så att han blifver mera bekymmerslös. Om samma resultat kan uppnås å annan ort, så är ena platsen lika gynnsam för framgångsrik behandling som hvilken annan som helst. Det finnes flera, hvilket vi hafva kännedom om, som fortfarande betrakta klimatet såsom något absolut nödvändigt i sjukdomens behandling, men personer med auktoritet vidhålla ej längre denna åsikt, med undantag i jämförelsevis enstaka fall.

Från erhållna meddelanden rörande "Tuberculozyne System of Treatment" att döma, tyckes de genom denna behandling uppnådda resultat utvisa, att dylika goda resultat kunna uppnås förutan att ett sanatorium bevistas. Följaktligen hvad som varit föremål för invändningar mot sanatorium behandling tilltager i kraft genom ofvannämnda.

En af de hufvudsakligaste olägenheterna bestå däruti, att sanatorium-behandling är för kostsam för de flesta personer. Umgänget med ett större antal tuberkulösa personer har i flera tillfällen bevisat sig utöfva en ogynnsam verkan. Det hufvudsakliga samtalsämnet i sådana friskluftsanstalter rör sig om symptomer, symptomer och symptomer; och

efter några veckors vistelse vid en sådan anstalt, uttrycka flertalet af patienterna sin önskan om att de kunde fara hem igen. De beständiga meningsutbyten om, och att oupphörligt dväljas vid sina mångfaldiga symptomer och illamåenden, utöfva en ytterst nedslående verkan på patienten. Många förvänta sin afresa därifrån för flera månader innan de kunna bege sig hem, och på grund däraf göra både sig själfva och andra hemsjuka.

Till följd af dessa patienters önskan att resa hem, samt äfven på grund af finansiella omständigheter, kan möjligen behandlingen vid ett sanatorium blifva allt för kort, ty så snart som märkbar förbättring iakttages bereder patienten sig ofördröjligen för hemresan.

På grund af att de anse sig återställda, återgå de snabbt till sitt fordna lefnadssätt och med den påföljd, hvilket statistiska uppgifter utvisa, att sjukdomen förr eller senare ånyo utbryter hos ett större antal.

Sådana biomständigheter, som till en del utgöra en framgångsrik behandling, kunna göras nästan ideella i hemmet. Patienten är befriad från sådana bekymmer som utgifterna förorsaka, emedan dessa

utgifter i flera fall äro så stora att han ej förutan svårighet kan bestrida dem. Med ringa möda kan nästan hvilket hem som helst förvandlas till en friskluftsanstalt, och det finnes intet skäl hvarför de flesta patienter skulle ej kunna följa sanitära förhållningsregler lika noggrant i sitt eget hem som i ett sanatorium.

Vid sidan af dessa kraf åtnjuter patienten de förmåner som endast hemmet kan gifva honom. Hans sällskap utgöres af personliga vänner och kära anhöriga. Han omgifves af dem som ägna honom den ifrigaste omsorg, och som är obefläckad med den ringaste egennytta. Han undslipper den pinsamma ensamhetskänslan, hvilken nästan alla sanatoriums patienter plågas af.

Vid hemmets härd kan patientens sinnelag göras fridsamt, hans mod uppehållas genom deras medkänsla som särskildt vinnlägga sig om att han skall blifva återställd. Under sådana förhållanden kan hemmet blifva den fördelaktigaste plats för patientens framgångsrika behandling.

Personer i moderata omständigheter kunna genom behandling i hemmet bespara sig de med sanatorium-behandling oskiljaktliga utgifter, och såle-

des blifva i bättre omständigheter att förskaffa sig passande klädsel och den extra diét, som på grund af dess mångfaldighet samt näringsbeståndsdelar, är så nödvändig i och för att uppehålla patientens goda sinnesstämning såväl som för krafternas vidmakthållande. Affärsmannen finner ej den lägenhet att oroas öfver sin affär eller annan sysselsättning så länge han är hemma som i motsatts fall vore fallet. Detsamma gäller naturligtvis också för enhvar som måste genom någon slags sysselsättning försörja sig själf och de sina. Då han blir afskiljd från sitt lefvebröd, så att säga, eller inkomstkälla, ej endast genom afstånd utan på sanatoriumläkarens uttryckliga befallning, att han ej endast inte bör tänka utan helt och hållet öfvergifva tanken därpå, så är det möjligt att han först då hängifver sig till att oroas däröfver; under det, då patienten stannar hemma, denna orsak till oro undvikes.

Egentliga uppgiften med sanatorium-behandling består uti, att rikligen förse de med tuberculosis angripna delar med frisk luft, rent blod, återställa matsmältningsorganerna, återuppbygga nervsystemet och, genom lämplig föda samt hvila föröka såväl patientens vikt som kroppskrafter; men ef-

tersom dessa resultat hafva blifvit och med hvarje dag äro uppnådda i patienternas egna hem, så föreligger inget tvingande nödskäl för att patienten skulle byta om vistelseort.

Jag är öfvertygad om, att mången skall glädjas öfver att höra, att de för hvilka det är nödvändigt att resa bort inskränker sig till ett jämförelsevist ringa antal. Det förekommer endast ytterst sällan, att de lungsiktigas afresa från hemmet är förenad med ljusa framtidsutsikter, och de borde därför glädjas öfver kunskapen om, att en längre resa från hemmet samt en dito vistelse borta—måhända för flera månader—med åtföljande utgifter, ej utgör ett väsentligt grundvilkor för success.

Det är en läkarens uppgift, att om möjligt med mod och förhoppning besjäla sina patienter, och läkarens ställning är sådan, att det finnes ingen mera lämplig person därför, ty genom erhållna meddelanden kan han ofta iakttaga, att en förbättring verkligen egt rum, hvilken måhända patienten själf ej iakttagit. Då patienten känner sig nedslagen och modlös, är han i behof af en förstående, sympatisk vän, hvilket läkaren skulle vara, som kunde klargöra för honom hvarför och när förbättring in-

ställer sig. En öfvertygande och uppriktig, antingen muntlig eller skriftlig klargörelse vid ett dylikt tillfälle, kan ofta mera bidraga till att förhöja den sjukes mod än en hel veckas behandling.

Patientens tankegång skulle ägnas uppmärksamhet, samt om nödigt uppeggas och gifvas ledning, ty kroppen är helt enkelt en själens tjänare och alltid står under själens inflytande. Om man känner sig betryckt till sinnes så förlora cellväfnaderna i kraft, och det är också bekant, att under tungsinne, vrede och annan sinnesrörelse, kan en del af kroppens afsöndringar eller vätskor blifva riktigt giftiga. Denna omständighet bevisar själens stora inflytande öfver kroppen. Därför skulle läkaren och patienten samverka för att uppehålla den senares friska humör. En präktig uppgift för läkaren består uti att han gifver patienten något särskildt lefnadsmål att uppnå, hvilket kan uppväcka förnyad lifs- och arbetslust, samt således betydligt bidraga till att stödja den lidande. Under omständigheterna är det min åsikt, att patienten, om han så anser passande, inviger läkaren i sina affärsangelägenheter eller sociala förhållanden samt dryftar dem med honom, men naturligtvis med den förståelsen, att

det sagda hemlighålles dem emellan och ej går vidare, emedan det är möjligt att läkaren på grund af sin visdom kan råda honom, hvilket måhända kan materielt bidraga till patientens success. Framgång och lycka i sina företag utöfvar en välgörande verkan på människans energi samt för öfrigt på hela kroppen.

En af de första och viktigaste läkarens uppgifter är, att förbättra matsmältningen och att dess organer så förstärkas, att de på bästa sätt förrätta sina åligganden.

Det är verkligen märkvärdigt, huru hårdnackad dyspepsia (störd matsmältning) kan bevisa sig vara då oriktigt behandlad, och huru snabbt en skicklig läkare genom lämpliga medel och diét kan åstadkomma dess försvinnande. Dess försvinnande ser måhända oförklarligt ut, hvilket göra också andra underbara händelser om ej förstådda, men då upplysning därom gifves, så försvinner det förborgliga och därmed uppenbaras helt enkelt hvad som verklig vetenskap kan uträtta.

Vetenskapen har isynnerhet gjort stora framsteg under de senare åren beträffande kroppens näring, så att kroppskrafterna på ett systematiskt sätt för-

ökas till den grad, att den tjänstgörande läkaren vanligen kan aflägsna alla kännetecken på dyspepsia hos en tuberkulös person samt uppegga näringsprocessen för hela kroppen.

Folk i allmänhet kunna ej se något särskildt i den kost som en specialist för sjukdomens behandling föreskrifver, hvilken vid första öfverblick tyckes ej skilja sig på något sätt eller vis från den kost som serveras i hvilket ordentligt hem som helst; dock kunde en kemist, som är bekant med födans olika beståndsdelar, genast iaktaga, att diéten är af sådan beskaffenhet att det ej endast bereder patienten största nöje att spisa den, utan också att den innehåller sådana beståndsdelar som bilda värme, styrka och fetma.

Då läkaren utskrifver matsedlen så vet han mycket väl hvad han önskar att denna kost skall uträtta för patienten. Den är afsedd till att gifva energi, fetma samt till att bilda nya cellväfnader. Han beordrar därför sådan föda, som innehåller sådana ämnen, att den förlänar patienten med dessa organiska qvalitéter.

För den friske är den rätta fördelningen af protein, kolsyreämnen etc. i den föda som spisas af

ringa intresse, men för en tuberkulös man eller kvinna, som hafva en vaksam och obarmhärtig fiende att bekämpa, hvilken alltjämt traktar på att undergräfva kroppskonstitutionen, är kunskapen om födans näringsvärde af största betydenhet, och skulle de ej själfva vara i besittning af kännedom därom, borde de vända sig till en läkare som vet det för upplysning.

En kompetent läkare kan i mångt bidraga till att göra patientens lefnad lättare och lyckligare. I händelse mindre behagliga symptomer, om och obetydliga, skulle besvära patienten, såsom till exempel halsbränna, hufvudvärk och dylikt, kan han underrätta patienten om huru dessa kunna lindras med enkla husmedel. Han kan också föreslå nyttiga maträtter, till exempel sådana som tillagas af ägg och ägghvita, hvilka äro synnerligen välsmakande. Ännu en af hans uppgifter är att veta, när rått eller delvis rått kött är att föredragas framför kokt, eller då hackadt kött vore mera närande än i hela stycken.

Vanligen tillrådes den tuberkulöse att äta mycket, dock ej förutan att en viss regelmässighet iakttages. Följaktligen kommer den handhafvande läkaren att

beordra sådan diét, hvilken ej endast lämpar sig för patienten och gifver honom riklig näring, utan också gifver magen hvila.

Dessa till utseende så obetydliga enskildheter, kunna då förståndigt reglerade så samverka, att lifskraften förökes och sjukdomens framskridt hämnas samt, om allt går väl, slutligen förmås till att gifva vika. Åfven om den angripne ej tager medicinsk Tuberculozyne-behandling, är jag likväl öfvertygad om, att de förhållningsregler och råd i allmänhet som gifvas i denna bok, skola bevisa sig vara mycket värdefulla.

Den tuberkulöse patienten har plikter mot sitt umgänge. Ej endast för andras utan för sin egen välfärd, skulle han ej spotta i en näsduk, emedan bacillerna därigenom torka och fastna i fickans foder. Mången patient, som underlåtit att vidtaga detta enkla försiktighetsmått, kan förutan att bära tillräckligt med baciller i sina fickor för att besmitta alla sina anhöriga, vänner och bekanta, äfven återbesmitta sig själf.

Om man ej har en spottvack, hvilken alltjämt skulle innehålla vatten, skulle det uppförda slemmet utspottas i en Japansk papperservett eller i trassel,

hvilket därpå släppes i en pappersäck innan man stoppar det i fickan. Dessa papperservetter, eller detta trassel, måste ofta brännas upp. Under inga omständigheter skulle de lungsiktiga tillåtas spotta hvarhelst de än behaga. De skulle taga i betänkande, att de därigenom ej endast försätta en hvar i omgifningen i fara, utan också sig själfva, ty de kunna inanda den torkade upphostningen och på så sätt återbesmitta sina egna lungor men på ett dittills ej angripet ställe.

Solsken och luft förstör bacillen hastigt. Dock skulle den lungsiktige aldrig spotta på gator eller trottoarer, emedan det utspottade slemmet kan fastna på andra personers skor eller kläder, och på detta sätt dragas in i deras bostäder.

Enhvar lungsiktig skulle göra sin skyldighet för att skydda sitt eget hus och hem mot sjukdomen. Om patienten visste huru bacillerna, som måhända hafva samlat sig i den tuberkulöses hus kunde förstöras, så kunde det göras sanitärt förutan att dess öfriga innevånare erfore mera än tillfällig obekvämlighet. Om emellertid detta ej göres; om patientens hem genom en kompetent läkares föreskrifter ej desinficieras, kan det blifva ett riktigt drifhus för

bacillerna. Ett sådant hus är ej endast farligt för enhvar att beträda, utan de som vistas uti detsamma utsättes för dödlig fara, den tuberkulöse patienten ej undantagen.

På begäran sända vi kostnadsfritt fullständig instruktion rörande tillvägagångssätt för husets desinficiering.

Den medicinska behandlingen för tuberculosis är af största betydenhet. När kroppsorganerna i tuberkulösa personer genom sjukdomens skadliga inverkan ej längre fullständigt kunna förrätta sina åligganden, måste de upplifvas och förstärkas genom hälsobringande förhållningsregler och diét.

I vissa fall behöfves vissa medel för att förbättra matsmältningen. Genom likgiltighet eller okunnighet kunna matsmältningens organer blifva så förslappade att de nästan upphör att göra sina åligganden. Det är i så fall nödigt, att snabbt verkande, men nyttig och hälsosam medicin användes. Det gifves tillfällen i hvilka någon särskild afsöndring eller vätska måste, åtminstone för en tid, ersättas med en konstgjord sådan.

Patienten borde hafva en god aptit, och det finnes medel hvilka i stor mån bidraga till att gifva patien-

ten matlust, så att maten förtäres med smak och tillfredsställelse.

Vi hafva ej rätt till att strö omkring bacillerna. Man skulle vara lika försiktig och skydda sina medmänniskor därimot, som om det uppförda slemmet utgjordes af lika mycket gift—hvilket senare det i verkligheten också är.

De lungsiktiga måste lära sig inse, att denna förskräckliga sjukdoms slutliga besegrande och utrotande till stor del bero på dem. Med detta på minnet borde såväl den enskildte patienten, såväl som alla tillsammans, göra sitt bästa till att förhindra sjukdomens spridning—och genom att uträtta denna sin plikt, gör han ej endast sina medmänniskor en stor välgärning utan samtidigt också sig själf.

Då en på detta område skicklig läkare behandlar tuberculosis, har han ej alena kännedom om, huru välbärgade personers lefnadssätt bör vara, utan på grund af sin beröring med personer i alla samhällställningar kan han äfven gifva dem goda råd som äro ej rikligen välsignade med denna världens goda samt rikta deras uppmärksamhet på, huru de med liten kostnad kunna kläda sig varmt, förskaffa sig billiga men verksamma medel för att göra de sani-

tära förhållanden i hemmet vida bättre. För sådana som sistnämnda personer är Tuberculozyne-behandlingen af dubbelt värde.

Man kan till exempel utbetala nästan hvilken summa som helst för att förskaffa patienten nödiga bekvämligheter för hans lefverne i det fria. Rika personer gifva hundratals dollars därför, hvaräst en person i moderata omständigheter måste förskaffa sig något för samma ändamål, som kostar endast en liten summa pängar eller ännu bättre, något som han själf kan tillverka. Läkaren skulle därför ej endast vara en skicklig läkare, utan borde han också till en del vara bekant med tällt och fönstertillverkning. Det öfverlåtes ofta till oss att afgöra, huru fönster och verandor, passande för patienten bör konstrueras. Flera hafva ej den ringaste idé om huru sofrum i det fria eller till hälften i det fria kunna upprättas. Dessa personer kunna vi gifva hjälprika och praktiska förslag, hvilka i de flesta fall lätt och med ringa kostnad kunna utföras. Genom några praktiska antydningar blifver det lätt för dem att genom en del förändringar förskaffa sig de beundransvärdaste sanatoriumsbekvämligheter, hvilket förutan dessa råd man skulle ej ens ansedt möjligt.

Då diarré förekommer är medicin oumbärlig, och med passande sådan blifver ett godt resultat följden af dess rätta bruk. Diarré är en af de svåraste hinder som ställa sig i vägen för stadiga framsteg till förbättring, och om ej hejdad kan denna åkomma omintetgöra enhvar bemödan. Medicin och lämplig diét är det bästa och verksammaste medel med hvilket detta tillstånd kan förbättras.

Näringens normala tilltagande kan möjligen vara litet för långsam, hvilket isynnerhet är ofta fallet med patienter som så hastigt som möjligt skola föröka kroppskrafterna. Vi behöfva därför sådana medel som kunna bilda cellväfnader, och möjligen en del som kunna förebygga deras förstöring.

För smärtornas lindring kommer lämplig medicin som en välsignelse, och detta kan särskildt sägas om medicin för deras lindring i hals-tuberculosis. Under inga omständighet skulle nervbedöfvande medicin användas, med undantag i sådana tillfällen då det är absolut nödvändigt. Slappa eller svaga nerver gifva sig ofta tillkänna med smärtor, och sättet för detta tillstånds afhjälpande består uti, att kroppens näring förökes.

Hostan är en lungsotens svåraste symptom och

från hvilken de flesta patienter önska befrias skyndsammast möjligt. Som å annat ställe nämnes, är hostan en säkerhets-ventil, och det är en af läkarens plikter att ej stoppa den, utan endast, om den är häftig och smärtsam, att lindra och underlätta den.

Landerer säger: "Under vissa omständigheter och med vissa mediciner är det möjligt, att åstadkomma cellväfnadernas växt omkring det tuberkulösa frätsåret, så att sjukdomen begränsas och gynnsamma förhållanden för hastig läkning åstadkommes."

I åtskilliga fall är det också nödvändigt att lösgöra slemmet. Understundom är detta slem så klibbigt att det är endast med största möda och i förening med stora kval som patienten kan få upp äfven en liten kvantitét därutaf. Sådana fall skulle ägnas omedelbar vård, emedan dessa återkommande ansträngningar uttömma de krafter som äro behöfliga för sjukdomens bekämpande.

Tuberculozyne-behandlingen är afsedd till att förnya den konstitutionella styrkan och upplifva de försvagade kroppskrafterna till nya och framgångsrika försök. Då påbörjad tidigt, innan sjukdomen har uträttat allt för stor skada, skulle behandlingens

samvetsgranna bruk för några veckor gifva goda resultat.

The Tuberculozyne System of Treatment (Tuberculozyne-behandlingen) har redan användts af flera hundra patienter och i lungsjukdomens alla olika stadium. Flera personer beslöto sig att försöka behandlingen—äfven då de fruktade att allt hopp var ute—samt med den påföljd, att resultat i flera af dessa svåra fall var förundransvärdt, ej endast beträffande hälsans återställande, utan också på grund af den korta tid som erfordrades för att åvägabringa dessa oväntade resultat. Men att större framgång rönes i lindrigare fall, eller då sjukdomen tidigt behandlas, är naturligtvis självklart. Vi råda därför alla, och isynnerhet dem som befinna sig i sjukdomens första stadium till att genast taga lämplig behandling för dess bekämpande, ty om hopplösa och hjälplösa, hvilka långsamt gledo utför och hänemot det stora fördoldas brant, funno hälsa och lif i Tuberculozyne-behandlingen, huru mycket större skäl för vår förväntan finnes ej då, när mindre svårt angripna taga denna behandling, att samma goda resultat skall kunna uppnås.

Att behandlingen utöfvar en god verkan, hvilket

då allt är sagdt, är hufvudsaken med hvarje behandling, finnes enligt min åsikt tillräckliga bevis för i närslutna bihang.

ANMÄRKNING.

Den bilaga som nämnes i denna bok bör förvaras för framtida användning.

Om förlagd eller förlorad, skrif efter ännu ett exemplar, som gratis sändes eder.

THE YONKERMAN COMPANY.
Kalamazoo, Michigan, U. S. A.

JAN 15 1912

One copy del. to Cat. Div.

JAN 15 1912

LIBRARY OF CONGRESS
0 029 827 990 3